

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1896.

Första Kammaren.

N:o 15.

Fredagen den 27 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 20 i denna månad.

Anmälades och bordlades

bevillningsutskottets betänkande och memorial:

n:o 17, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående portoförhöjning för skrymmande småpaket och tilläggsporto för ofrankerade dylika paket, och

n:o 18, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande 5:te punkten af utskottets betänkande n:o 13 angående vissa delar af tullbevillningen, samt

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 6, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande åtgärder för beredande af lämplig uppfostran åt minderåriga förbrytare samt vanartade och i sedligt afseende försummade barn.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flera ledamöters begäran lagutskottets nästlidne dag bordlagda utlåtanden n:is 42—52.

Föredrogos å nyo statsutskottets den 21 och 24 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel, omfattande anslagen till landtförsvaret.

Herr Lundeberg: Jag tillåter mig hemställa, att statsutskottets utlåtande n:o 5 måtte punktvis företagas till afgörande, punkten 1:o

på det sätt att först behandlas de olika med siffror och bokstäfver betecknade momenten under litt. A. och, sedan dessa blifvit genomgångna, inledningen till denna afdelning.

Denna hemställan bifölls.

*Angående
reglering af
ordinarie an-
slagen under
fjerde hufvud-
titeln.*

Punkten 1.

Afdelningen A.

Mom. 1 a).

Herr Falk: Då jag tagit mig friheten att begära ordet vid punkt 1:o af statsutskottets utlåtande angående reglering af utgifterna under fjerde hufvudtiteln, så torde kammaren, vid det förhållande att denna punkt innefattar förslag till förändrad uppställning af hufvudtiteln, förstå, att det är rörande detta förslag, som jag önskar yttra några ord, och jag hoppas, att kammaren på grund af kända förhållanden, skall finna naturligt, att jag yttrar mig i detta ämne.

I sitt anförande till statsrådsprotokollet den 13 sistlidne januari yttrar herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet, bland annat, "att emot den nuvarande uppställningen af fjerde hufvudtiteln, så vidt anginge de derunder anvisade ordinarie anslagen, med fog kunde anmärkas, att den lede af brist på reda och öfverskådligghet, enär anslag förefunnes, från hvilka bestredes utgifter af vidt skilda slag, under det å andra sidan utgifter af fullkomligt likartad beskaffenhet bekostades från flera olika anslag, hvarjemte anslagens ordningsföljd och benämning voro i flera afseenden olämpliga. Att sådant vore egnadt att medföra olägenhet vore uppenbart, och man borde därför söka ernå en sådan uppställning af hufvudtiteln, att de anmärkta felen, så vidt ske kunde, undanröjdes. Enär år 1897 är det sista af de för genomförande af den förbättrade härordningen bestämda fem öfvergångsåren och det alltså borde tillkomma 1896 års Riksdag att bevilja återstoden af de för samma härordnings genomförande erforderliga beloppen, borde därför, enligt departementschefens mening, frågan om förändrad uppställning af hufvudtiteln nu tagas under slutlig pröfning."

Redan under den 9 februari 1894 hade dåvarande expeditionschefen i landtförsvarsdepartementet von der Lancken erhållit uppdrag att utarbeta ett förslag till ändrad uppställning af riksstatens 4:de hufvudtitel, ett förslag, hvars hufvudsakliga syfte väl borde vara att bringa hufvudtiteln i öfverensstämmelse med urtima Riksdagens beslut och på samma gång undanröjda de mest framträdande inkonsequenserna i dess nuvarande affattning. Den 15 november 1894 aflemnade expeditionschefen von der Lancken ett sådant förslag, om hvilket han sjelf säger att "det mera innebure en förenkling än en genomgående omgestaltning af hufvudtiteln i dess nuvarande skick." Departementschefen vitsordar detta förhållande och tillägger: "Visserligen innefattar detsamma betydande och lätt skönjbara förändringar i den nuvarande

uppställningen af hufvudtiteln, gående i den rigtning förslagsställaren, enligt hvad nyss nämnts, för sig utstakat; men det innebär ej så genomgripande förändringar, som vid andra tillfällen blifvit ifrågasatta, såsom t. ex. af Riksdagens revisorer i deras berättelse den 30 november 1894 deri de framhållit, att anslagen under fjorde hufvudtiteln borde ordnas, icke efter arten af de behof, som med dem skulle tillgodose, utan på ett helt annat, af dem närmare angifvet sätt. I sitt betänkande har expeditionschefen von der Lancken yttrat sig jemväl om en dylik uppställning af hufvudtiteln, men af skäl, som han i sitt betänkande (sid. 51—52) utförligt angifvit, ansett densamma ej böra ifrågakomma.“

*Angående
reglering af
ordinarie an-
slagen under
fjorde hufvud-
titeln.*
(Forts.)

I förbigående ber jag här få anmärka, att det utan tvifvel är ganska egendomligt, att ett förslag, som till regeringen inlemnades den 15 november 1894, kan innehålla en kritik öfver statsrevisorernas berättelse af den 30 november samma år. Man har visserligen sökt förklara detta förhållande dermed att en sådan uppställning af hufvudtiteln, som den af revisorerna antydd, så ofta skulle hafva varit framstald i sammanhang med frågan om decentralisation af de ekonomiska bestyren vid armén, att expeditionschefen von der Lancken deri haft en anledning att söka på förhand bemöta ett förslag i den af statsrevisorerna sedermera angifna rigtning. Denna förklaring må nu gälla hvad den kan, men att den icke kan godkännas af revisorerna torde jag knappt behöfva försäkra, och jag tror ej heller att den skall för god tagas af någon, som om hithörande förhållanden eger tillräcklig kännedom.

Med anledning vidare af hvad expeditionschefen von der Lancken i sitt betänkande "utförligt angifvit" angående skälen, hvarför hufvudtiteln icke borde uppställas såsom revisorerna förordat, får jag säga att, om här vore tid och plats att ingå i ett bemötande af hvad expeditionschefen härom anført, så tror jag mig hafva kunnat ådagalägga, att knappt någon enda af hans anmärkningar är hållbar. Men tillfället är härför icke lämpligt.

Detta, som sagdt, i förbigående. — Det af expeditionschefen von der Lancken upprättade förslaget har under förlidet år granskats af dertill särskildt utsedde komiterade, hvilka i hufvudsak gillat förslaget; och detta förslag är det nu, som med några mindre betydande ändringar blifvit Riksdagen till antagande förelagdt. Om detta förslag yttrar nu utskottet:

Den af Kongl. Maj:t i nära öfverensstämmelse med granskningsmännens förslag i ämnet uppjorda, Riksdagen nu förelagda förändrade uppställning af de ordinarie anslagen under denna hufvudtitel har utskottet funnit medföra afsevärd förenkling. Genom densamma hafva också, enligt utskottets mening, icke oväsentliga steg tagits i den rigtning Riksdagens revisorer vid flera tillfällen i detta ämne antydt. Vid sådant förhållande och då utskottet inhemtat, att Kongl. Maj:t tillsatt komiterade med uppdrag, bland annat, att föreslå åtgärder till förbättring af den ekonomiska förvaltningen för armén, har utskottet ansett den af Kongl. Maj:t föreslagna uppställningen, såsom innefattande betydliga fördelar framför den nuvarande, böra af Riksdagen

Angående
reglering af
ordinarie an-
slagen under
fjerde hufvud-
titeln.

(Forts.)

antagas, helst utskottet är öfvertygadt, att, sedan hufvudtiteln erhållit den nya uppställningen, det hufvudsakligen är genom ett förändradt bokföringsväsen inom arméförvaltningen, man har att vinna den ytterligare ordning, reda och enkelhet i denna del af statsförvaltningen, som revisorerna åsyftat.“

Och härmed har jag nu hunnit till den del af utskottets utlåtande, som egentligen påkallat mitt yttrande, ty då jag haft äran deltaga i de tvenne statsrevisioner som förordat en väsentligen *annan* uppställning af hufvudtiteln, så skulle tystnad från min jemte öfriga revisorers sida lätt kunna tydas derhån att revisorerna instämde i utskottets uttalande, och att de således ansågo den stora och viktiga fråga, för hvilken de i 1894 och 1895 års revisionsberättelser påkallat Riksdagens uppmärksamhet, vara tillfredsställande löst genom nu föreliggande förslag till förändrad uppställning af fjerde hufvudtiteln.

Så är emellertid ingalunda förhållandet.

Det skulle föra mig allt för långt, om jag skulle söka utförligt redogöra för revisorernas uppfattning af denna stora fråga och hvad de ansett skola i det allmännas intresse vinnas genom den reform af medelsanordningen och redovisningen, och i närmaste sammanhang härmed, af den förändrade uppställning af hufvudtiteln, som de ansett sig böra underställa Riksdagens pröfning. Jag ber således att blott i korthet få säga och uttryckligen betona, att *hufvudsyftet* med revisorernas framställning varit att åstadkomma en temligen vidt gående reform i den medelsanordning och det redovisningsväsende i fråga om fjerde hufvudtiteln, om hvars brister de under arbetet i statsrevisionen blifvit öfvertygade, och att de funnit *medlet* härtill, *bland annat*, uti en förändrad uppställning af fjerde hufvudtiteln. Jag upprepar ännu en gång, att en sådan förändrad uppställning af hufvudtiteln icke i och för sig utgjort revisorernas mål, utan blott ett verksamt medel att vinna det stora målet af större reda, enkelhet och öfverskådlighet i fråga om den stora och vidlyftiga förvaltningen af fjerde hufvudtitelns anslag.

Revisorerna hafva derjemte åsyftat att taga ett steg i riktning mot en *decentralisation* af den ekonomiska förvaltningen och en deraf härflytande större *sjelfständighet* hos de förvaltande myndigheterna. Såsom jag tror, är opinionen nu temligen allmänt ense om nödvändigheten af en sådan decentralisation; och om äfven behovet deraf måhända mindre framträder under fredliga tider, så gör det sig desto mera gällande, när man ser saken från *krigsförhållanden*s synpunkt. Revisorerna hafva därför ansett sig uppfordrade att framhålla angelägenheten deraf att fredsförvaltningen, medan det ännu är tid, måtte, mer än hittills varit fallet, bringas i öfverensstämmelse med de former, som under mobila förhållanden med nödvändighet måste komma till användning.

Det är nu ju alldeles uppenbart, att då det af expeditionschefen von der Lancken uppgjorda förslaget till förändrad uppställning af hufvudtiteln, hvilket hufvudsakligen blifvit af granskningsmännen godkänt och nu är Riksdagen till antagande förelagdt, endast åsyftar att bringa hufvudtitelns uppställning i öfverensstämmelse med 1892

års urtima riksdagsbeslut, samt expeditionschefen von der Lancken derom sjelf säger, att "det mera innebure en förenkling än en genomgående omgestaltning af hufvudtiteln"; det är ju uppenbart säger jag, att då detta förslag således *alls icke* eller på sin höjd på ett mycket *indirekt* sätt berör den af revisorerna framhållna *hufvudfrågan*, det samma omöjligen kan vara egnadt att lösa just denna hufvudfråga.

*Angående
reglering af
ordinarie an-
slagen under
fjerde hufvud-
titeln.
(Forts.)*

Om man deremot betraktar förslaget i och för sig sjelf och icke gifver det större dimensioner än det verkligen eger eller dess upphofsman tillagt detsamma, så skall det villigt erkännas att förslaget verkligen innebär en förenkling af hufvudtiteln och äfven i öfrigt har förtjenster; men jag måste på samma gång deremot anmärka, att det icke går i den riktning af *decentralisation* af förvaltningen som är önskvärd, utan att det tvärtom snarare går i motsatt riktning och gynnar en ökad centralisation.

Hvad de olika anslagsbeloppen under hufvudtiteln beträffar, så måste jag göra den erinran, att, såsom densamma nu är uppställd, det nästan icke är möjligt att med säkerhet bedöma huru en del anslag skola komma att användas. Mycket stora anslagsbelopp och till ganska olikartade ändamål äro nemligen sammanförda till stora komplexer, så att t. ex. på ett ställe man finner en slutsumma af ända till 8,495,500 kronor. Detta är emellertid ett *aflöningsanslag*, hvars fördelning man dock kan tänka sig, och min anmärkning gälde egentligen icke denna post. Deremot vill jag påpeka ett par andra exempel, som återfinnas under punkt 3, nemligen mom. d) der "*Arméns vapen, ammunition och skjutöfningar samt artilleriets öfningar och materiel*" sammanförts uti ett enda anslag å 1,209,855 kronor och mom. c) der "*Arméns byggnader och kommandantskapsutgifter samt fortifikationens öfningar och materiel*" sammanförts i ett enda anslag uppgående till 440,282 kronor. Jag tror icke att dessa slutsummor lemna tillräcklig ledning för bedömande af huru de olika anslagsbehofven blifva tillgodosedda, utan att det först efter upprättande af *specialstaten* låter sig göra att bedöma huru stor del af anslagsbeloppet, som man vill låta tillgodokomma hvart och ett af de olika anslagsbehofven. Jag tager också för gifvet, att meningen är att upprätta dylika specialstater. Utan sådana skulle t. ex. statsrevisorerna, bland hvilkas främsta uppgifter ju är att kontrollera riksstatsanslagens användning i öfverensstämmelse med de af Riksdagen pröfvade och godkända behof, få en mycket svår uppgift att fylla vid fjerde hufvudtiteln.

Jag vill nu ej sträcka min granskning längre af det föreliggande förslaget till förändrad uppställning af fjerde hufvudtiteln; men då utskottet emellertid säger att "sedan hufvudtiteln erhållit den nya uppställningen, det hufvudsakligen är genom förändradt bokföringsväsen inom arméförvaltningen man har att vinna den ytterligare ordning, reda och enkelhet i denna del af statsförvaltningen, som revisorerna åsyftat", så ber jag att få vördsamt anmärka, att jag tror, att utskottet härvidlag tillagt den nya uppställningen en kraft och verkan, som den enligt min tanke omöjligen kan hafva, och att det i hög grad har öfverskattat den betydelse som ett förändradt bokföringsväsen inom arméförvaltningen skall kunna utöfva å den föreliggande

Angående
reglering af
ordinarie an-
slagen under
fjerde hufvud-
titeln.
(Forts.)

frågan. En förändring af detta bokföringsväsen anser visserligen äfven jag vara i hög grad af behovet påkallad, men detta egentligen för att vinna enhet i *bokföringssystemet*. Såsom det nu är, så tillämpa de olika departementen inom arméförvaltningen, hvilka sins emellan äro af hvarandra ganska oberoende, temligen olika bokföringsmetoder och hvad man nu har att anmärka är således icke, såsom man ofta hör anföras, *brist* på system, utan tvärtom *öfverflöd* derpå. Hvad som brister är *enhet i system*. En sådan enhet skulle visserligen kunna i väsentlig grad vinnas, genom den af revisorerne jemväl förordade öfverflyttningen af medelsredovisningen på *ett enda* departement inom arméförvaltningen, det *civila*, men om man af en dylik öfverflyttning, isoleradt vidtagen och utan samband med de öfriga åtgärder, som endast kunna göra den effektiv, väntar sig synnerligen stora resultat för afhjelpande af de utaf revisorerne frambållna bristerna, så tror jag att man hängifver sig åt en illusion.

Jag ber nu att få uttryckligen säga, att med hvad jag här anført jag icke åsyftat att på något sätt uttala klander emot statsutskottet. Jag har allt för länge deltagit i riksdagsarbetet för att icke veta, huru öfverhopadt detta utskott är med göromål, och att det därför icke kunnat vara möjligt för utskottets ledamöter att egna denna enda fråga ett så grundligt studium, att de deri kunnat komma till ett på objektiva skäl fotadt omdöme. Tiden skulle dertill omöjligent räckt till, äfven om nödiga förutsättningar för ett sådant studium hos utskottets flesta ledamöter varit till finnandes. Men då jag deltagit i de statsrevisioner, som väckt denna stora fråga till lif och två gånger derå påkallat Riksdagens uppmärksamhet, har jag ansett mig nödsakad att på revisionens vägnar yttra mig på sätt som skett, på det man icke måtte hysa den förutsättningen, att det mål, som revisorerne åsyftat, genom den förändrade uppställning af hufvudtiteln, hvilken nu föreligger, är i någon nämnvärd grad vunnet, ty det är det sannerligen icke.

För min egen del, således icke på revisionens vägnar, ber jag slutligen att få uttala ett beklagande af att man icke begagnat den synnerligen gynsamma tidpunkt, som nu föreligger, då en förändrad uppställning af hufvudtiteln i alla händelser *måste* vidtagas, till att dermed förbinda sådana åtgärder, hvarigenom ensamt skulle kunna vinnas bestående och för det hela fruktbarande resultat. Genom Riksdagens antagande af det föreliggande förslaget är nemligen, enligt mitt förmenande, frågan om vidare reformer på det område, som här berörts, på lång tid undanskjuten, ty det är ju alldeles gifvet att efter det beslut, som nu antagligen kommer att fattas, rörande hufvudtitelns uppställning, Riksdagen icke skall allt för snart vara villig att lyssna på några vidare framställningar i detta ämne. Under förhanden varande förhållanden har jag, herr grefve och talman, naturligtvis icke något yrkande att framställa.

Herr Brehmer: De anslag, som vid denna riksdag af Kongl. Maj:t begärts å fjerde hufvudtiteln, äro, åtminstone hvad en del deraf beträffar, så till vida af märkbar beskaffenhet, att desamma kunna

sågas utgöra slutstenen på den byggnad, som genom 1892 års urtima Riksdags beslut började resas, nemligen vår nya härordning, ty med nästkommande år 1897 är den öfvergångstid tilländalupen, som för genomförande af denna härordning blifvit fastställd. Det är med anledning af denna omständighet jag redan nu begärt ordet för att framhålla två åtgärder, som jag ansett nödiga för att komplettera denna härordning och hvilka förut under öfvergångstiden icke blifvit inom Riksdagen beaktade.

*Angående
reglering af
ordinarie an-
slagen under
fjerde hufvud-
titeln.*

(Forts.)

Man må hysa hvilka tankar som helst om vår nya härordning, huruvida den i allo motsvarar den moderna krigskonstens fordringar i afseende på härens heljutna sammansättning, och fullt tillräckliga öfning, och att densamma i detta hänseende således kan sägas vara en fullt tillfredsställande lösning på vår försvarsfråga, så måste man dock å andra sidan villigt och med tacksamhet erkänna att i *rent organisativt hänseende* denna härordning är af fullgod beskaffenhet och helt säkert den bästa som kunde fås, då man för att komma till ett positivt resultat i härordningsfrågan nödgades bygga på den bestående grunden, "stam och beväring".

I statsrådsprotokollet för den 2 januari 1896 ställer herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet i utsigt en försöksmobilisering med en arméfördelning år 1898 i syfte att underkasta 1892 års härordning en praktisk pröfning. Detta gifver mig anledning att nu påvisa i huru hög grad denna organisation eger förutsättningar för att på ett mycket effektivt sätt kunna stärka den del af vår försvarskraft som just ligger i en snabb och ordnad mobilisering, och hvilket för oss, som endast vilja värna om vår neutralitet, är af allra yttersta vikt. Derigenom att arméfördelningarna nu äro själfständiga i afseende på organer, olika truppslag och formationer samt, hvad som väl också slutligen måste blifva fallet, i afseende på förråder och utrustningspersedlar, blifver det nemligen möjligt för desamma att själfständigt hvar för sig verkställa sin mobilisering, oberoende af detaljerade order och föreskrifter från centralmyndigheterna i hufvudstaden. Det vill säga 1892 års urtima riksdagsbeslut gaf åt vår härorganisation betingelserna för en öfvergång från *centralisations- till decentralisationssystemet* i afseende å härens mobilisering.

Hvad det innebär att hafva denna sak *fullt* ordnad, i händelse af krigsfara, derpå har man ett talande exempel från utbrottet af 1870 års krig. Om vi då först vända oss till Preussen, så finna vi huru derstädes, der decentralisationssystemet redan var genomfördt, hvarje armécorps snabbt och fullständigt verkstälde sin mobilisering på en så litet detaljerad order som en telegrafisk depesch från Berlin och huru det derigenom blef möjligt att på otroligt kort tid föra de stora truppmassorna mot gränsen för att verkställa den strategiska uppmarschen. I Frankrike deremot, der centralisationssystemet ännu var bibehållet, rådde vid krigsutbrottet idel villervalla och oordning. För att sammansätta de större operativa enheterna måste truppfördelningar föras från ena delen af landet till den andra och ingenting kunde åtgöras till truppernas utrustning och förseende med lifsmedel utan detaljerade order från centralisationshärden i Paris, och då de

*Angående
reglering af
ordinarie an-
slagen under
fjerde hufvud-
titeln.
(Forts.)*

omsider kunde koncentreras mot gränsen voro desamma icke allenast ofullständigt sammansatta utan illa utrustade och illa försedda med förråder. Allt detta bidrog nog i sin mån att från allra första stund blifva bestämmande för den utgång kriget omsider fick. Nu invänder man, att jembörelsen mellan oss och dessa stormagter icke är lyckligt vald. Sverige är ingen stormagt, vi komma aldrig att anfalla, blifva måhända icke heller direkt anfallna, vi hafva endast att värna vår neutralitet, och vi få nog tid och tillfälle att mobilisera när krigsfara hotar. Emot detta ber jag att på det lifligaste få invända, *att just uti den snabbhet, den ordning och fullständighet, hvarmed vi kunna bringa hären från freds- till krigsfot, ligger den kraft, hvilken vi bestämdt och i första hand måste visa, men kanske också, i lyckligaste fall, endast behöfva visa, för att gifva respekt åt en neutralitetsförklaring.* Ja, innan ännu en krigsförklaring mellan de stormagter i hvars intresse det kan ligga att beröra oss blifvit ens utfärdad eller fullständigt känd, kan vårt öde afgöras. I detta fall har flottan en af sina uppgifter, nemligen att skydda oss mot öfverraskningar. Jag vill i förbigående särskildt betona detta för att ingen må tro, att jag ringaktar flottans stora vikt och betydelse för vårt försvar. Allt således, som kan bereda lättnader i härens mobilisering, bör af Riksdagen nog beaktas.

De extra anslag, som i år begäras, komma att bidraga dertill. Jag hänvisar härvid till anslagen för gevär, mobiliserings-, ammunition och intendenturutrustning. Mycket har också under de förflutna öfvergångsåren, genom organisationens fullföljande, i den vägen blifvit åtgjort, men ännu återstå, såsom jag i början af mitt anförande nämnde, enligt mitt förmenande två högst viktiga åtgärder att vidtaga, och det är dessa jag nu vill tillåta mig att fästa uppmärksamheten på. Den ena afser att få decentralisationsprincipen fullt genomförd och den andra afser att ytterligare bringa reda och ordning vid en mobilisering.

Den första åtgärden är arméförvaltningens omorganisation i syfte att, så långt detta låter sig göra, decentralisera dess arbete på fördelningsintendenturerna. Denna sak är visserligen nu omhändertagen inom landtförsvarsdepartementet, men jag har dock ansett mig böra här betona, att omorganisationen måste ske grundligt. Yxan måste sättas till roten, ty om arméförvaltningen fortfarande kvarstår såsom ett centralt, kollegialt embetsverk, med samma magt och myndighet som förut, och endast partiella reformer genomföras i afseende på räkenskapsföringen och medelsförvaltningen, så blifva förhållandena desamma som nu, att fördelningsintendenturerna endast blifva temligen onödiga mellanhänder i *skriftväxlingen* mellan arméförvaltningen och chefsembetena vid regementena, och decentralisationsprincipen blir aldrig genomförd, hvilket, så vidt jag fattar det, just var meningen med fördelningsintendenturernas tillkomst genom urtima riksdagsbeslutet 1892. Arméförvaltningens omorganisation står därför i nära sammanhang med genomförandet af 1892 års härordning.

Jag kommer nu till den andra åtgärden. Såsom alla veta, är hvarje infanteriregemente för närvarande organiseradt på två bataljoner om åtta kompanier och hvarje regementes inskrifningsområde indeladt

i två bataljons- och åtta kompaniömråden, hvar och ett under sin ömrådesbefälhafvare. Efter en verkställd mobilisering skall deremot regementet stå marschfärdigt med tre bataljoner förutom depöttrupper. De två bataljonerna stamtrupp måste därför förvandlas till tre bataljoner, d. v. s. 12 kompanier i st. f. 8, och de åtta kompaniömrådernas beväringkontingenter indelas till 12, och allt detta under den brådsakande och knappt tillmätta tid, som för mobiliseringen *måste* bestås. I sjelfva mobiliseringsögonblicket uppstår alltså en *desorganisation* af fredsförhållandena, hvilket icke kan verka annat än störande på sjelfva mobiliseringen och stor fara är förhanden, att villervalla, oreda och tidsutdrägt härigenom kan uppkomma.

I hvarje modern härordning äro de lägre truppförbandens fasta kadrer på förhand redan under fred ordnade och färdigbildade så, att de vid mobilisering endast hafva att svälla ut till full krigsstyrka, genom inkallade värnpliktige, hvilkas inskrifning och redovisning också under fred derefter är ordnad och afpassad. Detta är till och med en af *hufvudgrunderna* i hvarje modern härordning.

Våra infanteriregementens befäl och stamtrupp borde därför organiseras på tre bataljoner, d. v. s. tolf kompanier samt hvarje regementes inskrifningsområde indelas i tre bataljonsömråden, hvarje under sin befälhafvare, en ur aktiv tjänst varande officer med biträde i och för de värnpliktiges inskrifning och rullföring, under det de nuvarande åtta kompaniömrådena alldeles kunde bortfalla, eller åtminstone inskränkas till sex. Jag kan icke inse, att några stora svårigheter kunna möta för en sådan reforms genomförande, och jag vågar nästan påstå, att det kan ske utan några direkta anslag.

Förr än de reformer, jag nu berört, blifvit genomförda, tror jag icke att 1892 års härordning kan sägas vara fullständigt färdig, oaktadt dess genomförande i andra hufvudsakliga afseenden vid öfvergångstidens utgång nästa år är afslutadt.

Hvad jag nu anfört har icke framkommit, jag beder vördsamt hvar och en fatta och förstå detta, för att på något sätt klandra, icke heller för att förringa vår nuvarande härordning. Jag har endast velat öppet och oförbehållsamt uttala hvad jag känt mig manad till, dels af lätt förklarligt intresse för saken och dels af pligt såsom representant. Jag vet dessutom, att mina åsigtter delas af många inom armén, och desse hafva också, såsom herrarne förstå, vissa anspråk på oss militärer, som fått inträde i representationen. Dessa äro motiven till mitt uppträdande, och jag har icke kunnat finna ett tillfälle lägligare att göra detta än nu, då öfvergångstiden för den nya härordningens genomförande nalkas sitt slut.

Statsutskottet har, hvad de ordinarie anslagen beträffar, med stor enighet beslutit tillstyrka hvad Kongl. Maj:t begärt. Hufvudintresset kommer denna gång att vända sig till de extra anslagen, hvilka i år till följd af lyckliga finansiella förhållanden äro högre än i vanliga fall, och om hvilka meningarna inom utskottet också varit mycket delade. Denna kammars ledamöter i utskottet hafva emellertid gått Kongl. Maj:ts önskingar till mötes i allmänhet, men äfven desse hafva i några punkter gjort nedprutningar.

Angående
reglering af
ordinarie an-
slagen under
fjerde hufvud-
titeln.
(Forts.)

Angående
reglering af
ordinarie an-
slagen under
fjerde hufvud-
titeln.
(Forts.)

Jag nödgas, då en af dessa punkter förekommer, ånyo begära ordet för att angifva min ställning till dessa nedprutningar.

Herr statsrådet friherre Rappe: Det kan icke vara annat än af det största intresse för chefen för landtförsvarsdepartementet att finna det hans sträfvanden följas med uppmärksamhet af landets representation, och att i denna kammare försvarsväsendets utveckling omfattas med deltagande. Detta bör i sanning för honom vara anledning till allra största glädje och tillfredsställelse.

Här hafva två militärer yttrat sig om hvad som enligt deras åsigt borde göras rörande en vigtig del af vårt försvarsväsende i närmaste framtid, men deras yttranden innefattade, föreföll det mig, ett lindrigt, jag vill icke säga, klander, men dock något ditåt, öfver att man icke hunnit längre med afseende på den del af försvarsväsendet, för hvars vidare ordnande de tycktes särskildt nitälska. Jag kan af desse herrar, som båda äro vane förare af trupp, blifva väl förstådd, då jag fäster deras uppmärksamhet på att i samma mån som truppstyrkan, hvilken skall ledas, är stor, tiden kommer att spela en stor roll. Vill man flytta styrkan, öfver hvilken man för befälet, och denna styrka är betydande, till lämplig plats, der den bäst skall göra sig gällande, kan detta icke ske så hastigt man mången gång skulle önska, utan lærer man få finna sig uti att gifva sig till tåls. Men om detta är förhållandet vid ledningen af trupper under vapen, så är det ännu mer en af erfarenhet bestyrkt sanning, då det gäller ledningen af en stor administration. Då jag hade äran utöfva chefskapet för generalstabens, kom jag i tillfälle att drifva på den angelägenhet, som påpekades af den förste talaren. En komité, som tillsattes af min företrädare såsom chef för landtförsvarsdepartementet och hvars ordförande var general Ryding och i hvilken jag äfven var ledamot, uppgjorde under åren 1888—1892 förslag till huru arméns administration *i fält* skulle vara ordnad, ett omfattande och ganska svårt arbete, ej minst därför att man, i olikhet med i utlandets arméer, hade att i första hand tänka sig att kriget skulle föras inom våra egna landamären. Sedan detta arbete förelåg färdigt, blef uppgiften att söka öfversätta förhållandena i krigstid på förhållandena under fred, det vill säga att med kännedom om huru man hade tänkt sig saken ordnad i fält komma till en lämplig ordning för fredstid, så att man vid behof kunde derifrån lätt åter öfvergå till förhållandena under krig. Straxt efter det åt mig anförtroddes förvaltningen af landtförsvarsdepartementet, tillsattes också en komité, som fick i uppdrag att inkomma med förslag i detta syfte. Det är att beklaga att komitén ännu icke hunnit längre än den gjort, att den ej slutat sitt uppdrag. Men, så snart man söker ändra eller modifiera förvaltningsförhållanden, stöter man på så ofantliga svårigheter, att endast den, som försökt sig på ett dylikt arbete, kan rätt bedöma den tidsutdrägt, det i sjelfva verket kräfer och måste kräfva. Det är många gånger lättare att uppgöra en härorganisation, än att afgifva förslag till ändrande af härens förvaltning. Jag tror visst att man skulle kunnat hinna fortare, om komiténs alla ledamöter ostördt fått egna sig åt uteslutande detta arbete, men en

dylik anordning har varit omöjlig, och dessutom går det, såsom jag nyss antydde, hvarken lätt eller så hastigt att komma från det bestående i en gammal förvaltning till något nytt och verklig *bättre*.

Den siste talaren framhöll, dels för egen räkning, dels såsom målsman för åsikter inom armén, såsom önskemål härvidlag, att man borde taga det stora steget att undanröjda arméförvaltningen och lägga den hufvudsakliga förvaltningen på arméfördelningarna. Om man till eu början tänker sig huru förvaltningsförhållandena måste gestalta sig i fält, torde man snart inse, att en dylik ordning är alldeles omöjlig. Fördelningarna äro ju sex till antalet och rycka själfva i fält, och därför kan icke hvarken den centrala eller ens den hufvudsakliga förvaltningen förläggas till dem. Centrum för förvaltningen måste vara hemma i landet, der alla de tillgångar och medel förefinnas, som förvaltningen har att handhafva.

I denna kammare torde icke behövas många ord för att påvisa att ett borttagande af arméförvaltningen skulle i grund rubba hela vårt styrelsesätt och att detta borttagande förutsätter en ny regeringsform för Sveriges rike. Med äfven den största decentralisation skulle nemligen så många arméförvaltningsmål finnas qvar att flytta in i regeringsdepartementet, att det blefve omöjligt afgöra dem samtliga i konseljen, utan måste en stor del dylika öfverlemnas till chefens för landförsvarsdepartementet omedelbara afgörande. Ministerstyrelsen vore sålunda införd vid kommande landförsvarsärenden, och dermed krafvet oafvisligt att äfven införa den i hela regeringsystemet i öfrigt. Men är det åt detta håll den ärade talaren vill gå med sina reformer, och anser han en ministerstyrelse vara ett eftersträfvansvärdt mål för vårt land, icke befordras en snabb lösning af den militära förvaltningsfrågan på detta sätt. Tvärtom skulle härigenom många år gå förlorade och säkerligen just de steg förhindras, som nu kunna tagas. Nej, låtom oss ställa upp för oss ett upphinneligt mål, och jag kan försäkra den värde talaren och andra, som vilja komma en snar förändring åstad med arméförvaltningen, att då kunna vi hjälpas åt att nå en praktisk lösning. För min del kan jag försäkra, att så långt man under nuvarande förhållanden kan gå i förenkling och decentralisation af förvaltningen, så långt kommer man också att gå.

Herr Lundeberg: Såsom ledamot i den afdelning af statsutskottet, som verkställt den förberedande behandlingen af statsrevisorernas berättelse, och såsom f. d. ledamot af den s. k. granskningsnämnden, hade jag nästan vågat hoppas, att den ärade talaren på vermlandsbänken skulle känna sig tillfreds med det arbete, som redan blifvit gjort, i synnerhet som han tillika har kännedom om, att arbete nu pågår i det syfte, statsrevisorerna framhållit, eller att åstadkomma en förenkling af anordningen och redovisningen af arméns medelsförvaltning.

Det första steget till reda och tydlighet härutinnan är nemligen taget genom det förslag i fråga om förändrad uppställning af fjerde hufvudtiteln, som nu är oss förelagdt, och vidare åtgärder i samma riktning äro ju att vänta af den komité, som Kongl. Maj:t tillsatt för

*Angående
reglering af
ordinarie an-
slagen under
fjerde hufvud-
titeln.
(Forts.)*

Angående
reglering af
ordinarie an-
slagen under
fjerde hufvud-
titeln.
(Forts.)

att uppgöra förslag till förändrad bokföring och redovisning inom arméförvaltningen.

Huru denna komités arbete kommer att resultera är visserligen för närvarande omöjligt att förutse, men osannolikt är det icke att, om ej alla, så åtminstone åtskilliga af de önskningsmål, som herrar statsrevisorer framställt, skola derigenom kunna vinnas.

Man bestyrkes i denna förhoppning, då man känner, att arméförvaltningen sympatiskt yttrat sig om statsrevisorernas förslag, att dåvarande expeditionschefen von der Lancken, som uppgjort nu föreliggande förslag, ansett, att "ingenting torde hindra, att för arméns redovisande myndigheter fastställa ett sådant bokföringssätt, att den kostnad, som från hvarje af riksstatsanslagen under året utgått till hvar och ett af de olika truppförbanden, omedelbart och klart framgår af redovisningen för anslaget"; hvarjemte han tillagt: "Åtgärden att sedermera från de olika redovisningarne sammanställa truppförbandets hela utgiftssumma skulle, under sådana förhållanden, blifva af synnerligen enkel beskaffenhet", samt att den af Kongl. Maj:t tillsatta granskningsnämnden, efter att hafva i sak fullständigt instämt med de anmärkingar, Riksdagens revisorer funnit sig hafva haft anledning framställa, beträffande räkenskaps- och redovisningsväsendet å riksstatens fjerde hufvudtitel, hvilket de funnit kräfvat omorganisation, angifvit såsom sin åsigt, "att förvaltningen af de under riksstatens fjerde hufvudtitel hörande medel borde, jemte dithörande räkenskaps-, redovisnings- och revisionsväsende, förläggas å *endast ett* departement i arméförvaltningen, till hvilket sålunda alla slags redogörelser för dylika medel skulle ingå och hvilket i följd häraf också egde att för denna redovisning utfärda de nödiga föreskrifterna"; samt att "med en dylik bestämmelse och under förutsättning, att räkenskapsväsendet blefve så ordnad, att i arméförvaltningens hufvudbok komme *ej allenast* att uppläggas konti för hvarje under förvaltningen stående fond, för hvarje under riksstatens fjerde hufvudtitel uppfördt anslag, för hvarje truppförband och militärinstitution samt för andra räkenskapshafvare, som af dessa anslag beröras, *utan att äfven* och i sammanhang dermed räkenskaperna uppställdes på sådant sätt, att de respektiva konti hänvisa till och redovisa hvarandra, så borde, — efter granskningsmännens förmenande — de talrika omföringar kunna inskränkas till det minsta möjliga, samt den reda och öfverskådlighet i räkenskapsväsendet, Riksdagens revisorer genom sin erinran velat framkalla, kunna vinnas." Leder detta till efterföljd, läser det icke vidare komma att möta svårigheter att få den reda och öfverskådlighet af räkenskaperna, som revisorererna haft i sigte, eller att se hvad hvarje truppförband och hvarje militärinstitution för sig kostat; och med alla dessa uttalanden från revisorererna, från arméförvaltningens departement och slutligen från granskningsmännen, torde det icke heller vara förmätet att förmoda, att komitén äfven skall söka bereda den klarhet och reda i uppställningen, som åsyftats af statsrevisorererna, äfven om vägen till detta mål skulle blifva något annorlunda, än hvad revisorererna tänkt sig. — Jag vågar emellertid tro, att statsrevisorererna icke ansett, att deras förslag skulle vara

det enda, som vore möjligt att tillämpa, utan att de skola låta sig nöja, om blott den princip, de uttalat, vinner godkännande.

Under nu nämnda förhållanden föreställer jag mig sålunda, att man nu ej har annat att göra än att avvakta resultatet af det pågående komitéarbetet.

Den af min värderade kamrat på gefleborgsläns-bänken framställda tanken om arbetets decentralisation och dess *delvisa* — ty så förstod jag hans anförande — öfverflyttande från arméförvaltningen till intendenturerna vid arméfördelningarne, förefaller mig innebära ett uppslag, väl värdt att beaktas, och torde äfven vid komiténs arbete förtjena att noga öfvervägas. Beträffande hans uttalande att fredsoorganisationen bör stå i öfverensstämmelse med formerna för mobilisering, så läser väl detta vara en sak, som faller af sig själf.

Herr Falk: Blott några ord! Jag kan nemligen icke lemna herr ordförandens i statsutskottets uttalande alldeles utan bemötande. Till en början tycktes han vilja rigta en förebräelse mot mig, därför att jag nu vid detta tillfälle framställt mina erinringar i anledning af det föreliggande förslaget till förändrad uppställning af fjerde hufvudtiteln. Jag ber då att få fästa uppmärksamheten derpå, att detta förslag först nu föreligger och antagligen ej vidare förekommer inom Riksdagen, och att således den, som har några erinringar att framställa, måste göra dem just nu. Sedan anförde han några delar ur f. d. expeditionschefen v. der Lanckens motivering i fråga om den förändrade uppställningen af fjerde hufvudtiteln och ur granskningsmännens yttrande i samma fråga. Han tyckes, såsom häraf framgår, vänta sig stora resultat häraf och af den komité, som Kongl. Maj:t tillsatt för att, bland annat, uppgöra förslag till förändradt bokföringssätt och redovisning inom arméförvaltningen. Jag tror, att statsutskottets ordförande fäster för stora förhoppningar i här nämnda hänseenden, ty endast genom förändradt bokföringssätt, utan samband med öfriga af revisorerna antydda reformer, kan icke synnerligt mycket vinnas. Samme talare hänvisade också till den afsedda öfverflyttningen till ett departement inom arméförvaltningen af vissa ärenden; ja, det är just, hvad statsrevisorerna hafva påpekat, och jag tror till och med, att desse voro de förste, som ifrågasatt detta — jag har åtminstone icke sett det nämndt förr än i 1894 års revisionsberättelse — men, såsom jag nyss haft äran säga, en dylik öfverflyttning, isolerad vidtagen och utan samband med öfriga af revisorerna såsom nödvändiga antydda åtgärder, kan icke leda till målet; tror man det, hängifver man sig åt en illusion.

Herr Lundeberg säger sig vidare antaga, att statsrevisorerna icke anse sitt förslag såsom det enda möjliga att tillämpa, utan att de borde nöja sig, om blott de af dem uttalade principer vinna tillämpning. Jag tror icke, att det framgår, af hvad jag yttrat, att revisorerna hysa en sådan uppfattning i fråga om de af dem framställda förslag. Men hvad angår tillämpningen af de af dem uttalade allmänna principer, så ber jag få erinra, att just de af statsrevisorerna uttalade principer, nemligen att bryta med *förskottsväsendet* och att till det minsta möj-

*Angående
reglering af
ordinarie an-
slagen under
fjerde hufvud-
titeln.
(Forts.)*

Angående
[reglering af
ordinarie an-
slagen under
fjerde hufvud-
titeln.
(Forts.)

liga reducera *omföringarne* föga beröras af den räkenskapsreform, som af herr Lundeberg blifvit antydd. Förskotts- och omföringsväsendet inom arméförvaltningen, det är dessa båda saker, som framför allt måste ordnas, så vida enkelhet, reda och öferskådligheit i förhållanden skall kunna vinnas, och så vida det skall blifva möjligt för revisorerna att så fullgöra sitt värf, som deras viktiga uppdrag kräfver.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i mom. 1 a) hemstält.

Mom. 1 b) — l).

Hvad utskottet hemstält bifölls.

Mom. 1 m).

Friherre von Otter: Jag tager mig friheten hemställa till kammaren, att, rörande detta moment, måtte antagas en af alla ledamöterna från Första Kammaren undertecknad reservation af lydelse:

“m) inqvarteringskostnader, *förslagsanslag*, 167,435 kronor; vid bifall hvartill vid ofvannämnda stat för intendenturcorpsen (bil. XXVIII) fogas följande anmärkning:

Intendenturcorpsens fast anställda personal, med undantag af *dels* den vid fördelningsintendenturerna placerade personalen, *dels* ock de vid den icke garnisonerade armén placerade regementsintendenter, förvaltare och vaktmästare, åtnjuter inqvarteringsersättning enligt grad eller deremot svarande naturaförmån efter de för sådan ersättning fastställda grunder. — Till intendenturcorpsen af statsmedel utgående inqvarteringsersättning bestrides från anslaget till “inqvarteringskostnader“.

Reservanternas härför lemnade motivering torde jag icke behöfva uppläsa.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på mom. 1 m) endast yrkats, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr Lundeberg m. fl. vid detta moment afgifna reservation.

Härefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande af nyssnämnda yrkande, och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Mom. 1 n) — u).

Hvad utskottet hemstält bifölls.

Mom. 2 och 3.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

Mom. 4 a)—j).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 4 k).

Herr vice talmannen: I den summa, 244,117 kronor, som här är i fråga, har statsutskottet uppfört ett anslag af 39,500 kronor, som Riksdagen ännu icke beviljat. Vid den urtima riksdagen beräknades visserligen, att till ved och ljus skulle behövas ett ökad anslag af 50,000 kronor, men något sådant anslag beviljades icke af nämnda Riksdag. 1895 års Riksdag höjde visserligen anslaget med 10,000 kronor, men de återstående 40,000 kronor eller, såsom de här upptagas, 39,500 kronor, äro icke ännu af Riksdagen beviljade. Nu har jag för min del icke egentligen något emot denna förhöjning, ty jag tror, att anslaget nog kan göra godt i någon skrymsla, i synnerhet som det är ett reservationsanslag, men jag föreställer mig, att då det är ett *nytt* anslag, hade statsutskottet bort omförmåla detta för Riksdagen.

Det är blott denna anmärkning jag velat göra.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet hemställt i mom. 4 k)

Mom. 4 l) och mom. 5.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 6 a)—c).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 6 d).

Hans excellens friherre von Essen: Det torde kanske väcka förvåning i kammaren, att jag uppträder i fråga om detta anslag, då så många 100,000-tals kronor passerat, utan att något behöft yttras. Om också det anslag, jag tänker här beröra, icke är så betydande, så vill jag dock anmärka, att det gäller en principfråga, som står i sammanhang dermed, och det är af denna aledning, jag icke velat underlåta att, ehuru med risk att allt för mycket upptaga kammarens tid, yttra mig i frågan.

Den 7 sistlidne mars, då frågan förekom rörande totalisatorn, uppträdde en talare bakom mig, som beklagligen nu icke kunnat intaga sin plats, och yttrade följande ord:

“Jag kan icke alls buga mig, säger jag, för denna kapplöpningssport, äfven om den upphöjes till rang, heder och värdighet af en betydelsefull faktor för “förbättrande af hästafveln“, ty man behöver icke, såsom jag, vara ordförande i Svenska allmänna djurskydds-

*Angående
reglering af
ordinarie an-
slagen under
fjerde hufvud-
titeln.
(Forts.)*

*Angående
reglering af
ordinarie an-
slagen under
fjerde hufvud-
titeln.*
(Forts.)

föreningen utan endast en vanlig människa, med lagom förstånd och framför allt icke lida af ett allt för steriliseradt hjerta för att brännmärka denna sport såsom — ett djurplågeri. Ett korollarium deraf är då, att jag önskar, att totalisatorn redan vid denna riksdag må resa all verdens väg, och att vid nästa riksdag kapplöpning sinstitutionen och dess kusin, distansridten, måtte följa samma väg.“

Den nu föredragna punkten gäller ett anslag på 67,000 kronor, hvaruti ingå några poster på tillsammans 3,000 kronor, som Kongl. Maj:t under flera år anvisat till uppmuntrande af kavalleriofficerares kapplöpningar. Skulle nu kammaren anse, att den ärade ledamoten och ordföranden i föreningen för djurskyddet haft rätt, följer häraf att Kongl. Maj:t handlar tvärt emot kammarens åsichter, om dessa kapplöpningpris fortfarande finge utgå. Jag anser för min del nödvändigt att få klart, huruvida kammaren anser, att dylika kapplöpningar innebära ett djurplågeri eller icke.

Det är emellertid icke så, att kapplöpningarna och distansridterna upphållas genom detta anslag; det vore icke på långt när möjligt, ty det offras årligen stora summor på saken, hvarför det isynnerhet gäller att uppehålla allmänhetens intresse därför, men skulle Första Kammarren gå i första ledet af dem, som missakta en så nyttig sak, så har jag ingen förhoppning om framgång. Jag vill blott framhålla några synpunkter, som böra komma i betraktande här i kammaren vid bedömandet af denna viktiga del af sporten.

Först och främst vill jag då gifva anmärkaren rätt deruti, att det kan förekomma djurplågeri vid utöfvandet af ridsporten; man har sett ryttare vid kapplöpningar söka tvinga fram större kraftansträngningar än hästarne förmått lemna, men ingen verklig sportman gör så sjelf eller gillar något dylikt; lika litet kan man anse det riktigt att så forcera hästen vid distansridter, att han, hvilket verkligen inträffat vid ett och annat tillfälle, sätter lifvet till. Men äfven om man medgifver, att ett eller annat rapp för mycket, en eller annan öfveransträngning förekommit vid användandet af alla de yttersta krafterna, som är behöfligt vid kapplöpningar eller distansridter, så vill jag dock framhålla, att målet, som vinnes, är stort; skulle äfven en eller annan häst eller kanske äfven ryttare lida skada till lif och lem, uppväges en dylik uppoffring mer än väl af de viktiga fördelar, som härvid vunnits för det svenska kavalleriet. Jag har varit med om och sysselsatt mig med saken i många år. I början uppträdde hästegarne sjelfva såsom ryttare och täflande vid kapplöpningarna, men af många skäl öfvergafs detta, och man lät jokejer rida, men det befans snart för kostbart, och af denna anledning kunde man icke uppehålla detta från England hemtade system. Officerarne och hästegarne började åter sjelfva rida sina hästar vid löpningarna och fortsätta numera allmänt dermed. Under denna tid infördes emellertid en mängd unga hästar, som pröfvades på kapplöpningssbanan och hvilka sedan, använda till afvelsdjur, varit till stort gagn för remonteringen och hästafveln i allmänhet. Hvar och en, som något känner till förhållandena i detta afseende har visserligen funnit, att de efter nyssnämnda afvelsdjur fallna remonterna varit af bästa beskaffenhet. Det är nemligen så, att man för den ädla häst-

afveln icke bör använda andra djur än de, som blifvit på täflingsbanan pröfvade och som dervid visat sig besitta andra egenskaper än dem, som man blott kan sluta sig till genom en granskning af de yttre formerna. Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på, hvad det betyder, att de unga officerarne, 3 å 4 månader under flera timmar dagligen arbeta med hästarne för att förbereda det prof, som dessa skola undergå på kapplöpningensbanan. De måste vara uppe kl. 5 på morgonen, för att, innan de gå till exercisen, börja träningsarbetet i stället för att sova, och detta arbete är för utbildningen af deras ryttareskicklighet af största vikt. Dertill kommer att de, som öfva sig för distansridter, måste arbeta mycket för att sätta sin egen kropp i stånd att uthärda de oerhörda ansträngningar, som äro oundvikliga vid sådana täflingar. Det är en verklig revolution i afseende på fordringarne å ryttares och hästars förmåga att prestera. Ingen skulle t. ex. förr i tiden hafva trott det möjligt, att 15 å 20 ryttare skulle kunna rida ut i yrväder, tillryggalägga 12 mil på 8 å 9 timmar samt allesammans framkomma oskadade med hästarne i god kondition. Ett sådant prof af kavalleriofficerars duglighet bevisar ofantliga framsteg, och äfven om arbetet härför skulle medföra offret af en eller annan häst eller ryttare, komme det en annan gång, när man rycker i fält, att bespara både lif och blod. Vi veta, att dylika kavalleriofficerare ganska snart fortplanta sin skicklighet till truppen, och jag tror, att vårt lilla kavalleri nu är värdt dubbelt mot hvad det var för 20 år sedan. För detta hafva vi våra kavalleriofficerare att tacka, som härdat sig och arbetat sig fram just genom den sport, som berördes af den nyssnämnda ärade talaren. Enligt denna talares föreställning har man ett steriliseradt hjerta, så vida man icke fördömer sporten, men det är ett aldeles origtigt påstående, ty inga hästar behandlas så väl som de, hvilka förberedas till täflan, och jag skulle önska att alla hästar blefve så väl behandlade: den kraftigaste utfodring, behagligt arbete och tillräcklig motion kommer dem till del. Å andra sidan är det klart, att då det en gång kommer till täflan, måste de använda sina yttersta krafter.

Kammaren torde ursäktas, att jag, såsom intresserad i denna fråga, nu upptagit densamma, men jag skulle verkligen beklaga, om de af mig nu berörda yttranden, som här blifvit fälda, skulle hafva vunnit allmänt gehör, och därför tror jag kammaren icke velat misstycka, att jag ur de synpunkter, jag nyss nämnde, ansett viktigt att nu taga kammarens uppmärksamhet i anspråk.

Herr Cederberg: Det är ingalunda min uppgift att taga den frånvarande talaren i försvar, men jag anser mig dock böra nämna att enligt min uppfattning var det emot missbruken af så väl kapplöpningar som annan sport som han yttrade sig, och jag föreställer mig, att Kongl. Maj:t nog tillser, att de medel, som här äro i fråga, icke användas till uppmuntrande af missbruk. Under sådana förhållanden förefaller det mig, som om Första Kammaren väl kunde med vidblifvande af sin hållning i fråga om totalisatorn utan vidare anmärkningar godkänna det beslut, hvartill utskottet här kommit.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet hemställt i mom. 6 d).

Mom. 6 e).

Utskottets hemställan bifölls.

Inledningen till afdelningen A.

Godkändes i hvad den icke genom kammarens föregående beslut afgjorts.

Afdelningarna B—E.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3.

*Ifrågasatt län
för landför-
svarets behof.*

Herr af Burén: Det är förunderligt, att vårt land har så svårt att taga vara på och draga nytta af de erfarenheter, som uti militär-ekonomiska frågor redan vunnits i andra länder. I Tyskland, Frankrike och England har man redan för länge sedan insett *omöjligheten* af att på direkt beskattningsväg anskaffa tillgångar för försvaret. Man har der redan gjort klart för sig, att för erhållande af härtill erforderliga penningar *den inhemska statskrediten* måste anlitas, hvilket der äfven medfört och gifvit anledning till en storartad industriell verksamhet, med hvilken vår alldeles icke tål någon som helst jemförelse. Det var därför ganska egendomligt och öfverraskande att i går höra tvenne finansier på stockholmsbanken motsätta sig anlitandet af denna *inhemska statskredit* för försvarsändamål. Säkerligen skulle ett sådant motstånd af finansiererna i Rotschildarnes hemland icke upptagas väl, utan der helt visst komma under rubriken "finansielt oförstånd".

Då vi alla, som jag tror, äro angelägna att för vårt försvar förskaffa oss behöfliga tillgångar, och det enligt min mening icke finnes någon annan utväg än den nyss nämnda, då erfarenheten visat att på de gemensamma voteringsarnes tröstlösa väg å 4:de och 5:te hufvudtitlarne man aldrig vinner målet, hoppas jag att, när denna fråga till en annan riksdag återkommer, den skall finna mer tillslutning än hvad den nu har fått. Om regeringen skulle tveka att utan vidare på detta sätt och för detta ändamål anlita den *inhemska statskrediten*, har den ju tillfälle att i utlandet förskaffa sig underrättelse om och på hvad sätt *den inhemska statskrediten* der är ordnad. Jag hoppas därför, att en sådan undersökning måtte af regeringen verkställas och derefter med fästadt afseende på våra jemförelsevis små förhållanden ordna denna *inhemska statskredit* på samma sätt hos oss. Det är i förlitande

härpå, som jag hoppas att hvar och en som vill bevara vår sjelfständighet skall en gång med sanning kunna säga, hvad som står skrifvet i böckernas bok: "*Då en stark beväpnad bevarar sitt hus, så blifver det i frid, som han eger*".

Herr greve och talman, jag har intet yrkande att göra.

Herr Wieselgren: Då tredje hufvudtiteln förevar till behandling vid denna riksdag i midten af förra månaden, uttalades i medkammaren åtskilliga förmodanden, som gingo ut på, att Sverige skulle vilja drifva stormagtspolitik, och att Sverige skulle vara mer eller mindre stramt förbundet med den s. k. trippelalliansen. Då jag läste dessa uttalanden i Andra Kammarens protokoll, väcktes hos mig ett minne af ett yttrande, som visst icke gifvit mig något särdeles tillfredsställande intryck, men som icke förty stannat kvar i min hågkomst, sedan det för sex, sju år sedan uttalades. Jag vistades då utrikes och sammanträffade der med en person, som kort förut haft ett samtal med en mycket mäktig man inom tyska riket. Dem emellan hade tal uppstått rörande Sveriges politik och Sveriges blifvande ställning under den eventualiteten, att krig skulle utbryta mellan vissa stormagter. Svensken hade då haft något yttrande, som jag nu icke kan verbotim återgifva, men som stod i samklang med förmodanden, som den tiden voro mycket gängse här i Sverige, nemligen att Sverige skulle på ett eller annat sätt vara hägad för att förbinda sig med den tyska politiken. Det svar, som gafs honom, lydde så: det skulle vara i högsta grad oförståndigt af Sverige att så göra, och det skulle vara lika oförståndigt af Tyskland att mottaga ett anbud om något slags sådan allians, ty, min herre, Tyskland kan icke åtaga sig att försvara *äfven eder*.

Man skulle möjligen vilja paralysera det yttrandets tillämpning på våra dagar med erinran om de förbättringar och förändringar i vårt försvarsväsende, som sedan dess kommit till stånd; men i så fall tror jag, att vapnet i tyskens hand skulle vara smidt af det uttalande till statsrådsprotokollet, som vid anmälan af fjerde hufvudtiteln detta år af chefen för landtförsvarsdepartementet har afgifvits. Man kan icke gerna dölja för sig, att hvad än redan må vara gjordt, dock så mycket återstår, att det icke lär vara rimligt att tänka sig såsom möjligt för Sverige att drifva något slags stormagtspolitik. Jag vill särskildt betona uttalandet om vårt fasta försvar, våra fästningar. Beträffande Vaxholms och Oscar-Fredriksborgs fästning samt Kungsholmens fästning framhålles af vederbörande militära myndigheter "*den trängande nödvändigheten*" af i främsta rummet dessa fästningars snara, iståndsättande. Derefter angifves "*önskvärdheten*" af att äfven Göteborg medelst befästningar blefve tryggadt mot anfall från sjösidan. Vidare framhålles "*nödvändigheten*" af befästningar på Gotland, för så vidt ön skall kunna försvaras. På tal om de fästningar, som borde komma till utförande på fastlandet, anses af samma militära myndighet fullbordandet af en fästning i Norrland vara "*mest af behofvet påkalladt*", och slutligen påpekas, att fullbordandet af vår hittills varande enda landfästning, Carlsborg, vore en angelägenhet "*af största vikt för Sveriges försvar*".

*Ifrågasatt lön
för landtför-
svarets behof.
(Forts.)*

*Ifrågasatt lön
för landför-
svarets behof.
(Forts.)*

Jag skall icke besvära kammaren med att upprepa, hvad som på följande sidor i samma statsrådsprotokoll mera i detalj omtalas rörande dessa befästningar, hvad som bör göras och hvad som i många andra dertill hörande stycken ännu brister. Men jag ber ändock att i detta sammanhang få upprepa något, som jag sagt förut, men som jag verkligen tror behöfver upprepas: det är ett ord om den ställning, i hvilken Göteborg allt fortfarande befinner sig, enär det sedan lång tid tillbaka och ännu alltjemt är fullständigt blottadt på hvarje effektiv befästning. Jag behöfver icke påminna om forna tider, då Göteborg ansågs som en af rikets viktigaste punkter, och då det var befästadt så väl, som med den tidens befästningskonst kunde åstadkommas. Men det gläder mig, och jag uttalar min tacksamhet till herr statsrådet och chefen för landförsvarsdepartementet därför, att han inför Konungen påpekat hurusom Göteborgs betydelse "i strategiskt och ännu mer i politiskt" afseende, om än mindre än hufvudstadens, dock måste erkännas vara alltför stor för att sagde stad fortfarande bör ligga så blottställd, som den för närvarande gör; och jag ber att få påpeka, att om också minnena af de faror, det läget innebär, på andra håll i landet kunna hafva fördunklats eller kanske alldeles försvunnit, forna tiders erfarenhet häraf dock lefver kvar på platsen. Man har i Göteborg ännu icke glömt erfarenheten från 1719, då Peder Tordenskjold gjorde sin berömda visit innanför Elfsborgs fästning, ända upp i sjelfva staden.

De skäl, som genomgå herr statsrådets och chefens för landförsvarsdepartementet resonement inför Konungen, äro fullt oemotsägliga. Han erkänner alla påpekade brister i vårt försvarsväsen, han vill få dem afhjelpa — men, på frågan *när?* har han blott ett svar att gifva: när vi få råd. Statsverkets tillgångar medgifva icke att utföra, hvad han annars erkänner och på det bestämdaste betonar såsom för rikets försvar oundgängligt.

Många år — 17 à 18, tror jag — hafva gått, sedan jag en gång tillät mig i min egenskap af göteborgsrepresentant att till dåvarande chefen för fortifikationsväsendet ställa en fråga, huruvida det berodde på någon militär visdom, som låg öfver hufvudet på vanligt civilt förstånd, att man fortfarande kunde lemna Göteborg utan befästningsskydd för fientligt anfall från sjösidan. Han förklarade, att det icke var så; det vore alldeles påtagligt, att staden behöfde befästas, men man hade angelägnare uppgifter, som *först* måste tillgodoses, innan man kunde verkställa hvad på *den* platsen behöfde verkställas. Sedan den tiden har ock en ärad motionär i Andra Kammaren, den ena gången efter den andra, fästat uppmärksamheten på nödvändigheten af att något göres för befästandet af rikets andra stad, men ännu har ingenting skett. Under sådana förhållanden må det icke förtänkas en göteborgsrepresentant, om han börjar undra, huruvida det icke blir för långt att vänta, och huruvida verkligen klokheten kan förlika sig med att oafåtligt såsom hittills "se tiden an", under det dock molnen på den politiska horisonten i Europa mer och mer tjockna.

Det förekommer ett ord i krigsministerns uttalande till statsrådsprotokollet rörande Gotland, som jag ber att få anföra. Det lyder så här: "Som ön utgör en del af Sveriges rike, tillkommer det oss att

trots alla svårigheter sörja för dess försvar.“ Jag vågar tillämpa dessa ord äfven på den stad, som valt mig till sin representant; och jag gör det så mycket hellre, som jag i detta uttalande finner fastslagen en princip, till hvilken jag på det allra bestämdaste vill ansluta mig. Det är samhörighetsprincipen, samansvarighetsprincipen gentemot de isolerings- eller separationsprinciper, som stundom bjuda till att göra sig gällande och som beröras längre fram i samma yttrande, der det talas om, att en förening för Norrlands fasta försvar har bildat sig för att på enskildes bekostnad vidtaga åtgärder för att skydda de norrländska städerna mot anfall af fiendtliga fartyg. Hur ackningsvärdt och ädelt detta företag än må vara, anser jag det dock principiellt innebära en stor fara; ty skulle det vinna efterföljd, måste det ju leda till upplösning. Hvar och en får då tänka på sig sjelf, under det verklig styrka, verklig kraft dock icke kan vinnas, om den ene separerar sig från den andre, utan tvärtom derigenom att alla sluta sig tillsamman. Så skola vi kunna åstadkomma den nödvändiga försvarskraften; men den skall omöjligen kunna åvägabringas, om det lemnas åt hvarje särskild stad eller ort att draga försorg om sitt eget försvar. Det är rikets försvar, som vi skola ordna och sätta i stånd, och våra särskilda orter och städer innefattas alla i riket. Jag tror därför icke på hvarken det kloka eller rigtiga uti den stundom framkastade anvisningen, att den eller den staden sjelf bör draga försorg om sitt försvar; ty det innebär upplösning af den kraft, som vi skulle kunna hafva, om vi gemensamt möta faran.

Då det nu emellertid är tydligt, att det hädanefter kommer att gå på samma sätt som hittills, eller att vid hvarje uppgöraude af statsregleringen det alltid skall saknas tillräckliga tillgångar för tillgodoseende af alla de mer eller mindre kräfvande åtgärder och anstalter, som de militära myndigheterna begära, har jag måst säga mig, att vi icke kunna stanna vid att som hittills blott undanskjuta äfven de mest nödvändiga försvarskraften. Om jag således än under en lång följd af år sjelf hyst samma uppfattning, som åtskilliga ärade talare i går uttalade, den att man icke bör "sätta sig i skuld för försvaret", har jag dock måst vidgå, att hur ekonomiskt riktig än denna princip låter, den dock måste jemka med sig inför de faktiska förhållandena. Kunna vi icke sätta vårt lands försvar i tillbörligt skick genom att för detta ändamål upptaga skatter, så ser jag ingen annan utväg än den, som här af åtskilliga talare föreslagits, att vi nemligen skulle besluta oss för att för detta ändamål upptaga ett lån.

Jag ämnar icke upptaga de skäl och motskäl, som i går om denna länefråga framlades. Blott har jag velat tillkännagifva, att jag af omständigheternas tvång funnit mig nödsakad att öfvergifva den ståndpunkt, som jag i många år vidblifvit, och i stället öfvergå till dem, som anse, att förutsättningen för åstadkommandet af de nödvändiga tillgångarne för försvarets sättande i skick, är att vi gripa till låneutvägar. Åsigten, att lån för försvarsverket icke skulle vara något produktivt ändamål — en åsigt, som äfven i går fann så vältaliga förfäktare i kammaren — torde icke längre få gälla såsom afslagsskäl;

*Ifrågasatt lån
för landtför-
svarets behof.
(Forts.)*

*Ifrågasatt lån
för landtför-
svarets behof.
(Forts.)*

ty åren gå, och om vi också hittills kunnat tacka Gud för tider af frid, derunder vi icke tvingats bittert ångra hvad vi hittills underlåtit och försummat, må vi väl dock icke känna oss berättigade att på grund af en ekonomisk maxim fresta Gud. Sedan vi fått klart och tydligt för oss framlagda de behof, som för fosterlandets försvar måste tillgodoses, och de kostnader, som härför måste beräknas, förstår jag icke annat än att vi ock måste besluta oss för att anlita det enda sätt, på hvilket det är möjligt att anskaffa de behöfliga medlen.

Grefve Hamilton: Jag kan icke underlåta att inlägga en motvigt mot de varma sympatier, som i går och i dag uttalats för ett försvarslån.

Om än icke öfverskottet å 1894 och 1895 årens statsbudgeter medgifvit så stora anslag till försvarets stärkande, som nu föreligga till behandling, skulle jag likväl icke velat understödja ett så kalladt försvarslån. Vår statskredit, jemnförd med andra länders af samma storlek, är synnerligen god, och torde detta väl i hufvudsak få tillskrifvas den omständigheten, att statslån hos oss upptagits uteslutande för vårt lands ekonomiska utveckling, för s. k. produktiva ändamål, för våra jernvägar, och om vi afvika från denna väg, är tydligt att statskrediten komme att lida deraf. För försvaret är emellertid af vigt att icke rubba vår goda kredit, ty skulle olyckan inträffa, att vi nödgas mobilisera, är af nöden för oss anlita krediten.

Den ärade talaren på blekingebänken vidrörde nationalekonomien och framhöll bland annat, att vi borde följa Tysklands exempel, men jag har aldrig hört talas om, att Tyskland tagit upp försvarslån för att förstärka sin kredit, utan därför att behovet det påkallade. Det torde heller icke gagna försvaret, att beträda den af motionärerna angifna vägen. Vi veta ju, att Kongl. Maj:ts förslag går ut på, att för närmaste tvenne år utaf öfverskottet använda cirka 20,000,000 kronor till försvarets förstärkande, och det kan ju hända, att de derpå följande årens behållning å budgeten medgifva större anslag för samma ändamål än af motionärerna föreslagna 6,600,000 kronor.

Under gårdagens och dagens debatt har yttrats, att det skulle vara fosterländskt att upptaga försvarslån. Men kan det ligga något fosterländskt deruti att låta nutiden få äran och framtiden bördan eller att åt efterkommande öfverlemna ett måhända otidsenligt, föråldradt, odugligt men skuldbelastadt försvar? Nej, mina herrar, fosterlandskärleken kräver icke stora ord utan arbete, försakelse och uppoffring.

Herr vice talmannen: Det händer ofta här i verlden, att teori och praktik strida mot hvarandra, och då man å ena sidan hör statsutskottet här tala om möjligheten att genom skattemedel tillgodose försvarskrafven äfvensom talet om de "afsevärda belopp", som kunna blifva för försvaret tillgängliga och å andra sidan tager i betraktande de afprutningar och afstyrkanden, som statsutskottet gjort på hvad Kongl. Maj:t föreslagit, kan jag åtminstone för min del icke finna annat än, att teori och praktik stå i mycket betänklig strid med

hvarandra. På den i går föredragna femte hufvudtiteln hade statsutskottet föreslagit en nedsättning under hvad Kongl. Maj:t föreslagit af 886,415 kronor, och reservanterna från Andra Kammaren i statsutskottet hade ökat denna summa med 2,970,000 kronor. Sammanlägges denna summa med den nedsättning, som statsutskottet föreslagit, utgör nedsättningen på femte hufvudtiteln 3,856,415 kronor. På fjerde hufvudtiteln, som nu är under behandling, har statsutskottet under punkt 4, 8, 10, 11, 12, 13, 15 föreslagit nedsättningar af sammanlagdt 2,182,800 kronor. Reservanterna från Andra Kammaren hafva ökat denna nedsättning under punkt 1, 6, 11, 13 med 1,498,920 kronor. Sammanläggas dessa summor, får man på fjerde hufvudtiteln en nedsättning af 3,681,720 kronor och tillsammans med nedsättningarna på femte hufvudtiteln 7,538,135 kronor. Nu kan man ju invända, att detta icke är Riksdagens beslut; Andra Kammaren har visserligen biträdt reservanternas förslag, men ännu har Riksdagen icke sagt sitt sista ord i frågan. Ja, mina herrar, men det är en erfarenhet sedan många år, att i fråga om anslag till försvaret är det Andra Kammaren, som får sin vilja fram, så att jag tager för afgjordt, att nedsättningen kommer att bli 7 $\frac{1}{2}$ millioner af de 8 $\frac{1}{4}$ millioner tillgängliga öfverskottsmedel, hvilka statsutskottet har ansett kunna blifva för försvaret tillgängliga. När detta nu kan ske på det färska trädet, hvad skall då icke ske på det torra? För min del anser jag det vara alldeles otänkbart, att vi skulle kunna tillgodose försvaret endast genom användande af skattemedel. Vi måste ovilkorligen, om vi vilja komma till ett betryggande försvar, anlita länevägen. Jag tog mig redan för två år sedan friheten att i denna kammare ifrågasätta denna utväg, och till min glädje har man mer och mer anslutit sig till densamma. Att låna är visserligen icke någon angenäm åtgärd; kan man undvika det, så bör man göra det. Att undergå en operation är icke heller någon angenäm åtgärd. Men har man att välja mellan en operation och en smärtsam sjukdom eller döden, föredrager man nog operationen. På samma sätt, ifall jag har att välja mellan att upptaga lån eller att fortfarande stå försvarslös, föredrager jag att upptaga lån.

Naturligtvis har frågan fallit för denna riksdag, men jag hoppas och tror, att den endast har fallit tills vidare, och jag vill uttala den förhoppningen, att Kongl. Maj:t måtte taga frågan om hand, ty, som sagdt, vi kunna icke för all framtid stå försvarslösa. Exemplet från Carlsborg är just en briljant illustration i fråga om det resultat, hvartill man kommer genom att bygga fästningar med endast skattemedel.

Herr Wærn: Det var med stort nöje jag hörde min riksdagsmannakamrat på göteborgsbänken yttra sig för staden och dess viktiga försvar, men jag kan dock icke följa honom, emedan det är mig alldeles omöjligt att anse, att "ändamålet helgar medlen". Jag kan, äfven för ett så viktigt och kärt ändamål, icke anse det rätt att kasta bördorna för försvaret på våra efterkommande; och jag finner dessutom denna utväg att taga ett lån förenad med så stor risk af

*Ifrågasatt lån
för landtför-
svarets behof.
(Forts.)*

*Ifrågasatt lån
för landtför-
svarets behof.
(Forts.)*

missbruk och olägenheter med påföljande elände, att jag måste på det lifligaste afråda Riksdagen att fatta ett sådant beslut. Jag anser, att ganska mycket verkligen har blifvit gjordt för Göteborgs försvar genom de anslag, som nu blifvit beviljade till vår flotta. Det är icke blott genom fasta befästningar utan äfven genom en stark flotta, som man kan skydda sina kuster. Och jag tror, att det är ett genare och skyndsammare sätt att komma till målet än att, såsom nu blifvit föreslaget, upptaga ett lån, bland hvars ändamål äfven befästningar skulle förekomma. Ty jag anser mig förvissad om, att en stark flotta skulle göra sitt bästa att försvara en så vigtig plats som Göteborg, hvaremot det är ytterst osäkert, huru länge det skulle dröja, innan ett lån ledde till det ändamålet. Och jag befarar, att Göteborg, om vi försöka det nu föreslagna sättet, knappast skulle komma ett fjät närmare att få befästningar.

Det är mycket farligt att låna, huru viktigt ändamålet än må vara. Och här kan man icke såsom om jernvägarna säga, att våra efterkommande få inkomster utaf hvad vi göra, och att därför äro vi fullt berättigade att använda större belopp, än vi omedelbart kunna disponera, för att icke blott vi skola ernå fördelar utan äfven de skola få fördelar. Detta är fullt berättigadt, när det gäller t. ex. jernvägarna, men icke i fråga om ett ändamål, som icke gifver något rendement. Resultatet af lånet blefve nu, att man kastade bördorna på våra efterkommande för att fylla ett stundens behof.

Flere talare hafva på ett så utmärkt sätt vid förra sammanträdet framhållit skälen emot lån, att det tyckes vara föga att tillägga. Dock vill jag säga, att dermed äfven eu ganska betydlig risk är förenad. Ty om man en gång är inne på den banan, kan man också komma att gå mycket längre, än man nu tänkt och taga lån för helt andra ändamål, än hittills varit brukligt. Kan något så bidraga till ett lands oberoende som rikedom inom detsamma? Hvarför då icke antaga och använda hvad som så uppenbart tyckes vara egnadt att sprida odling inom landet och förvärfva rikedom som t. ex. att utlösa hypoteksbankens lån och gifva landtbrukarne billiga lån, att sålunda staten öfvertoge hypoteksbankens skulder? Hvad kunde icke risken blifva af ett sådant och andra dylika lån? Tro herrarne verkligen, att i de länder, som sucka under ett riktigt elände för sina finanser, såsom Portugal, Grekland, Argentinska republiken, bland de män, som beslutat dessa lån, som nu äro betungande, ja förkrossande, icke varit fosterlandsälskande män, att de icke varit män, som man ansett vara kloka, visa män. De hafva icke varit skälmar eller egennyttiga personer, och man har ingen anledning att tro, att icke majoriteten, om också icke alla bland dem, med sina beslut verkligen afsett sitt lands bästa. Och hvad har dock följden blifvit? Här har talats om, att utländingen utsuger oss. Hvad kunna då dessa länder säga, som äro skyldiga så mycket, att de snart sagdt stå under administration, och att de inkomster, staten kan få, i första rummet beherskas af kreditorerne?

Jag kan icke annat än på det lifligaste varna mot sättet att genom lån fylla vare sig det ena eller det andra af vårt lands behof.

Herr Reuterswärd: Jag har icke begärt ordet för att tillkännagifva min ståndpunkt i denna fråga, ty den hafva mina meningsfränder i Första Kammaren under årtal lärt känna, och senast i går hade jag tillfälle att offentligen uttala den. Men jag har begärt ordet för att bemöta de talare och s. k. stora finansierer, som påstå, att den svenska statskrediten skulle skadas derigenom, att t. ex. 6 à 7 millioner årligen öfverfördes från sparbanker, postsparbanken eller depositionsräkning och förvandlades i statsobligationer. Kan någon på fullt allvar påstå, att detta skulle störa den svenska krediten? Nej, tvärtom! Man vet, att just i småfolkets fickor finnes äfven kapital, och ser man efter hvar millionerna skapas, så finner man att i postsparbanken finnas nära 40 millioner, som icke kunna utlånas med fördel, och i våra sparbanker finnas millioner och hundratals millioner, utan att de kunna gifva en ränta, som är tillfredsställande och innebär den säkerhet, som en statsobligation gör. Jag vågar därför på det bestämdaste tillbakavisa hvarje försök, som går ut på att göra troligt, att den svenska statskrediten på något sätt skulle hämmas eller störas genom ett inhemskt lån. Och tager man dessa lån på små valörer, 25, 50, 100 kronor, så öfvergå de icke till främmande länder, ty sådana papper med små valörer vill man icke i främmande händer tillegna sig. De stanna nog i Sverige, om icke af annat skäl, så därför, att de äro för tunga att i massor transportera och för besvärliga att klippa kuponger till för de stora kapitalisterna.

*Ifrågasatt lån
för landför-
svarets behof.
(Forts.)*

Herr Wieselgren: Jag skall bedja att mot den invändning, som rigtats emot mig i fråga om det tillrådliga ur ekonomisk synpunkt i att använda lånemedel för vårt försvar, påpeka att, så länge statistici upplysa, att svenska folket *hvarje år* på blott och bart njutningsmedlen spritdrycker och tobak har råd att använda minst 20 millioner mera, än hvad som här är föreslaget att upplåna, fruktar jag icke, att detta lån skall försvaga Sveriges kredit. Jag fruktar heller icke, att våra efterkommande skola säga, att vi pålagt dem bördor, som de icke kunna bära. Den sjelfständighetskänsla, jag har såsom svensk, manar mig ock att för vårt försvar fordra hvad vi behöfva för att få det tidsenligt och starkt.

I öfrigt beder jag att få vända mig med några erinringar mot den talare, som hemstälde, huruvida det kunde vara lämpligt att vi toge äran för oss och lemnade bördorna åt våra efterkommande. Detta skulle, efter hans uppfattning, icke vara tillrådligt. Mina herrar, huru hafva före oss våra fäder gjort? Hafva de tagit äran för sig? Hafva de lemnat bördorna åt oss? På sält och vis kan man väl säga, att de så gjort! Men den ära de tagit för sig har dock icke försvunnit med den korta tid de trampat vårt gemensamma fosterlands jord. Den finnes kvar ännu i dag, och det finnes ingen svensk man, som icke ärft sin del i och njuter någon fördel af den ära, som våra fäder vunnit. Och denna ärfta ära, denna vunna fördel äro vida större än de bördor vi fått i arf.

Jag fruktar icke våra efterkommandes dom, om vi för att sätta vårt försvarsverk i stånd upptaga ett statslån af 60, 70 millioner.

*Ifrågasatt lån
för landtför-
svarets behof.
(Forts.)*

Våra fäder hafva burit svårare bördor under fattigare tider och i mera utarmadt tillstånd, än hvad vi hafva erfarenhet utaf.

Slutligen beder jag att gent emot den ärade talaren på kristianstadsbänken, som påpekade, att man i Tyskland icke upptagit något försvarslån, "förr än nöden stod för dörren", få uppläsa några rader ur samma anförande till statsrådsprotokollet, som jag tagit mig friheten förut i dag citera. "Erfarenheten från 1870", heter det, "då med anledning af det utbrutna fransk-tyska kriget en del befästningar anbefaldes till utförande i Stockholms skärgård, visar ock, huru vanskligt det är att uppskjuta med dylika anläggningar till krigsutbrottet. Oaktadt arbetet drefs med all möjlig skyndsambet, dröjde det dock, till följd af otjenlig väderlek och andra orsaker, flera månader, innan det blef fullbordadt, hvilket först skedde, sedan kriget nått sitt slut."

Är det denna taktik, som vi skola använda för fosterlandets försvar, så beklagar jag fosterlandet. Då, men först då, hafva vi anledning att med bleka anleten se framtiden i möte; nu hafva vi det icke.

Herr af Burén: Herr vice talman! Mine herrar! Jag kan icke underlåta att till den ärade talarens på kristianstadsbänken eftertanke och begrundande läsa upp några ord ur en tidningsartikel.

"En af våra hädangångne fosterländske, förtjenstfulle män, excellensen Magnus Björnstjerna, skref redan på 1830-talet en brochyr "Om engelska statsskulden" (*). Då vi gå, säger han, tillbaka till sjelfva uppkomsten af denna statsskuld, finna vi, att den började strax efter den statshvälfning, som satte Wilhelm III på tronen 1688, i hvilken tidpunkt finanserna voro i en usel belägenhet. England var då utan statsskuld; men också utan kredit.

Under denna regering (Wilhelms och Marias) hade styrelsen stor svårighet att upplåna den obetydligaste summa mot mindre årlig ränta än 7 à 8 procent. Millioner kunna åter nu upplånas med vida större lätthet än 1,000 pund st. då kunde erhållas och ändock med billigare ränta. Så fortgick till och med under de första trettio åren af Georg III:s regering. Penningaräntan har sedan den tiden efter hand i England fallit till 6, 5, 4 och 3½ procent, vid hvilken senare ståndpunkt den skulle varit 1833. Denna låga ränta — säger förf. — är delvis orsak till att britiska industriens alster kunna täfla med andra nationers på främmande handelsplatser, oaktadt den dyra beskattning, hvarmed den är betungad; en täflan som understödes af fullkomnade och kostbara maskiner, hvilka åter äro en frukt af i landet öfverflödande kapital och som minskat produktionskostnaden till den betydenhet, att engelska manufakturvaror vunnit ett nästan allmänt företräde framför andra länders.

Penningaräntan har sedan dess i England nedgått ännu mera, så att i våra dagar den endast är 2½, 2, 1½ och 1 procent, naturligtvis en frukt af detta system.

Englands statsskuld uppgick 1831 till 780,000,000 pund sterling

*) »Engelska statsskulden, dess inflytande och förvaltning af M. B.» med företal »om statsskuldssystemets allmänna grunder af C. A. Agardh».

och årliga räntan till 28,000,000 pund sterling. Statsinkomsterna hade också stigit derefter och uppskattades vid samma tid till 350,000,000 pund sterling. Räntan på statsskulden medtager icke mera af inkomsterna nu, än hvad den i proportion medtog 1793 — säger förf. — hvaraf man finner att industriens tillgång på kapital synnerligen ökats i mån af behof. Landets hjulpkällor, fortfar han, hafva till och med icke endast utvecklats i samma förhållande, som statskrediten tillvuxit, utan fastmera hafva dessa hjulpkällor vunnit en ökad kraft genom inflytandet af fortgående kapitaltillväxt. De ofantliga belopp, som på så sätt blifvit upptagna, ha ingått i landets rörelse och upplifvat handel, industri och åkerbruk. "Tag bort statsskulden — säger förf. — och Storbritanien förgås lik en jette, som beröfvas den föda han behöfver för sitt uppehälle." (Östgöta Correspondenten för d. 10 maj 1895.)

*Ifrågasatt lån
för landtför-
svarets behof.
(Forts.)*

Min tro och mening är den, att lika mycket som det skulle skada vårt land att låna upp penningar *i utlandet* för försvarsändamål eller för hvilket annat ändamål som helst, emedan annuiteterna gå till utlandet och komma andra folk och deras rörelse till godo, lika mycket och ännu mycket mera skulle det gagna vårt land att anlita *den inhemska statskrediten*. *Den inhemska statskreditens* anlåtande kommer icke allenast att lösa försvarsfrågan på ett fullt tillfredsställande och på det billigaste sätt, utan kommer äfven att lyfta vår industri till en förut icke anad höjd, af det enkla skäl, att annuiteterna stanna inom landet.

Herr Philipson: Jag begärde ordet egentligen för att i största korthet bemöta en ärad talare på kristianstadsbanken, som uttalade sina farhågor för att genom upptagande af ett lån på 66 à 67 millioner vår statskredit skulle lida och hvilken därför ej kunde biträda motionens syfte. Innan jag fick ordet har dock denna anmärkning, synes det mig, så tillräckligt blifvit bemött af en annan ärad ledamot af kammaren, att jag visserligen icke behöfver länge yttra mig derom. Men jag tillåter mig med stöd af någon erfarenhet i dylika angelägenheter få upplysa den ärade representanten på kristianstadsbanken derom att, under de förhållanden, som nu råda, då vi bland annat äro i den lyckliga ställningen att våra banker hafva att fordra af utlandet omkring 45 millioner kronor mera, än skulderna dit utgöra, en sådan småsak — jag vågar säga, att det är en småsak, då man tänker på och talar om statsskulder — som upptagande af 6 $\frac{6}{10}$ millioner kronor om året för Sveriges rike ju måste anses vara, icke det bittersta kommer att i utlandet fästas afseende vid. Måhända har jag tyvärr att befara, att herrarne kanske tycka mina åsichter i ekonomiska och finansiella frågor vara mycket lättsinniga, då jag vågar säga, att jag för min del icke anser, att det är så farligt göra skulder, då man har fullt upp med tillgångar att betala dem med. Jag tror att erfarenheten från vårt land visar tillräckligt, huru lyckligt det varit, att vi för vår enskilda verksamhet liksom för våra kommuners utveckling och framåtskridande öfvervunnit rädslan att taga upp lån och ej baserat all vår verksamhet på egna tillfälliga och tillgängliga öfverskott, utan, för att fördelaktigt kunna öka densamma, satt oss i skuld, om vi äfven

*Ifrågasatt lån
för landför-
svarets behof.
(Forts.)*

ännu till stor del ej derifrån äro fria. Ty jag frågar herrarne litet hvar: hvar skulle vi nu 1896 hafva stått, om vi endast och uteslutande med våra egna öfverskott — skilnaden mellan våra inkomster och utgifter — hade fortsatt bedrifva en verksamhet i samma ringa omfång som innan skuldsättningen egde rum, men ej hade etablerat och så betydligt utvidgat verksamheten på hundratals nya områden? Bör icke det så särdeles lyckliga förhållandet att våra näringar ökats och gått framåt, att vår industri i förr aldrig anad grad utvecklats, höjt sig och på ett utmärkt sätt blomstrar, ändock bidraga att skringra farhågorna för skuldsättningen? Och jag frågar vidare: huru skulle förhållandena inom våra stadskommuner liksom inom våra landskommuner gestalta sig, huru skulle våra samfärdsmedel varit, om det icke gjorts mera än hvad som med de uttaxerade medlen eller öfverskotten varit tillräckligt att åstadkomma? Jo, vi hade kanske nog varit 45, 50 år efter vår tid! Nej, mine herrar, hafva vi tillgångar, har man vetskap om, att dessa tillgångar äro mer än tillräckliga att betala skulderna med eger visshet att årligen kunna betala de derför stadgade annuiterne, ja, då må man göra skulder och denna skuldsättning är icke fördömlig, framför allt icke då man söker skaffa penningar för att bevara hvad man med flit, sparsamhet, omtanke och kunnighet skapat och ännu eger i vårt land.

Man har sagt, att lånet icke skulle komma att användas för produktiva ändamål. Jag vågar hysa en annan mening. Det kan icke vara annat än produktivt; om jag för att vara trygg att få behålla något, som är mig mest dyrbart: vårt lands sjelfständighet och oberoende, och genom ett större utägg, äfven med lånade medel, skaffar mig en assurans derå, liksom jag skaffar en assurans på mitt eget hem, på allt hvad jag derinom eger, så är denna försäkring *ej* att hänföra till något improduktivt, afsedt, som det är, att bevara det, under hvars skydd jag njuter afkastningen af min verksamhet. Och det är denna assurans vi skola söka få genom att sätta försvaret i sådant skick, att, då faran kommer, vi icke hotas med svåra olyckor och måhända icke ens få behålla vår neutralitet. Detta är, enligt min åsigt, vår viktigaste uppgift, och om vi också, såsom några talare med fruktan anført, lemna i arf åt våra barn skulder, så är jag icke rädd derför. Fast hellre är jag rädd så handla, att vi icke åt dem efterlemna den möjligheten, den säkerheten att få bygga och bo i vårt land i sjelfständighet och oberoende. Och kunna vi lyckas att i arfvedel gifva dem tillförsigten att i lugn och fred få verka och gagna i vårt så kära land fortfarande, sjelfständigt och oberoende, ja! då anser jag denna deras arfslott öfvertäffa hvarje annan.

Herr Nyström, Thomas: Jag begärde ordet för att inlägga en gensaga mot talaren på kristianstadsbänken, men som flere föregående talare redan gjort det, kan jag fatta mig kort.

Hvad skulle det hjälpa, om vi vid ett krigs utbrott egde en stark statskredit, men icke vore rustade att försvara oss. Då krigets timme slår, beror det icke på, om landet eger kredit, utan om försvarsanstalterna äro ordnade. Och det beror icke på de mindre staterna att

förekomma kriget. Blicka tillbaka på 1808 och 1809! Det kom på oss alldeles oförberedt. Den finska armén hade knappt tid att mobilisera, icke att göra den strategiska uppmarschen. Kriget är politikens våldsamma medel att vinna sina ändamål, och det är icke den svagare, som väljer tid och ställe för dess förande, utan det är den starkare som påtvingar honom det. Försumma vi att rusta oss för ett eventuellt krig, då är vårt land beklagansvärdt.

*Ifrågasatt lån
för landför-
svarets behof.
(Forts.)*

Herr Wennerberg: Det ser nästan ut, som om hufvudfrågan i detta ögonblick vore sjelfva *sättet* att komma till det mål, som vi icke få glömma, om vi vilja bedöma det hela rätt. Här har med en fägnensam lifaktighet talats om *sättet* att åstadkomma ett försvar; och de röster, som i någon mån hafva varit likgiltiga för att fästa sig vid hufvudfrågan eller *målet*, de äro desamma, som hafva ogillat den åsigt, som jag tror blifver allt mera rådande i kammaren, nemligen att vi, för att nå målet och få ett försvar, måste begagna andra medel än skattemedel d. v. s. ett lån. Ett argument mot detta har blifvit framsgadt många gånger, nemligen att man icke skall betunga efterkommande med räntebetalning på ett lån, som tagits nu, ifall detta blifver händelsen. — Hvarför icke? Kommer då försvaret att blifva af ingen nytta för våra efterkommande? Lyckligt vore redan, om *vi* kunde förskaffa oss sjelfva ett försvar så skyndsamt som möjligt; och än lyckligare skulle det vara, om vi icke behöfde det. Men är det då för mycket att våra efterkommande bekosta fortsättningen af hvad vi gjort? Är det blott skulder vi gifva dem? Hafva vi icke gifvit dem *något* annat? Jo, i sanning något mycket, mycket mera än denna stackars annuitet, som utgör en försvinnande liten del mot den erhållna gåfvan och mot *det* sättet att kasta ut penningar, som vi i årtal begagnat. Att få årliga anslag med begränsning, det är att *icke* få försvaret i ordning i rätten tid; det är också i finansielt afseende det sämsta sätt man kan tänka sig.

Alltså, hvad är här hufvudsaken? Det är uttaladt många gånger! Det är att få ett dugligt försvar och att få detta försvar så skyndsamt som möjligt och naturligtvis också för bästa möjliga pris. Hvem älskar väl att taga lån, om det ej behöfves? Jag tror ingen här i kammaren skall finnas, som anser det vara rätta sättet att blott och bart för hvilket ändamål som helst taga ett lån. Men i samma mån som ändamålet börjar i vikt och kvalitet att stiga öfver sjelfva obehaget af det begagnade medlet, handlar man dåraktigt, om man icke använder detta. Och hvem af oss vågar komma fram och säga, att vi af endast våra skattemedel skola kunna åstadkomma, jag vill icke säga skyndsamt, men ens under årtionden, ett dugligt försvar? Det låter sig icke göra! Vill någon betviffa hvad jag sagt, vågar jag hänvisa på erfarenheten under många år. Det är nästan omöjligt att få fram ett par exempel på att hvad af väsentlig vikt Kongl. Maj:t på grund af sakkunniges yttranden begärt för försvaret också af Riksdagen blifvit beviljadt. Nämnde jag icke senast i går, huru man på åtskilliga sätt sökt kompromissa sig från det ena hundra- eller tusentalet efter det andra, och slutligen har det efter den gemensamma vote-

*Ifrågasatt lån
för landförs-
varets behof.
(Forts.)*

ringen stannat vid beviljandet af en *otillräcklighet*. Och den sista erfarenheten! Huru ser det för närvarande ut med Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen! Hvilka viktiga poster hafva icke allaredan tydligt för oss alla blifvit kastade å sido! Och hvilka af de öfriga, der kamrarna stannat i olika beslut, äro af den beskaffenhet, att vi våga säga, att Första Kammarens mening skall segra? Och så har det gått år från år. Det heter, att försvaret är nödvändigt och att det skall tagas ett kraftigt och stort tag på en gång, för att det skall komma oss och våra efterkommande till godo. Men det sker icke på detta sätt.

Vi hörde nyligen från vice talmannen ett yttrande, som besannar hvad jag framhållit, eller rättare sagdt i hvilket jag kan helt och hållet instämma. Erfarenheten är så klar och tydlig, att det måste anses såsom rent af omöjligt, om vi vilja hafva ett dugligt försvar inom den närmaste tiden, att åstadkomma detta med skattemedel, vi må få dessa äfven under formen af tilläggsbeviljning — en omständighet som gjort att vårt nuvarande öfverflöd är det det är och som gör, att man kanske kan hoppas på något dylikt nästa år också. Men hvilken osäker och otillräcklig tillgång lemna icke dessa tillfälliga öfverskott! Är det med dem vi skola få en flotta? Är det med dem vi skola få vårt lands försvar i ordning? Nej, det går icke! Vill man ändock gå den vägen för att slippa låna, och slutligen öka på med en särskild krigsskatt, då frågar jag: tron I verkligen, mina herrar, att Sveriges folk skall anse detta vara den rätta vägen, då vi kunna få hvad vi åstunda för ett mycket bättre pris och på ett sätt, som skulle kännas vida mindre tryckande och som skulle skapa medintressenter öfver hela landet bland de små kapitalegarne, som således äfven ur denna synpunkt skulle nitälska för det stora företaget?

Hvad jag sagt är icke annat än ett upprepande af hvad jag sade i går och af hvad flere talare hafva sagt före mig i dag. Men jag kan, då denna lånefråga är den, som egentligen förmår sätta lif i Första Kammaren, icke annat än på det högsta lyckönska till, att vi nu stå på den punkt, att vi kunna hoppas att det en gång skall gå att taga upp ett lån. Och detta är af vikt, ty då först kunna vi med skäl hoppas, att skyndsamt få ett försvar, som är dugligt.

Herr Nyström, Carl: Jag har blott några få ord att säga för att belysa tvenne under diskussionen använda uttryck. Det ena uttrycket är det mångtydiga begreppet "*ära*" och det andra är termen "*rendement*", som man inblandar i denna stora fosterländska fråga. Det är origtigt att tala om "*ära*" i det sammanhang, som man här gör; det är icke fråga om ära — eller rättare vore kanske benämningen *fåfånga* — utan det är fråga om *pligt*, om det enkla pligtbudet att ofördröjligen anskaffa ett tillfredsställande försvar. Kan detta åstadkommas genom årliga öfverskott och kan den ärade talare, som beagnade ordet "*ära*" i nämnda sammanhang, angifva ett sätt att genom öfverskott åstadkomma detta resultat, så skall han förvisso för oss vara situationens man, och vi skola taga efter honom dessa hans anvisningar att på detta sätt komma till målet, men kan den ärade talaren det icke, då får han också antaga våra utvägar att försörja

detta kraf och tillgodose denna pligt, att ofördröjligen anskaffa ett tillfredsställande försvar. Ty detta ändamål måste i alla händelser och på hvad sätt som helst vinnas.

När man sedermera sätter i fråga, huruvida detta tillfredsställande försvar skulle gifva ett "rendement" tillräckligt att försvara en upplåning för ändamålet, så kan det först och främst betviflas om, med afseende på rendementet, detta har någon afgörande rätt. Men det egendomliga tyckes inträffa med denna försvarsfråga, att till och med om man från ser från den ideella insatsen, från pligtens kraf och bara undersöker rendementet, så finnes det åtskilligt från de sista årens erfarenhet, som sqvallrar om att äfven detta underordnade kraf blifver tillgodosedt genom ett fullgiltigt försvarssystem. Hvar och en känner de ominösa öfningar, som för kort tid sedan företogos af den engelska flottan i syfte att genom oerhörda brandskatter och utpressningar skada och ödelägga fienden — naturligtvis en "markerad" fiende. Man trodde, att den nuvarande krigföringen skulle hålla sig för god för sådana åtgärder. Det är i alla fall ett faktum. Kan man afstyra sådana våldsamheter och åt landet bevara en viss summa penningar och vissa antydda förråd, som annars skulle uppoffras, så böra de herrar, som i första rummet sätta rendementet, vara tillfreds att höra, att äfven från denna synpunkt finnas skäl att tillgodose försvaret.

Huru man än pröfvar dessa begrepp, kommer man till det resultat, som många varma fosterlandsvänner gifvit sitt ord för, att till hvilket pris som helst tillgodose ändamålet. Framför allt: ändamålet måste vinnas! Derpå finnes ingen afprutning att göra.

Det är ganska egendomligt, då man hör invändningarne emot dessa fosterländska kraf och hör de spridda bifallsrop, som helsa äfven de talare, som motarbete de stora försvarsplanerna, att det på dessa våra motståndares sida röjes en viss grad af belåtenhet öfver dessa deras hindrande eller motande inlägg. Ack! det är sjelfva verket en ganska ringa berömmelse att hindra ett stort fosterländskt verk, och man skall ej skryta dermed. Det behöfves icke *stor* sten i vandrarens sko för att hindra hans gång mot målet och icke heller behöfver det just vara någon — *üdelsten*.

För min del kan jag icke finna annat än, oaktadt det nu icke framstälts något yrkande, det är riksviktigt att denna fråga hålles vid lif och att Första Kammarens mening blir så tydligt som möjligt tillkännagifven, hvilket också skett både i går och i dag, och dermed har det mål vunnits, som för tillfället kan vinnas.

Jag fruktar icke för framtidens dom. Jag är öfvertygad om, att ifall man såsom rendement gifver våra efterkommande ett fritt fosterland i stället för en förlorad frihet, skall detta befinnas vara tillräckligt för dessa våra efterkommande att gifva oss *décharge* för hvad vi nu stå i begrepp att göra. Jag vet, att deras häfdatecknare skola om oss uttala ett friande, men icke ett fällande ord.

Friherre Klinckowström: Jag ber kammaren om ursäkt, att jag ännu en gång uppträder i denna fråga; jag skall dock icke taga herrarnes tid i anspråk alltför länge.

*Ifrågasatt lån
för landförs-
varets behof.
(Forts.)*

*Ifrågasatt lån
för landtför-
svarets behof.
(Forts.)*

Jag tvekade att begära ordet, rädd som jag var för den ärade talaren på kristianstadsbänken, grefve Hamilton, som genom sitt föregående anförande visade en militärisk kännedom om saker och förhållanden här i Sverige, som, jag måste erkänna det, är mig helt och hållet främmande. Men herrarne må ursäkta mig, att jag nämner ännu några ord i frågan, så mycket mera som kammaren icke torde hafva glömt, att, redan för två år sedan, var jag den glimmande låga, som först angaf idén om detta försvarslån och jag finner med glädje, att denna glimmande låga bragt Första Kammaren till en varm och stor fosterländsk eld. Och jag tviflar icke, att denna kammare, när frågan än en gång kommer före vid nästa riksdag, dertill skall gifva sitt bifall. Men, mina herrar, med den kännedom jag har både om frågan och saker och förhållanden, kan jag vara viss derom, att såvida icke Kongl. Maj:ts regering kommer fram med proposition i denna så ytterst vigtiga försvarslånefråga, så blir det för oss, d. v. s. för hela Riksdagen fäfangt att bjuda till att få den beviljad. Det är derföre som jag anser att, så länge regeringen tvekar att inkomma med en dylik proposition, regeringen drager öfver sig ett ganska drygt ansvar, om olyckan påkommer, att vi blifva inblandade i ett krig. Hvad på mig ankommer skall jag bjuda till, så mycket som står i min förmåga, att låta regeringen förstå, att det är den enda rätta vägen, att på ett fullt tillfredsställande och fulländadt sätt få våra försvarskrafter, såväl till lands som sjös, som äfven i afseende å det fasta försvaret, efter vår förmåga ordnade. Det kräves, att detta sker icke långsamt utan på en kort tid. Äfven om regeringen vid nästa riksdag icke skulle vara villig att framlägga denna proposition, skall jag, så långt mina krafter räcka, om jag då är ledamot af denna kammare, d. v. s. om jag lever, knappa in på Kongl. Maj:ts proposition om öfriga anslag derhän, att Kongl. Maj:ts uppmärksamhet ändtligen skall blifva väckt på ett för alla tillfredsställande sätt i denna stora lånefråga, som jag på det varmaste vill rekommendera.

Herr Fehrman: Om jag, eftersom lånefrågan kommit på tal äfven i dag, i denna begär ordet, så känner jag på mig, att mången i kammaren tänker: "hvarför skall han tala i denna sak?" Jag undrar också icke derpå. Jag skall icke heller försöka inlåta mig på att lösa några af de knutar, som äro i denna fråga inväfdade, utan jag skall blott be att få tillkännagifva, huru man helt *naïvt* kan tänka i saken, och det ber jag få uttala genom att på det lifligaste ansluta mig till hvad som dels i går framhölls af kammarens vördade ålderspresident och af herr Alin och dels i dag sagts af herr vice talmannen äfvensom af flere andra talare. Det är nemligen min uppfattning, att lånevägen är den enda, som i förevarande fall kan leda till det nödvändiga målet att inom en rimlig tid få försvaret ordnad. Man har här talat om, att upptagande af lån för ifrågavarande ändamål skulle vara improduktivt. För mig är ett sådant tal absolut obegripligt. Om vi genom ett lån blifva i stånd till att, hvad vi eljest ej förmå, utan allt för långt uppskof försätta vårt land i försvarstillstånd och derigenom

kunna förhindra en fiende att sköfla och ruinera oss — är detta improduktivt?

*Ifrågasatt lån
för landför-
svarets behof.
(Forts.)*

Herr Cederberg: Det är endast några få erinringar, som jag anser mig böra göra. Den första rör den ärade ålderspresidentens jämförelse mellan postsparbanken och ett inhemskt lån. Postsparbanken utgör, om jag så må säga, en mellanhand mellan lånegifvarne, d. v. s. de, som sätta in medel i postsparbanken, och låntagarne, d. v. s. de, som använda de i postsparbanken insatta medlen. För de lån, som staten, så att säga, upptager genom postsparbanksböckerna, förskaffar sig staten följaktligen räntebärande, lätt realiserbara valutor. Hvad är åter meningen att skaffa för de medel, som skulle upptagas genom ett försvarslån? Jo, fästningar, pansarbåtar m. m. Jag skattar högt de valutor, som staten derigenom skulle få, ja, dem under viss förutsättning långt högre än postsparbanksvalutorna, men detta förändrar icke de förenämnda valutornas — de, som skulle vinnas för försvaret — egenskap att icke vara realisabla.

För öfrigt, hvad vilja motionärerna? Af lånet skulle användas — och detta är min andra erinran — till försvarsändamål ett lånebelopp per år af i medeltal $6\frac{2}{3}$ millioner kronor. Huru mycket kan nu, enligt regeringens beräkning, af skattemedel tagas till försvarsändamål? Är verkligen skilnaden så stor och faran så öfverhängande, att man just *nu* behöfver taga sin tillflykt till ett lån? Men hvarför då nu fordra, att man ovilkorligen skall slå in på lånevägen? Jo, säger man, därför att Andra Kammaren icke går in på att använda skattemedlen till nu ifrågavarande ändamål.

Min tredje erinran är denna: huru vet man, att Andra Kammaren hellre går in på lånevägen? Enligt min öfvertygelse har, hvad vid denna som vid föregående riksdag förekommit, gifvits anledning antaga, att Andra Kammaren icke lättare skall slå in på denna väg än på den utväg, som annars står öppen, nemligen att taga penningar för försvarsändamål från skattemedel.

Till sist ber jag få uttala en varning. Må man akta sig för att genom detta ideliga tal om lånemedel för försvarsändamål skaffa försvarsnihilismen vapen i händerna emot användande af skattemedel för försvarsändamål. Om sedermera den dag kommer, då man lyckas, kanske från regeringen, få fram ett förslag om anlåtande af lånevägen för försvarsändamål, då skall försvarsnihilismen nog använda talet om skattemedel till förhindrande af lånevägens anlåtande och sålunda slå i hjel frågan derom.

Grefve Hamilton: Jag har svårt att fatta den storm af ovilja, som uppkommit på grund af mitt förra anförande, men får den väl tillskrifvas den omständigheten, att de ärade talarne och jag yttrat oss om skilda saker. Jag har endast berört, huru medlen för försvaret skola anskaffas och icke hvad som skall göras för försvaret, och jag vidhåller hvad jag sagt. Så länge vi det kunna och så länge icke nöden står för dörren, skola vi sjelfva bära skattebördorna, sjelfva bära dagens tunga och icke lättvindigt låta efterkommande göra det.

Här har sagts af några talare, att vi böra upptaga försvarslån,

*Ifrågasatt lån
för landför-
svarets behof.
(Forts.)*

derför att försvaret fortare skall kunna förstärkas. Af hvad som under debatten uttalats och af hvad som motionärerna antydt har jag svårt att fatta något sådant. Kongl. Maj:t har för 2 år begärt nära 20 millioner kronor för utförandet utaf de af motionärerna angifna försvarsåtgärderna, således omkring 10 millioner kronor om året. Motionärerna vilja visserligen, att förutom nämnda anslag äfven skulle för försvaret upptagas lån på 6,600,000 kronor årligen under 10 år. Men det torde vara onödigt att nu besluta att upptaga beloppet såsom lån, enär vi framdeles måhända kunna hafva tillräckligt öfverskott i statskassan för att betäcka större anslag, än som af motionärerna ifrågasatts.

Det har vidare försäkrats, att ett försvarslån icke på något sätt skulle försvaga vår kredit. Egendomligt är i alla fall, att alla de mindre länder, som upptagit försvarslån, hafva en synnerligen dålig kredit. Den ärade talaren på norrköpingsbanken har sagt, att vår ekonomiska ställning är mycket god, ty vi hafva omkring 50 millioner kronor att fordra i utlandet. Jag bestrider icke, att vår ekonomiska ställning är god, men är den väl sådan, han framhåller den. Jag har icke nu några siffror tillgängliga, men manne han äfven beräknat vår utländska skuld. Läger han denna till, skall han säkerligen finna, att vi icke hafva några fordringar, utan tvärtom.

Den aktade ålderspresidenten yttrade, att vi böra taga medlen ur våra sparbanker. Vi näringsidkare, industriidkare och landtmän hysa den önskan, att räntan inom landet måtte falla och icke stiga, och våra landtmän blefve nog icke tacksamma, om deras rörelsekapital, som de i de flesta fall erhålla ur sparbankerna, beröfvades dem. Jag tror en sådan åtgärd skulle väcka en storm af ovilja.

En ärad talare förmenar, att England gått ofantligt framåt, därför att England har statsskuld. Men jag tillskrifver icke statsskulden detta lands framåtskridande, utan förhållandet i fråga beror nog på den kraft och energi, som finnes inom landet och den utveckling industrien tagit, till hvars befordran de upptagna lånen delvis användts.

En annan ärad talare har sagt, att de lån, vi upptagit för våra kommuner, hafva varit till gagn för landets utveckling. Jag delar fullkomligt hans åsigt, så vidt ifrågavarande medel användts för den ekonomiska utvecklingen.

Jag ber emellertid de kommande talarne, på det jag må slippa besvara dem, noga bemärka, att jag icke har talat om hvad som behöfves för försvaret, icke talat om den militära sidan af saken, utan endast om sättet för medlens anskaffande.

Herr Almström: Jag ber att få vända mig emot den siste talaren på vesterbottensbanken. Han har troligen icke läst motionen, då han kunnat uttala hvad han gjort, och jag vill därför påminna, att motionen innehåller följande:

“Under antagande, att de af Kongl. Maj:t för ofvan nämnda försvarsändamål äskade anslag — kronor nitton millioner åttahundrasextiosex tusen — beviljas, torde det försvarslån, som enligt vår åsigt bör upptagas, kunna bestämmas till sextiosex millioner kronor, deraf trettio-sju millioner kronor till flottans nybyggnad och tjugonio millioner

kronor till det fasta försvaret och anskaffning af nya eldhandvapen åt armén.

Lånet skulle vidare utsläppas i mån af behof under loppet af tio år, i serier om sex millioner sexhundredatusen kronor, med en serie om året, dock skulle under tredje och fjerde året tvenne serier kunna utsläppas under hvarterdera året, om Kongl. Maj:t derom förordnar.“

Detta är någonting annat, än hvad den ärade talaren angaf vara motionens mening. I motionen föreslås äfven, att lånebeloppen för de olika åren skola minskas med hvad som af tillgängliga medel må kunna för samma ändamål blifva anslaget. Likasom flere föregående talare, har han frågat: "hvad tjenar det till att väcka fråga om upptagande af lån, då vi antagligen kunna med tillgängliga medel efter hand fylla behoven?" Jo, jag har en gång förut uttalat mig om, att ett sådant antagande icke har stöd i någon erfarenhet af hvad som hittills egt rum.

Jag vill dessutom fästa uppmärksamheten på, hvad som också i motiveringen till motionen är berördt, att nemligen genom ett på förhand ordnad anslagssystem kan hela anskaffningen af materielen ordnas så, att materielen skall kunna till största delen tillverkas inom landet och på samma gång erhållas till billigare pris. Detta torde i någon mån motväga den anmärkning, som gjorts, att lånet skulle upptagas för ett improduktivt ändamål, men jag är dessutom af den mening, att det är icke något improduktivt ändamål att anslå penningar till stärkande af vårt lands försvar och till betryggande af vårt lands sjelfständighet. De, som här yttrat sig emot lånefrågan, anser jag visserligen vara fullt lika goda fosterlandsvänner som vi motionärer, och jag hyser stor respekt för deras kunskaper och insigter i finansiella förhållanden, men jag kan icke undertrycka min mening, att jag anser deras tankeflygt i denna fråga gå för nära jorden. Jag skulle vilja be dem lägga händerna på hjertat och svara på denna fråga: tron I verkligen, att med årliga anslag, anskaffade på det sätt, som hittills skett, något effektivt försvar kan erhållas? Jag tror icke, att de derpå skulle kunna svara ja, åtminstone icke utan synnerligen stor tvekan. — Jag vill äfven fråga dem, om de emot det stora ändamålet, betryggandet af vårt lands sjelfständighet, kunna våga den jemförelsevis ringa skuld på 60 à 70 millioner, hvori landet för detta ändamål kommer att sätta sig. Sextio à sjuttio millioner låta visserligen mycket, men i förhållande till de tillgångar och utvägar, som vi hafva, och med den utveckling, vårt land nått under den senaste tiden, betyder detta belopp ofantligt mycket mindre än det lån, som upptogs, då vi togo det första steget på lånebanan.

Det är mig ofattligt, huru man i en fråga som denna, då det gäller så höga ändamål som att bereda medel till försvar af vårt land, kan komma fram med något sådant som att vi lemna till våra barn ett skuldsatt land. Hvad betyder det, om landet skuldsättes med hvad föreslaget blifvit, om dermed vinnes, att det lemnas dem fritt och sjelfständigt?

Herr Anderson, Albert: I likhet med motionärerna finner jag

*Frågasatt lån
för landför-
svarets behof.
(Forts.)*

*Ifrågasatt lån
för landtför-
svarets behof.
(Forts.)*

det ändamål, hvarför nu är föreslaget upptagande af ett lån, vara i högsta måtto behjertansvärdt, och jag vågar påstå, att jag är lika varm försvarsvän som någon annan, men i fråga om medlet att nå detta mål, kan jag icke, åtminstone för närvarande, instämma med motionärerna. Utskottet har i sitt betänkande uppgifvit, att för år 1894 finnes ett statsöfverskott af $8\frac{1}{2}$ millioner kronor, och i Kongl. Maj:ts proposition om statsverkets tillstånd finner man, att öfverskottet å 1895 års statsreglering uppgår till omkring 14 millioner kronor. När man har så mycket medel tillgängliga för att användas på försvaret, synes det mig, som om tidpunkten att föreslå upptagande af ett lån för detta ändamål icke vore lyckligt vald.

En ärad talare, jag tror det var kammarens ålderspresident, påpekade, likasom flere andra talare, att det lån, som skulle upptagas, skulle vara inhemskt och obligationerna skulle lyda å kronor och bestå af mycket små valörer: 25, 50 och 100 kronor. Jag ber dervid få meddela, att det möter mycket stora svårigheter att släppa ut sådana obligationer. Det är icke allenast besvärligt för det verk, som skall släppa ut dem, och det kunde väl ändå gå för sig, men det blir äfven besvärligt och ledsamt för obligationernas innehafvare. För en obligation på 100 kronor, löpande med 3 procent, skulle hvardera $\frac{1}{4}$ -års-kuponen lyda å 1 krona 50 öre och dessa skulle spridas öfver hela landet. Hvar skulle då en obligationsinnehafvare få dessa kuponger å 1 krona 50 öre inlösta? Måhända vid postanstalterna. Men då poststyrelsen naturligtvis icke lemnar medel för ändamålet, skulle riksgäldskontoret få utplantera hvad som erfordras. Det är då troligt, att brist skulle uppstå på ett håll, under det att det finnes öfverskott på ett annat håll. — För sjelfva innehafvaren af en obligation vore det ganska betänkligt, om obligationen komme bort, ty han har i regel ingen utsigt att få errättning för den. Obligationen är nemligen en förbindelse stäld till innehafvaren och är i det afseendet jemförlig med en bank-sedel. För min del anser jag det vara mycket naturligare, att post-sparbanken och sparbankerna upphemta de små kapitalen och i sin ordning sedan köpa statsobligationer för att förränta de besparingar, som äro insatta.

Man må säga hvad man vill och man må försöka att bevisa huru mycket som helst, att det lån, hvarom nu är fråga, skulle afse ett produktivt ändamål, så kan enligt min uppfattning ett sådant bevis icke lyckas. Man kommer att säga, trots alla bevis för motsatsen, att lånet är upptaget för ett improduktivt ändamål.

Då riksgäldskontoret under förflutna år haft att uppgöra låne-affärer, i synnerhet med utlandet, har det alltid varit en styrka för detta verk att kunna säga, att svenska staten icke upptagit lån för annat än produktiva ändamål.

För öfrigt skulle ju det föreslagna lånet upptagas under loppet af 10 år, hvilket förutsätter, att de anstalter, man skulle utföra medelst detta lån, icke kunde komma på en gång till stånd, utan efter hand. För min del vill jag mycket gerna vara med om att vidtaga allt, som kan lända till landets försvar, men, som jag framhållit, jag vill icke vara med om att låna — åtminstone icke nu. Deremot skall

jag gerna vara med om att vi åtog oss en försvarsskatt lika stor som bevilningen. Då kommer denna skatt att lemna en årsinkomst af omkring $5\frac{1}{2}$ millioner kronor och derigenom skall man nå samma mål, som herrar motionärer vilja nå genom upptagande af ett lån.

*Ifrågasatt lån
för landförs-
varets behof.
(Forts.)*

Herr Flach: Jag hade icke tänkt yttra mig i dag, då så många af motionärerna förut yttrat sig i denna fråga, men i egenskap af motionär vill jag dock förklara: att det är med stor glädje jag i dag funnit, likasom i går, att vår motion, fastän den fallit, såsom nu var att förvänta, den dock fallit *framåt*, och jag hoppas, att, då vi i sin tid återkomma med motionen — ty vi skola icke släppa taget, det kan jag lofva våra motståndare, — densamma då skall få en gynnsammare utgång. Jag har för öfrigt intet yrkande att göra.

Herr Berg, Lars: Jag anhåller att endast få göra ett berigtigande af en uppgift, som en ledamot på göteborgsbanken hade om föreningen för befrämjande af Norrlands fasta försvar, hvars ordförande jag är. Han trodde, att denna förening skulle hafva någon separatistisk eller enskild sträfvan i försvarsfrågan. Förhållandet är alldeles tvärtom. Föreningens hufvuduppgift är att öka insigterna om och intresset för försvaret af Norrland genom fasta befästningar samt att ådagalägga detta i orten lifligt kända behof på det kraftigaste sätt, som är tänkbart, nemligen genom sjelfbeskattning, för att öfvertyga just eder, mine herrar, och medkammaren samt hela svenska folket, att det är för hela rikets säkerhet högst nödvändigt att vidtaga kraftiga åtgärder till Norrlands försvar. Erfarenheten har nogsamt bevisat detta. Det är nu snart 90 år sedan det sista anfallet, som gälde rikets lif, skedde öfver Torneå och Norrbotten, och hvad hafven I gjort, mine herrar, för att möta nästa anfall? Många gånger under tidernas lopp hafva norrländska städer härjats och bränts af fiendehand. Hvad är gjort för att undvika det härnäst? Det är därför, som många af Norrlands invånare och den ifrågavarande föreningen beslutat att söka väcka insigt och intresse för denna angelägenhet.

Då vi dessutom ega ett fädernesland, som har mer än 250 mils kuster och 50 till 60 strategiskt viktiga hamnar för städer och andra platser, är det, i strid emot hvad den talare, mot hvilken jag nu vänder mig, yttrade, helt enkelt omöjligt att tänka sig, att vårt fädernesland skulle kunna ur budgeten anslå medel att bygga ett tillräckligt stort antal fästen och att med armén försvara dem. Vi hafva noga studerat denna sak och erfarenheten från främmande länder. I sjelfva England, som eger världens största flotta, hafva dess myndigheter förklarat, att denna flotta icke är mäktig att säkert skydda landets långa kuster och talrika hamnstäder från brandskattning, utan hafva därför uppmanat vederbörande att söka bilda försvarsföreningar för insamlande af bidrag till minspärningar och fasta försvarsåtgärder rundt Skotland och England. Det är således just för att kunna erhålla hjälp af hela vårt land och af dess representation till ett dylikt försvar af viktiga punkter i Norrland, som föreningen arbetar och för hvilken den samlar medel, hvilket jag härmed velat tillkännagifva för att vinna

Frågasatt lån
för landförs-
varets behöf.
(Forts.)

icke blott understöd för denna förening, utan att I, mine herrar, måtte särskildt behjerta nödvändigheten utaf just den fästningsbyggnad i Norrland, som i statsverkspropositionen beröres, men som icke innefattas i Kongl. Maj:ts äskande om anslag.

Denna fråga är lika vigtig, kanske vigtigare än de, som nu föreligga att handläggas.

Herr Törnebladh: Då diskussionen kommit upp i dag igen och står ungefär på samma ståndpunkt som i går, har jag icke kunnat underlåta att begära ordet för att närmare förklara hvad jag i går yttrade och försöka reda upp vissa begrepp, hvilka jag tror icke hafva blifvit fullt utredda.

Hvad då först beträffar talet om ett inhemskt lån och dess betydelse, hade jag redan i går tillfälle säga, att *inhemskt* är ett mycket relativt begrepp, och jag skall bedja att till hvad jag då yttrade endast få lägga, att hvad ett inhemskt lån i sjelfva verket betyder, det visar sig bäst af det lån, som af vårt grannland upptogs på hösten. Det kallades för inhemskt och lemnades "tilsyneladende" af ett inhemskt bolag, men utgick i sjelfva verket med utländska penningar, såvidt jag känner åtminstone.

Här har talats om hvad som förstås med ett *produktivt* ändamål. Ja, är det så att man vill säga, att ett produktivt ändamål betyder ett *godt* ändamål eller åtminstone ett sådant, som gynnar produktionen, då är jag den förste att erkänna att det ändamål, för hvilket det ifrågavarande lånet skulle tagas, är produktivt i denna mening. Men för min del har jag med produktivt menat ett sådant lån, som tillgodoser ett ändamål, hvars uppnående garanterar, om ej fullständigt, dock till stor del att annuiteterna kunna betäckas med de ökade inkomster, hvilka blifva en följd just af ändamålets uppnående, såsom t. ex. våra jernvägslån.

Det har vidare talats om skattemedel och lånemedel. Tron I, mine herrar, verkligen, att detta lån skulle komma att betalas med annat än skattemedel. Nej, det är just det som blefve fallet, det skulle blifva med skattemedel, som för en ganska lång tid detta lån skulle komma att gäldas, och dessa skattemedel blefve dessutom icke de enda, som komme att användas för försvaret; ty Gud förbjude, att vi satte oss till ro och tänkte så: nu är allt gjordt, som behöfver göras, sedan vi upptagit detta försvarslån. Nej, vi måste af andra skattemedel hjelpa till och utveckla vårt försvar, såvida icke, hvad man kan tänka sig, den en gång började lånetransaktionen kunde hafva den fara med sig, att man ville med lån bestrida äfven hvad som nu icke är fråga om, d. v. s. hvad som behöfves i framtiden. Det är, såsom man vet, blott det första steget, som kostar på, och det är deri faran ligger för krediten. Icke bör det vara någon risk för svenska statens kredit att för en gång släppa ut 60 eller 70 millioner, äfven om det skulle gälla ett icke produktivt ändamål, men faran ligger i att vi då äro inne på en väg, som anlåtats af länder, hvilka af en stor fransk nationalekonom blifvit kallade "les pays aux finances avariées", och hvilka han gifvit det rådet, att, om de ville bevara sin

ekonomiska existens, framför allt inskränka sin försvarsbudget och sitt jernvägsbyggande. Det är denna fara jag fruktar, och om jag dervid lag ser något litet in i framtiden och kanske mindre på ögonblicket, om jag håller mig något längre ned och närmare jorden, så tror jag dock, att detta är mindre farligt än att hålla sig för nära skyn. På den frågan: hvad tron I kan uträttas effektivt, om vi icke låna? frågar jag: tron I verkligen, mine herrar, att det kan effektivt vinnas, som I afsen, nemligen att få lånevågen erkänd af svenska representationen i dess helhet, så att denna blir mycket villigare att lemna försvarsanslag i och genom medel, hvilka dock ytterst skola betalas genom beskattning, än den nu är i fråga om direkta anslag inom riksstaten. Det är detta, som skulle bevisas, men det är icke bevisadt.

*Frågasatt lån
för landförs-
varets behof.
(Forts.)*

Herr Benedicks: Jag vågar fästa uppmärksamheten på, att alla motståndare till låneiden här fäst sig blott vid en eller annan sida af motionen och särskildt vid sättet, hvarpå detta lån skulle upptagas. Alldeles nyss var det en talare, hvilken motsatte sig lånet för att det skulle vara *utländskt*; jag vill icke med honom på något sätt täfla i kunskaper i denna väg, men ej heller vill jag på något sätt uppträda mot den ärade talare, friherre Åkerhielm, som varnade mot ett *inhemskt* lån; jag tror, att dessa båda herrar sjelfva bäst kunna tagas om den saken. Jag vill icke heller fästa mig vid en ärad ledamot på kristianstadsbänken, hvilken talade emot detta lån bland annat därför, att räntan möjligen skulle komma att höjas. Jag vill icke fästa mig härvid, säger jag, därför att dessa anfall träffat bisaker i stället för hufvudsaken, och det är, mine herrar, att åstadkomma ett försvar snabbt och ordentligt. Ingen af våra motståndare har på något sätt bemött våra skäl i hufvudsaken, endast statsutskottet i sitt tal om lånemotionen i betänkan det rörande femte hufvudtiteln; men jag vågar påstå, att det icke var så synnerligen lyckligt valdt det ögonblicket, då de säga, att om endast Kongl. Maj:ts fordringar nu beviljats, skall det sedan icke möta några svårigheter att få det årliga belopp, som för flottan erfordras, anvisadt på den ordinarie budgeten. Detta säges just i en punkt, som är ödesdiger nog, ty denna punkt är just åtföljd af reservationer från Andra Kammarens alla ledamöter. Då det icke är Första Kammaren ensamt, som eger att bestämma försvarsbudgeten, synes det mig, som om man just här borde lägga synnerlig vikt vid hvad Andra Kammarens ledamöter behagat säga, och det är i främsta rummet af betydelse att få Andra Kammaren, hvars åsikter i allmänhet ju icke gå i så försvarsvänlig rigtning som Första Kammarens, att för en gång kunna ena sig med denna kammare om denna lånemotion — lånet må nu blifva *inhemskt* eller *utländskt* — och då hafva vi för en lång framtid åtminstone denna fråga borta ur våra förhandlingar; och dermed vore *en* god sak vunnin. Det *förnämsta* vore dock, att vi finge ett godt och betryggande försvar.

Det är en senare punkt, som här blifvit af flere talare alldeles lemnad ur räkningen, hvilken dock är den allra viktigaste. Man tänker icke på, hur oförmodadt vi kunna komma i krig. Jag vill då

*Fråga om lån
för landför-
svarets behof.
(Forts.)*

för herrarna anföra ett yttrande af en statsman, hvilken kompetens jag icke tror att någon här i kammaren jäfvar, nemligen furst Bismarck. Han yttrade en gång i fråga om svenska förhållanden, att vid första skott, som lossas i krig mellan England och Ryssland, är det antagligt, att Ryssland vill spela prevenire med afseende på Gotland. Det blef för oss känt för ungefär 12 år tillbaka, att vid det då påtänkta kriget mellan dessa båda stormagter England skulle occupera Gotland. Nu är detta känt äfven af Ryssland, och jag hemställer då till er, mine herrar, huruvida vi icke hafva dubbel anledning att försvara oss i denna väg, då vi nu hafva att frukta begge dessa stormagter. Ingen kan svara för framtiden, men i detta fall torde väl icke kunna förnekas, att anledning till krigsfara är större än förr i följd af den stora rivalitet, som är rådande mellan England och Ryssland.

Det är i följd af den långa fred, vi åtnjutit, som fosterlandskänslan allt mer och mer svalnat; man har vant sig vid den tanken, att då vi nu så länge fått vara i fred, skall det väl så också komma att förblifva; men just därför, att denna tid af fred varat så länge, torde den tid, som återstår, innan vi komma uti krig, bli så mycket kortare, och därför gäller det att begagna den. Och enda sättet att få vårt försvar fort och betryggande ordnad är att medelst lån åstadkomma därför erforderliga medel; huru detta lån sedermera skall vara beskaffadt, blir en cura posterior. Hufvudsaken, mine herrar, är att fortast möjligt få till stånd ett tillfredställande och betryggande försvar.

Herr Reuterswård: Det är icke för att få sista ordet, som jag nu begärt detsamma, utan egentligen för att bemöta några yttranden, som blifvit fälda, och för att man icke må missförstå hvad vi menat, hvilka talat för motionen, eller hvad vi sjelfva tänka. Här sadas af en talare, att tidpunkten icke var riktigt väl vald för att nu besluta öfver ett sådant statslån. Hvem har satt i fråga att i dag eller ens vid denna riksdag någonting skulle beslutas i denna fråga. Vi hafva blott önskat att få denna fråga debatterad och få framhållna å ömse sidor skälen för och emot, ingenting annat. De herrar, som icke vilja understödja lånevägen, må säga sin mening, vi säga vår. Samme talare nämnde också, att det är mycket lätt att genom s. k. försvarsskatter ersätta den brist, eller fylla de behof, som uppstå för att komplettera vårt försvar. Så enfaldige äro vi dock icke, herr ordförande i riksgäldskontoret, att namnet betyder föga, antingen det heter försvarsskatter eller tilläggsbevillning, på namnet låta vi icke lura oss, och det skall icke förvillna våra begrepp, och äfven om man skulle begagna en sådan term ett annat år, så är min öfvertygelse, och derpå hafva vi fått faktiska bevis, att kamrarna icke vilja höra talas om någon tilläggsbevillning, och då är det sannerligen icke värdt att tänka på att få fram en sådan under ett annat namn.

En talare ordade om det obeqväma vid ränteliquiderna på dessa inhemska lån. Ja, icke är det så vigt som att skicka ut så och så många millioner till Tyskland, till någon bank eller bankir för att betala våra annuiteter, men det står ju hvar och en fritt att, om man tycker det blir för besvärligt, afsäga sig detta besvär.

*Frågasatt lån
för landtför-
svarets behof.
(Forts.)*

Vidare gjordes ett inlägg af en talare, som sade, att vi hafva färska bevis från vårt grannland, huru liten betydelse kan tillmätas begreppet *inhemskt* lån. Ja, mine herrar, men jag tror, att det är en ganska betydlig skilnad mellan det landets och vårt lands kapitalbildning. Min fulla öfvertygelse är, att det med ganska stor lätthet skall gå för sig att här årligen upptaga ett lån på 6 à 7 millioner. Men äfven vill jag fästa de herrars uppmärksamhet, hvilka säga att lånet nödvändigt skall upptagas hvarje år, på att så ingalunda är förhållandet; ty skulle det lyckliga förhållandet inträffa, att vi få öfverskott, så är åtminstone motionärernas mening, att lånet skall i motsvarande grad reduceras, så att af hela den tilltänkta summan, 66 millioner, kanske icke ens hälften behöfver upplånas, man skulle kanske komma att stanna vid 30 à 40 millioner, just derigenom att de öfverskott, som finnas, skola i främsta rummet användas till försvarsväsendet. Endast hvad som brister för fullföljande af försvarsplanen skall lånas upp, resten af den seriens obligationer makuleras.

Nu säga alla våra motståndare, hvilka här uppträdt, att de äro lika varma försvars- och fosterlandsvänner som vi, hvilka på en gång vilja hafva frågan löst, om icke vid denna kanske, icke ens vid nästa riksdag, men dock ju förr dess hellre. Ja, mine herrar, det låter ju ganska vackert det talet, men olyckligtvis håller det ej streck, då de icke samtidigt vilja anslå de medel, som erfordras för att omsätta sin försvarsvärme i kraftig handling; ty skall det bero på, om tillfälliga öfverskottsmedel finnas det ena året eller det andra, ja, då torde den nu lefvande generationen icke få se sitt land betryggadt. Det tyder på ett alldeles förvilladt begrepp, då man påstår, att vår mening är att ovilkorligen låna, då vår afsigt endast är att bereda en tillgång, då tillgängliga skattemedel icke räcka till; då skall lånet fylla bristen, lånet skall vara *inhemskt*, och utan svårighet bör det kunna inom landet erhållas med nu pågående kapitalbildning. För det goda ändamålet få vi ej se till det besvär, som kan vara förenadt med annuiteternas betalande.

En talare på stockholmsbänken yttrade, att annuiteterna skola komma att betalas med skattemedel. Det är sant, men det är en stor skilnad emot att genom öfverdrifna beskattningsåtgärder skapa ett öfverskott årligen på 8, 10 à 14 millioner, det kallar jag att pressa landet öfver höfvan och dess förmåga. Här är deremot beräknadt, att en viss fix skatt af cirka 3 millioner skall utgå, så framt hela summan kommer att upplånas; behöfs lånet icke i sin helhet, kommer den årliga fixa skatten att stanna inom 3 millioner, och det är en ofantlig skilnad i beskattningväg att anskaffa 3 millioner än att ställa beräkningarna så, att öfverskott kan uppstå på 14 millioner kronor, så att huru man än räknar, ställer sig vårt förslag både billigare, säkrare och bättre än den direkta beskattningen.

Jag tror visst icke, att det första gången går att i Andra Kamraren genomdrifva ett så omfattande förslag, men på grund af den debatt, som i frågan egt rum, är min fullkomliga öfvertygelse, att sedan frågan fått någon tid på sig för att mogna, skall hela det skatt-

*Ifrågasatt lån
för landtför-
svarets behof.
(Forts.)*

dragande folket gå med oss på denna väg, så vidt det vill försvara sitt fosterland.

Friherre Åkerhielm, Gustaf: Från talarestolen har nyss af en talare med tillräckligt starkt och kraftigt målföre, för att kunna göra sig hörd öfver hela kammaren, direkt nämnts mitt namn, och jag har af honom fått den uppmaningen att "tagas" med den talare på stockholmsbänken, hvilken äfven yttrat sig i frågan. Jag skall icke svara på den uppmaningen, därför att den faller helt och hållet utom området af de frågor, på hvilka jag inom Riksdagen har för sed att gifva svar. Men jag skall värdsamt bedja kammaren tillåta mig att få bemöta ett uppenbart misstag, hvilket denne talare, herr Benedicks, begick, då han förklarade att jag förordat ett utländskt statslån, den motsatta åsigten skulle hafva förordat ett inhemskt lån. Det är deri ännu misstaget fortfarande ligger. Vi hafva icke någondera förordat hvarken ett inhemskt eller utländskt statslån, men hvad enkanerligen jag velat säga har varit det, att om man upptager ett lån och tror sig taga det inom landet, därför att man utställer det blott i svenskt mynt och på svenska språket, skaffar man den svenska penningemarknaden ett sämre papper att använda, då det behöfver användas i den stora internationella marknaden, emot om man upplägger ett lån, på sätt man hittills klokt har förfarit, i de olika europeiska myntslagen och på de stora folkens olika språk. Dessa så beskaffade lån introduceras lätt på utlandets stora börser, upptagas der, omfattas der, och det är der, om sådana lån uppläggas i Sverige, som de kunna finna afsättning i det ögonblick, då vårt land behöfver guld — och vårt land *är beroende* af den stora världsmarknaden.

Alltså, om man vill säga att jag har förordat att hellre taga en internationel lånetyp än blott och bart en svensk, och att denna senare skulle medföra vanskligheter och kostnader, under det att den andra åter skulle på förhand hafva betingat sig marknad — *då* har man citerat mina ord rätt, men först *då*!

Det är således *icke* den personliga uppmaningen från herr Benedicks, utan endast nödvändigheten af att lemna denna förklaring af hvad jag sagt och huru jag vill blifva uppfattad, som föranledt mig att å nyo taga till orda.

Herr Anderson, Albert: Endast ett par ord.

Med anledning af hvad herr Reuterswärd nämnde derom, att en försvarskatt vore detsamma som en tilläggsbevillning, vill jag erinra derom, att det icke är första gången Riksdagen åtager sig en skatt i och för försvaret. För förfärdigande af gevär åt armén enligt 1867 års modell åtog sig Riksdagen en skatt att under namn af vapens katt utgå med visst belopp per bevillningskrona.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 7 på aftonen.

*Punkten 4.**Mom. a).*

*Anslag till
fortsatt an-
skaffning af
nya eldhand-
vapen åt
armén.*

Herr statsrådet friherre Rappe: Den fosterländska debatt, som i dag egt rum, visar till full evidens, om det skulle behöfva visas, att denna kammare verkligen vill lösa försvarsfrågan och lösa den fullständigt.

Uti den kongl. proposition, som detta år blifvit framlagd för Riksdagen, är det första gången som försvarsfrågan till hela sin vidd ligger före. Förut har man hufvudsakligen sysselsatt sig med organisationsfrågor angående såväl sjö- som landtförsvaret. Nu är en fullständig plan framlagd att äfven vidkommande materielen sätta vårt försvar i tillfredsställande skick. Det vore således meningen att från och med detta år gå till väga på ett annat sätt än allt hittills med afseende på materielens anskaffande. Under den tid, man hufvudsakligen sysselsatte sig med organisationsfrågor, kunde icke materielen tillgodoses, såsom önskligt skulle varit. Men nu, då organisationsfrågorna äro i det väsentligaste lösta, är det nödvändigt att på allvar gripa sig an äfven med andra frågor, och det är därför som denna plan är framlagd, af hvilken Riksdagen fått en fullständig uppfattning af de uppoffringar, som i detta hänseende fordras. Men om man således skall skrida till denna frågas lösning, tänker jag att vi alla äro ense derom, att den sak, som måste sättas i tēten i afseende å landtförsvaret, är härens förseende med vapen. Här har nyss talats om huru viktigt det fasta försvaret är — jag talar nu om landtförsvaret, eftersom sjöförsvaret icke här är före — och huruledes det icke går an att vänta längre med det nöjaktiga beståndet af den ena eller andra punkten. Det är riktigt, men det förnämsta är dock, att vi hafva rörliga försvarskrafter, hvilka äro i stånd icke blott till försvar i terrängen, utan också att vid dessa fasta punkter utföra försvaret. Om vid det rörliga försvaret manskapet skulle sakna tidsenliga gevär, duger det till föga. **Derför har också Kongl. Maj:t denna gång såsom det allra viktigaste ifrågasatt att fortare än enligt den hittills uppgjorda planen tillgodose arméns behof af tidsenliga vapen.** Deri ligger alls icke något klander mot det tillvägagående, som hittills varit följdt, visst icke, så mycket mindre som ju chefen för landtförsvarsdepartementet förut uttalat sig för just ett sådant tillvägagående, då man nemligen ännu icke stod på den punkt, der man nu står. Men när det gäller lösningen af det stora problem, som från och med denna riksdag afser att få sin fulla lösning, ställer sig också frågan om arméns förseende med gevär på en annan ståndpunkt, och det är nödvändigt att man söker snarast möjligt skaffa ett större antal gevär, hvarigenom de rörliga stridskrafterna så mycket förr kunna användas för de befästningar, som äro på väg att anordnas. Det är denna synpunkt, jag redan vid början af diskussionen velat lifligt framhålla, och jag får därför på det varmaste önska, att det förslag, som för sig vunnit Första Kammarens ledamöter i statsutskottet, och hvilket är lika med Kongl. Maj:ts förslag, också måtte vinna kammarens bifall. Huru skulle förhållandet ställa sig, om man icke ginge till väga

*Anslag till
fortsatt an-
skaffning af
nya eldhand-
vapen åt
armén.
(Forts.)*

på det sättet? Om verkligen den politiska ställningen i Europa är mera allvarlig nu än den på länge varit, om det synes som skulle situationen vara mera spänd och mera så att säga nervös än förut, om någonting allvarligt sålunda plötsligt inträffar och långt förr än vi förut tänkt oss, huru skulle väl då vår armé taga sig ut? Jo, först och främst skulle man rycka ut med två slags kalibrar, men så snart det blefve några större förluster, skulle man nödgas snart taga fram de äldre modellerna, och så skulle vi rycka ut med tre olika kalibrar och olika slags krut. Det vore någonting verkligen fruktansvärdt, och det är i känslan häraf jag så mycket ifrigare nödgas anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Om man kan garantera, att allting förblifver stilla och lugnt i Europa och att detta lugn länge kommer att fortfa, ja, då är visserligen den plan, som angifvits i det af Andra Kammarens ledamöter fattade beslut, en ganska god plan. Men då detta väl svårigen kan garanteras, utan tvärtom de närvarande politiska förhållandena gifva vid handen, att vi böra vara beredda att när som helst få gripa till vapen, tror jag att denna fråga är allvarssammare än någonsin, och om vi skola börja en ny tid och söka lösa de militära frågorna vidkommande materielen, tror jag att det första steget på denna väg bör utmärkas med att man med afseende å gevärfrågan antager det af Kongl. Maj:t nu framlagda förslag.

Herr friherre von Otter: Efter departementschefens anförande torde jag ej behöfva närmare motivera de skäl, hvarpå reservanterna från Första Kammaren i statsutskottet stödt, sig utan endast inskränka mig till att yrka bifall till reservationen, "att Riksdagen, med afslag å herr Ollas A. Ericssons ifrågavarande motion i denna del, må för fortsatt anskaffning af nya eldhandvapen åt armén bevilja 4,479,000 kronor samt deraf på extra stat för år 1897 anvisa 2,086,250 kronor."

Herr Fränckel: Redan då jag hade nöjet mottaga den kongl. propositionen i sin helhet, fäste jag mig vid dea punkt, hvarom kammaren nu har att besluta. Jag fäste mig vid densamma därför, att den i sin innebörd var helt olika såväl den anda som den mening, hvilken vi hittills på den sista tiden kunnat spåra i alla kongl. propositioner.

Jag skall, då nu denna punkt föreligger till afgörande — Andra Kammaren har redan fattat beslut — tillåta mig att här föra industriens talan i en fråga, som enligt min åsigt har för densamma en särdeles stor betydelse, i synnerhet i ett land sådant som Sverige, der jernindustrien spelar en så stor och vigtig rol. Det är två skäl, hvarför jag för min del fäst mig särskildt vid detta förslag. Det ena är, att förslaget icke öfverensstämmer med det uttalande, som i denna kammare fälldes förlidet år, och det andra är den betydelse, som en så stor vapenanskaffning har, i fall den skulle reqvireras från utlandet. I det fallet ber jag att få i kammarens minne återföra, hurusom Första Kammaren förra året lyckades genomdrifva sitt beslut om ett anslag å 895,000 kronor i strid med Andra Kammarens beslut, som endast gick ut på att bifalla 295,000 kronor, och att detta beslut hufvud-

sakligen afsåg att anskaffa för 332,000 kronor verktyg till Eskilstunafabriken och på det sättet möjliggöra påbörjandet af vapenanskaffningen för statens räkning vid denna fabrik enligt den nya pröfvade och fastställda utmärkta modellen för magasinsgewär. — Då man motiveerade detta anslag å 332,000 kronor, hvartill äfven en stor minoritet i Andra Kammaren lyssnade, sade man, att någon risk för att bevilja detta anslag, risken att sätta Eskilstuna fabrik i det skick, att den kunde effektuera 15,000 gewär om året, var så mycket mindre, som man stod inför en vapenanskaffning af cirka 7 millioner kronor, som man hoppades kunna inom landet åstadkomma. Jag ber att här få erinra om hvad chefen för landtförsvarsdepartementet anförde i Andra Kammaren såsom skäl för detta af Första Kammaren då redan fattade beslut och det förslag, han sjelf framlagt. Han sade:

“Så hastigt lär väl icke svenska staten ha råd att anskaffa gewär, och så hastigt är det heller icke nödvändigt, att sådana anskaffas. Jag vill fästa uppmärksamheten derpå, att dessa gewär skola användas såväl till stammen som till de båda uppåden af beväringen, men detta naturligtvis endast i den mån, som dessa olika afdelningar af armén blifva vapenöfvade så, att de kunna sändas ut, om faran hotar.”

I samma protokoll yttrade chefen för landtförsvarsdepartementet följande:

“Men jag hemställer till herrarne, om det vore klokt för oss att gå utom landet, då vi hafva en egen vapenfabrik i vårt land. Om brådskan är stor, då få vi gå till väga på samma sätt. Men annars, när det gäller så stora belopp, som här äro i fråga, nog är det skäl om man kan ställa så, att penningarne stanna inom landet och de inhemska arbetarne få den förtjensten, i stället för att vända sig till utlandet.”

Huru har på grund af dessa uttalanden och på grund af Första Kammarens beslut Andra Kammaren nu ställt sig till detta beslut? Jo, enligt min åsigt, på ett högst lojalt sätt. Under det man förra året endast ville gifva ett litet anslag till 5,000 karbiner, som skulle beställas utomlands, — man ville neka anslag till Eskilstuna därför att man ej var beredd att fastslå det nya gewäret, om hvars vikt vi voro öfvertygade — hvad har man nu gjort i Andra Kammaren? Man har gått in på att bevilja hela det af Kongl. Maj:t begärda anslaget, 4,479,000 kronor till 75,000 gewär. Man har således erkänt, att Första Kammaren hade rätt, då den förra året redan ville fastslå gewärsmodellen, och insåg, att detta var ett lyckligt beslut. Det enda, hvori man skiljer sig från det begärda kongl. förslaget, är det, att när dessa medel i sin helhet äro beviljade, vill man ej för 1897 anvisa mer än det belopp deraf, som erfordras för den tillverkning, som kan ske inom landet, men ej bevilja något för det, som är afsedt att fyllas genom utländsk tillverkning. — Jag vill ej trötta kammaren med att repetera hvad generalfälttygmästaren härom yttrat, ty man skall svara mig, att hans yttrande tillkommit, innan brådska uppstod att få dessa vapen anskaffade på två år. Men han har alldeles konsekvent ställt sig på den ståndpunkt, Riksdagen intog i fjol, och på grund deraf begärt just det belopp, Andra Kammaren nu beviljat för år 1897. Och

Anslag till
fortsatt an-
skaffning af
nya eldhand-
vapen åt
armén.
(Forts.)

Anslag till
fortsatt an-
skaffning af
nya eldhand-
vapen åt
armén.
(Forts.)

han har förklarar, huru det skall användas: dels vid statens verkstäder och dels vid andra *inhemska* verkstäder. Han har icke trott på möjligheten, att efter de uttalanden, som här skedde i föl, i denna plan skulle kunna intagas *någon* beställning från utlandet. Jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå, att ett bifall till Kongl. Maj:ts förslag innebär, att $2\frac{1}{2}$ millioner af dessa 4,479,000 kronor skola sändas till utlandet; och man vill ursäktas denna åtgärd dermed, att öfverskottsmedel finnas, som kunna för detta ändamål användas. Jag ber då att få i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på, hvad som synes mig vid flera tillfällen, då dessa öfverskottsmedel omnämnas, vara försummadt, nemligen att en betydlig del af dessa öfverskottsmedel äro samlade såsom extra skattemedel och att, efter de upplysningar jag varit i tillfälle att vinna från ordföranden i bevillningsutskottet, 2,3 gånger bevillningen redan utgått såsom tilläggsbevillning, hvilket enligt min beräkning motsvarar en summa af 9 millioner kronor. Med detta har jag velat i detta sammanhang visa, att öfverskottsmedlen faktiskt äro till en betydlig del skattemedel.

Jag öfvergår nu till betydelsen af att göra en så stor del af beställningen utomlands. Aldrig har svenska staten på sista tiden tänkt sig en utländsk beställning för vapenanskaffning af den omfattning, som nu ifrågasättes. Efter hvad jag kunnat inhemta, var den sista beställning, som gjordes, år 1867 af remingtongevärd, och huru gick man då till väga? Man skaffade ett litet antal sådana gevär, köpte läsmekanismer från Amerika, utsände skicklige ingenjörer för att studera verktygen och skaffade den första uppsättningen af verktyg för att med dessa jemte delar och pipor, som gjordes inom landet, åstadkomma en gevärstillverkning här hemma. Och denna lyckades så väl, att till och med de ändrade gevären flere gånger från statsrådsbanken fått det amplaste vitsord såsom särdeles dugliga och lyckade. Huru har nu under dessa 30 år, om jag räknar från 1867, vår inhemska industri gått framåt för att den skulle förtjena att i detta ögonblick åläggas att skicka från sig $2\frac{1}{2}$ millioner till utlandet för anskaffande af 45,000 gevär! — Jo, vi tillverka sjelfva våra pansarbåtar, vi tillverka en ganska stor del af pansaret, vi tillverka ett stort antal kanoner, och slutligen tillverka vi lavetter till vårt fältartilleri och en del af dess kanoner. Då frågas: äro vi verkligen så svaga i afseende på tillverkningsmöjlighet, att vi för detta jemförelsevis enkla redskap skulle vara nödsakade att gå utomlands för att fylla det nu ifrågasatta behovet? Jag har i detta sammanhang gjort en liten reflexion, och det är denna. Vi gå nu att år 1897 visa en allmän konst- och industriutställning för landet. Skola vi vid denna få bekänna, att vi, under dessa 30 år gått så långt tillbaka i tillverkningsmöjlighet, att vi, samtidigt som detta sker, importera en större quantitet utländska gevär, därför att vi ej kunna åstadkomma dem sjelfva? Åter måste jag åberopa samma auktoritet, som yttrade sig i föl i Andra Kammaren, nemligen chefen för landtförvarsdepartementet. Han har i detta sammanhang påvisat nödvändigheten för vårt eget land att tillverka sina vapen inom landet. Han har framhållit, att en mängd länder, som han uppräknar, såsom Tyskland, Frankrike, England, Italien,

Belgien, Ryssland, Danmark, alla tillverka de sina vapen sjelfva, och det enda exempel på motsatsen, som han framdrog i fjol såsom enligt hans åsigt mindre lyckligt, var just Norge. Jag frågar då, om vi skola inränga oss bland dessa länder, som måste gifva sig sjelfva detta fattighedsbevis, att de ej kunna tillverka sina vapen sjelfva. Vi hafva infört tull på vapen, emedan vi ansågo det vara en naturlig tillverkning. Vi hafva sett, huru på ett glädjande sätt exporten af våra maskiner och redskap stigit under årens lopp, och då ryggar man nu tillbaka för att göra några ansträngningar för att inom landet söka åstadkomma detta jemförelsevis lilla. Men man måste betänka en annan sak, och det är, hvilken skada man tillfogar andra industrier, som stå i förbindelse med denna vapentillverkning. Jag vill i det fallet erinra om, hvad som redan i denna kammare förut anförts, nemligen att till de gevär, som nu blifvit ändrade vid Eskilstuna, piporna lemnats från Fagersta. Vid jemförande prof af material som gjorts, befans det från Fagersta vara så utmärkt, att intet tvifvel hystes mera om att piporna borde tagas derifrån. Om således nu med visshet kan sägas, att tillverkningen der ej afstannar, är det dock gifvet, att ej blir det den afsättning för piptillverkningen, som man tänkt sig. Men hvad som värre är: detta Fagersta, som nu gör ett utmärkt material, uppträder nästan öfver hela världen såsom leverantör. Hvad skall då denna fabrik kunna säga, då den kommer till utlandet för att utbjuda sina ämnen till pipor och sina egna pipor, om vederbörande svara: huru är detta möjligt? "ni bjuda här ut pipor till våra vapen, men ni kunna ej få dem använda hemma i edert eget land". Hårtill kommer, att för så beskaffade delar som dem, hvilka erfordras för denna vapentillverkning, äfven våra jernbruk tillverka råämnet och derjemte leverera sådant till åtskilliga länder för dessa speciella ändamål. Tro herrarne icke, att, om det blir bekant, att man från Sverige bestälde vapen utomlands, äfven dessa bruk skulle få det svaret: "ert råämne måste ej vara passande till vapen, ty ert eget land tager ju sina vapen från utlandet."? — Om staten ej medhinner att vid sina egna verkstäder åstadkomma hvad som nu behöfves inom lämplig tid, så uppmuntra då hellre inhemska verkstäder äfven med någon uppoffring! Och min öfvertygelse är, att om ett sådant försök gjordes, skulle det lyckas. Då svarar man, att de anbud, som kommit in, icke varit af beskaffenhet, att man å dem kunnat fästa afseende. Men hvarför? Emedan de nödvändiga medlen ännu ej varit beviljade. Men såsom frågan nu ligger, då Andra Kammaren har beviljat *hela* summan, tviflar jag ej på, att om man med allvar vände sig till någon framstående vapenverkstad och kunde garantera en beställning på vissa år, skulle ej heller hinder möta att få beställningen utförd inom landet. Och när skall man söka uppamma en inhemsk vapentillverkning, om icke då en stor anskaffning står för dörren. Då är tiden att söka inom landet få en sådan till stånd. Sedan går det ej för en sådan att uppkomma, då det stora behofvet är fylldt på annat håll. Jag kan ej underlåta att här be herrarne göra en jemförelse. Huru var det med vår jernvägsmateriel, då vi började? Då måste vi taga hela behofvet utifrån, och först genom stora ansträngningar lät det sig

Anslag till fortsatt anskaffning af nya eldhandvapen åt armén.
(Forts.)

*Anslag till
fortsatt an-
skaffning af
nya eldhand-
vapen åt
armén.
(Forts.)*

göra att här få behovet fylldt. Jag kan upplysa, att år 1865 anmodade dåvarande generaldirektören för statens jernvägar, chefen för Surahammar, brukspatron Zethelius att slå sig på en tillverkning af axlar och hjul samt gaf honom en beställning af 1,000 st., ehuru denne då ännu icke gjort ett enda hjul, men han hade förtroende för honom och han visste, att det stål han hade var af utmärkt beskaffenhet. Följden blef, att Zethelius for till England, skaffade sig verktyg, satte upp den stora hjultillverkningen, som der fins, och nu vågar jag påstå, att knappt ett enda hjul tages från utlandet. Så gjorde man då. Och nu skulle man rygga för en tillverkning, som är betydligt enklare.

Nu kommer jag till reservanternas resonnement i afseende på föreliggande fråga. De hafva lojalt, och jag skall ej klandra dem för det, ställt sig helt på Kongl. Maj:ts förslag, men vid mom. b) hafva de i ungefär samma ordalag som utskottet tillstyrkt en af herr Ljungberg väckt motion: "att denna tillverkning bör ske inom landet." Huru förklara ett sådant tillstyrkande, då det förslag, reservanterna sjelfva framställt, betyder, att af de ifrågasatta 4,479,000 kr. endast 1,729,000 kr. skulle användas inom landet, under det att det större beloppet 2,750,000 kronor skulle gå utomlands. Jag anser, att ett tillstyrkande af herr Ljungbergs motion i sammanhang med ett sådant beslut knappt kan vara så menadt som det är uttryckt.

Jag tager mig friheten hysa den öfvertygelsen, att den, som ifrår för försvaret, bör betänka, att vår ståndpunkt är både sjelfständigare och mer oberoende, om vi inom landet kunna tillverka våra vapen sjelfva. Huru är den erfarenhet, som föreligger angående utländska beställningar i vapenväg? Vi hafva i det fallet ett tydligt bevis från närmaste tid, då Norge ansåg sig vara nödsakadt att på kort tid skaffa vapen utifrån. Såvidt jag erfarit, är en process redan i full gång, men några gevär tror jag Norge ännu icke fått. Hvad hindrar, att vi utsättas för detsamma? Dessutom torde böra nämnas, att det material, som i synnerhet vid tyska verkstäder kan åstadkommas, icke med säkerhet är att jämföra med det, som här skulle kunna tillverkas. Kan det försvaras, att vårt svenska goda jern skall skickas till Tyskland för att komma tillbaka i form af ett gevär, hvars mekanism för våra mekaniska arbetare numera är en enkel sak? Nej, gör då hellre ansträngningar för att öka tillverkningen vid statens verkstäder. Om antalet ändå ej kan fyllas, tag då mot enskilda anbud, såsom jag nyss nämnde, och med god vilja, och om man vill lägga ned samma arbete, som man gjort på annan tillverkning, kan enligt min öfvertygelse till större delen det behof fyllas inom landet, som här är i fråga. Från min egen erfarenhet kan jag i detta fall nämna, att den som varit med i tider, då arbete saknats och måst sökas för att skaffa syssel-sättning åt stammen af en verkstads goda och skickliga arbetare, den vet, hvad det betyder, om en sådan beställning som den nu ifråga-varande fins att tillgå.

Jag skall icke längre trötta kammaren, utan endast tillägga några ord. De många åtgärder, som denna ärade kammare föranledt för att åt våra egna yrkesarbetare bereda möjlighet till arbete i eget

land genom omsorgen om våra egna näringar gör, att man icke heller i denna viktiga fråga kan vilja lemna den nu af mig framställda sidan af saken obeaktad; och ehuru jag nu icke gör något yrkande, så vill jag emellertid uttala, att jag anser möjligheten att fortfarande likasom hittills åstadkomma denna viktiga tillverkning inom landet så gifven, att jag hoppas och önskar, att utskottets beslut äfven skall blifva Riksdagens.

*Anslag till
fortsatt an-
skaffning af
nya eldhand-
vapen åt
armén.
(Forts.)*

Herr statsrådet friherre Rappe: Jag kan ej underlåta att med några ord genast bemöta den näst föregående talaren och hans högst oväntade uppträdande i denna fråga. Det lät nemligen på hans framställning, som om ett bifall till Kongl. Maj:ts förslag skulle föranleda, att den inhemska gevärsindustrien skulle stoppas, och den tillverkning, som förut blifvit för Carl Gustafs stad ifrågasatt, blifva inskränkt, då deremot den, som utan förutfattad mening genomläser Kongl. Maj:ts förslag, utan tvifvel lär finna, att, långt ifrån att tillverkningen vid Carl Gustafs stad skulle genom ett sådant bifall förminska, den plan, som blifvit för denna tillverkning framlagd, kommer att högst väsentligt ökas mot hvad som förut blifvit ifrågasatt. Tillverkningen är nemligen icke — såsom alldeles origtigt blifvit antydt — begränsad till 75,000 gevär, hvilket synes framgå af statsutskottets betänkande, utan det är alldeles tydligt visadt, att om Kongl. Maj:ts förslag skulle i sin helhet godkännas, gäller det en tillverkning af åtminstone 200,000 stycken. Detta torde väl temligen tydligt ådagalägga, att den inhemska industrien, långt ifrån att icke blifva tillgodosedd, tvärtom på det högsta befordras genom Kongl. Maj:ts förslag.

Hvad är det nu som gör, att den ärade talaren nyss före mig så ifrigt satt sig emot det framlagda förslaget? Det är det, att man redan nu skulle tillverka ett större antal gevär, än som kan göras färdigt vid Carl Gustafs stad. Men hvad beror detta på? Jo, på de politiska förhållandena och framför allt på den omständigheten, att Riksdagen, då Kongl. Maj:t första gången framlade gevärsfrågan, ansåg sig icke böra upptaga den, utan sköt den fram i tiden. Hade Riksdagen, när Kongl. Maj:t först framlade detta förslag, accepterat det, hade vi icke behöft tillgripa denna nödfallsutväg, utan nu varit i full gång med gevärstillverkningen inom landet i stor skala. Men man hade icke ögonen öppna för den hotande faran att uppskjuta med att tillgodose en så viktig fråga som arméns förseende med gevär.

Min ärade motståndare har endast sett på den industriella sidan af saken, men det är, enligt min åsigt, att se saken för trångt. Ser man den från *alla* sidor, från hvilka den bör och måste ses — nu går det i sanning icke an att längre uppskjuta fosterlandets försvar — ställer sig saken på ett annat sätt, och då tror jag, att det väsentliga af hans anförande icke har så stor betydelse, utan att man lär inse, att hvad som är i Kongl. Maj:ts förslag framlagdt är så talande, att det utan tvifvel bör af kammaren bifallas.

Friherre Klinckowström: När remissen af Kongl. Maj:ts statsverksproposition var före i denna kammare, tog jag mig friheten att

Anslag till
fortsatt an-
skaffning af
nya eldhand-
vapen åt
armén
(Forts.)

förorda en ganska stor hushållning med statens medel. Bland andra frågor vidrörde jag äfven denna gevärsanskaffning, som jag särskildt angaf det vara nyttigt att inskränka till endast det antal gevär, som skulle kunna tillverkas inom landet. Jag gjorde det af många anledningar, och jag ser med stor glädje, att de besparingar och nedprutningar i Kongl. Maj:ts proposition, som jag föreslog såväl på fjerde som femte hufvudtiteln, till största delen redan blifvit af Andra Kam-maren beslutade.

Hvad nu beträffar förevarande anslag, som chefen för landt-försvarsdepartementet så ifrigt förordar och som han anser det vara nära nog ett fosterlandsförräderi att icke till hela dess vidd bevilja, så vill jag säga, att den militära fråga, som för närvarande enligt miu mening — och jag saknar icke all kunskap i militära ämnen, mine herrar — är den viktigaste, det är att sätta flottan i ett sådant till-stånd, att den kan förhindra fiendtliga härjningar på våra kuster. Och här har under dessa två sista dagar länge diskuterats angående det enda rigtiga medlet att vinna detta mål. När en gång Kongl. Maj:t beslutar sig för att proponera Riksdagen ett sådant lån, och detta blir af Riksdagen beviljad, skall jag med glädje gå in på herr krigsministerns äfvensom herr sjöministerns kanske ännu mer vidt-utseende förslag för att fortast möjligt sätta vårt lands försvar i det skick, som är nödvändigt för vår frihet och säkerhet. Men i afbidan härfpå, kommer jag, om jag lefver till nästa riksdag, att då ytterligare föreslå inskränkningar i Kongl. Maj:ts statsverksproposition, och seder-mera allt framgent, ända till dess jag lyckas förmå regeringen att bevilja hvad som under dagens diskussion visat sig vara — tror jag — majoritetens inom denna kammare önskan, och som — regeringen kan vara öfvertygad derom — är landets allmänna önskan. Det är af denna grund, som jag får förorda bifall till mom. a) i statsutskot-tets förevarande utlåtande, nemligen att för år 1897 icke måtte be-viljas för ifrågavarande ändamål mer än 860,250 kronor.

Friherre Gripenstedt: Herr Fränckel stälde sig uteslutande på den industriella ståndpunkten i fråga om gevärsanskaffningen. Jag står på den motsatta sidan, den militära, som anser att arméns beväpning är hufvudsaken. Redan förra året stodo de sex utskottsledamöterna från denna kammare, som då reserverade sig, på ungefär samma stånd-punkt, som kammarens alla tolf reserveranter i år liksom regeringen sjelf intagit, och jag kan således icke annat än på det lifvigaste till-styrka, att Kongl. Maj:ts förslag nu måtte antagas.

Skulle man basera tillverkningen uteslutande på Eskilstuna gevärs-faktori, skulle det gå alldeles för långsamt med arméns förseende med eldhandvapen. Det — tycker jag — ligger i öppen dag. Och att sent omsider vända sig till enskilda inhemska verkstäder, såsom herr Fränckel eventuelt föreslår, betyder också en ganska stor tidsutdrägt, innan vapnen blifva färdiga. I förbigående kan jag icke heller under-låta att uttala mina tvifvelsmål om att Carl Gustafs stads gevärs-faktori, äfven som detsamma för två år sedan i stället för förra året fått anslag till de begärda förändringarna, skulle kunnat ensamt förse

armén med vapen inom rimlig tid. Jag vill visst icke frångå Eskilstuna gevärsfaktori dess tillbörliga del af gevärsanskaffningen, men önskar såsom sagdt icke att hela tillverkningen baseras på detta fabriks- och anser, för att få arméns behof fylldt, det vara riktigt att, såsom regeringen föreslår, till en början taga ett parti gevär från utlandet.

*Anslag till
fortsatt an-
skaffning af
nya eldhand-
vapen åt
armén.
(Forts.)*

Mig förefaller det, som om den industriella synpunkten i nästan alla försvarsfrågor, som både i dag och i går varit på tal, gjort sig något för mycket gällande. När försvarslänemotionen diskuterades, har det åtminstone af åtskilliga af de anföranden, som höllos, synt mig, som om nära nog hufvudsaken vore att genom länens upptagande skaffa mera sysselsättning åt våra verkstäder och få nya dylika till stånd. Men det är att märka, att innan dessa kommit till den utveckling, att de kunde göra något nämnvärdt arbete utöfver hvad de nu förmå, skulle en ganska dyrbar tid gå förlorad för försvaret. Jag har hört antydvas, att gevärsfrågan skulle vara en protektionistisk fråga. I detta fall hafva dock vissa frihandelstidningar gått i förbund med protektionisterna. De vilja icke veta af någon gevärsanskaffning från utlandet, och jag tror, att de skulle vilja åstadkomma importförbud hit för gevär, om så kunde ske. Ja, kunde importförbud för en fiendes gevär åstadkommas, skulle äfven jag vilja vara med derom. Men jag betvivlar, att detta respekteras annat än om vi sjelfva hafva gevär, och därför böra vi påskynda gevärsanskaffningen så mycket som möjligt. Vi kunna, såsom af flere talare både i går och i dag framhållits, icke veta tiden, när vi kunna få krig eller behöfva värna vår neutralitet, och jag anser ingen tid vara att försumma i afseende på försvarsväsendet, hvarför jag yrkar bifall till reservationen.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jemlikt derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande moment hemställt samt vidare derpå, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i mom a) af den vid förevarande punkt afgifna reservation; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Mom. b).

Friherre von Otter: Då kammaren lemnat sitt bifall till reservanternas förslag i mom. a), vill jag hemställa, att kammaren äfven måtte bifalla hvad reservanternas föreslagit i mom. b). Och vill jag i sammanhang dermed påpeka för den ärade talaren från statsutskottet på stockholmsbanken, att det förefinnes en ganska väsentlig skillnad mellan reservanternas och utskottets förslag i mom. b). Under det att slutet af reservanternas förslag lyder, att vapnen må, "i den mån *lämpligen* ske kan, tillverkas inom landet", så innehåller utskottets förslag, att vapnen, "i den mån de ej hinna att vid statens gevärsfaktori förfärdigas, likväl må, så vidt ske kan, tillverkas inom landet."

*Om eldhand-
vapens till-
verkande i
Sverige.*

Herr Ljungberg: Jag är statsutskottet mycket tacksam för det

Om eldhand-
vapens till-
verkande i
Sverige.
(Forts.)

understöd och förord, som utskottet lemnat min motion, men jag beklagar, att utskottet inskränkt detta understöd till frågan om *eldhandvapnen* och äfven förbigått den punkt, hvori jag yrkar, att, för den händelse inhemska verkstäders anbud skulle vara något högre än utländska fabrikers, likväl derå måtte företrädesvis fästas afseende intill en viss gräns. — Det måste ju synas besynnerligt, att våra inhemska verkstäder icke skulle kunna företrädesvis anlitas till utförande af annat än eldhandvapen, då man vet, att vi ega två goda kanongjuterier, utom åtskilliga andra verkstäder, och för ett år sedan beviljade ett betydligt anslag till upprättandet af en ammunitionsfabrik i Eskilstuna, och de belopp, som här ifrågasättas för anskaffning af ammunition och artillerimateriel, äro ju ganska betydliga, för den förra 715,000 kronor och för den senare 254,000 kronor. Man kan säga, att en erinran i dessa fall är obehöflig, ty i en tid, då representationen bemödar sig att på alla sätt uppmuntra och stödja den svenska industrien, kan det ju knappt vara tänkbart, att våra egna myndigheter icke skulle vara särdeles angelägna att följa samma sträfvan och använda så mycket svensk materiel som möjligt. Äfven jag har länge varit af denna åsigt, och jag vill gerna sluta mig till den ännu. Men det kan icke nekas och bör vid detta tillfälle icke lemnas oanmärkt att, enligt officiella uppgifter, ha blott under de fem åren 1891—1895 utgått nära tre millioner endast för marinförvaltningens räkning till utländsk krigsmateriel. Jag sade *nära tre millioner* eller, närmare bestämdt, 2,931,370 kronor. Vid sådant förhållande kan en erinran sådan som den ifrågavarande alldeles icke vara obehöflig. Jag skulle önskat, att man efter ordet "*eldhandvapnen*" hade tillagt "eller annan krigsmateriel". Men då Andra Kammaren redan har bifallit detta moment, lär ingenting i den vägen nu vara att göra, hvarför jag för närvarande icke har något yrkande att framställa.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att beträffande det nu föredragna momentet endast yrkats, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i mom. b) af den vid föreliggande punkt afgifna reservation.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till hvad utskottet hemställt samt vidare på godkännande af nyssberörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Punkten 5.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 6.

Friherre Klinckowström: Jag får helt kort yrka bifall till den reservation af Andra Kammarens statsutskottsledamöter, som vid denna punkt förekommer, och deri hemställes, att endast 600,000 kronor måtte till ifrågavarande ändamål för år 1897 beviljas.

Anslag till
mobiliserings-
ammunition.

Friherre von Otter: Med anledning af den siste värde talarens anförande vill jag endast återöpa, att, sedan inom utskottet ifrågasatts utaf Andra Kammarens ledamöter, att ett förslag till nedsättning i anslaget till eldhandvapen skulle göras, det framhölls, huruvida icke med anledning deraf äfven en minskning i anslaget till mobiliseringsammunition kunde ifrågasättas. Men af de upplysningar, som i utskottet lemnades, framgick, att, äfven om icke eldhandvapensfrågan skulle lösas i den rigtning, som af reservanterna och Första Kammaren gillats, utan på sätt som af Andra Kammaren gillats, skulle i alla fall behovet af mobiliseringsammunition vara lika stort. Enda skilnaden skulle vara den, att i händelse Första Kammarens beslut angående anslaget till eldhandvapen blifver Riksdagens beslut, kommer endast 6,5 mm. ammunition att tillverkas, under det att, i fall Andra Kammarens beslut i frågan blifver Riksdagens beslut, såväl 8 mm. som 6,5 mm. ammunition kommer att tillverkas. — Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Anslag till mobiliseringsammunition.
(Forts.)

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som derunder framstälts, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare derpå, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid punkten afgifna reservation; och förklarades den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 7—9.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10.

Herr Wennerberg: Af gammal vana eller ovana anser jag mig skyldig — för att icke någon skall tro, att jag ändrat åsigt — säga några ord vid denna punkt. Jag vet väl, att det slutliga resultatet blifver nedsättning till 150,000 kronor, men det skall ej hindra mig att för kammaren åtminstone framhålla, att goda skäl finnas för det af Kongl. Maj:t föreslagna beloppet, och att blott ett skäl — och det af mycket besynnerlig beskaffenhet — för nedsättningen är af utskottet anfördt. De sakkunnige, deribland chefen för fortifikationen, hafva yrkat 300,000 kronor. En nedsättning har blifvit gjord, och departementschefen säger slutligen, att han anser, det årsanslaget till ifrågavarande fästningsbyggnad borde sättas till minst den summa, som chefen för fortifikationen föreslagit. Mot dessa starka skäl, till hvilka kommer det långvariga, tidsödande och i finansielt afseende högst bedröfliga förfarandet med denna fästnings iordningställande, kommer nu utskottets motskäl. Utskottet anser det äskade anslaget böra begränsas till samma belopp, eller 150,000 kronor, som "af flere föregående Riksdagar för ifrågavarande ändamål beviljats". Alltså, om jag årslångt har begått ett fel, skall jag icke ändra mig. Jag skall taga min egen felaktighet till föredöme och fortsätta. Jag kan icke finna,

Anslag till Karlsborgs fästningsbyggnad.

Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)

att detta är rätt. Jag vet nog, att det yrkande, jag kommer att göra, är af ingen betydighet vid den gemensamma voteringen, men väl vore, om Första Kammaren genom ett bifall till Kongl. Maj:ts förslag visade, att den icke af fara för en sådan olycklig utgång drager sig tillbaka från att göra hvad den flera gånger förut gjort, nemligen bifalla Kongl. Maj:ts förslag.

Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts förslag och afslag å utskottets.

Herr vice talmannen: Ja, det må vara gammal vana eller ovana, men jag kan omöjligen stillatigande låta passera den behandling, som detta anslag år efter år blifver underkastad. Beträffande betydelsen af Karlsborgs fästning ber jag att få uppläsa, hvad herr statsrådet och chefen för landtförvarsdepartementet i år derom har anfört. Han säger: "Så snart man vidrör, om ock endast de första grunderna, för det strategiska ordnandet af Sveriges försvar, framträder genast nödvändigheten af Karlsborgs fästning såsom stöd för arméns operationer, och detta från hvilket håll än fienden förutsättes skola komma att angripa vårt land. Ja, man kan säga, att arméns högste befälhafvare, i saknad af denna fästning, vore utan nödig utgångspunkt för sina operationer." Och till statsrådsprotokollet den 2 januari i år yttrar departementschefen: "Då emellertid Karlsborgs betydelse gör sig gällande först då vårt land utsättes för ett så allvarsamt anfall, att dess tillvaro står på spel" — jag förmodar, att man icke kan dröja med fullbordandet af fästningen, till dess vårt lands tillvaro står på spel, utan att man måste på förhand betrygga den — "men det för närvarande, såsom jag framhållit i början af detta underdåniga anförande, endast är fråga om vidtagandet af sådana åtgärder, som anses nödvändiga för upprätthållandet af rikets neutralitet, gör jag i det följande icke någon framställning om beviljandet af större anslag på en gång för denna fästnings fullbordan, utan anser jag densamma kunna utföras medelst årliga anslag på sätt hittills skett." Detta uttryck "*på sätt hittills skett*" har statsutskottet ordagrant tillämpat. "*På sätt hittills skett*" har det afprutat en fjerdedel af det begärda anslaget, hvilket departementschefen här ansett böra utgå med *minst* 200,000 kronor.

Hvaraf kommer sig då denna ligkiltighet för Karlsborgs fästning? Enligt min tanke deraf, att man fått ett alldeles förväntat begrepp om betydelsen af uttrycket "*centralförsvar*". Vi hafva i denna kammare hört uttalanden af denna art, och som vid åtskilliga andra tillfällen hade framhållits just af dem, som fört flottans talan, hvilka derigenom bidragit till spridande af dessa förvända begrepp. Jag nämnde i fjor, att år 1840, d. v. s. för 56 år sedan, utkom en officiel eller officiös broschyr, som mycket klart och enkelt utvecklade, hvad *centralförsvar* egentligen betyder. Jag har nu förskaffat mig denna broschyr. Jag vet mycket väl, att kammaren icke tycker om, att man läser innantill för densamma. Men det kan icke hjälpas. Jag vill icke, att alla dessa virriga föreställningar om centralförsvaret skola stå ovederlagda i kammarens protokoll, och därför skall jag taga mig friheten att läsa upp ur denna för 56 år sedan utkomna broschyr, huru centralförsvaret då uppfattades. Det heter der: "Sjelfva idén att förlägga densamma

fästningen in i midten af landet har man icke kunnat förlika med de vanliga begrepp, man förut gjort sig om ändamålet med fästningar, hvarvid man alltid varit van att antingen fästa föreställningen om ett försvar ensamt af gränserna, och att följaktligen *der* vore rätta platsen för desamma, eller att de under pågående krig vore ämnade att tjena som tillflykt för egen armé, hvilken redan varit olycklig mot fienden och lidit nederlag; eller ock att sätta egen underlägsen styrka, som dragit sig under dess murar, i jemnstarkhet med den framträngande, öfverlägsne fienden.

Dessa begrepp äro väl icke bestämdt origtiga, ty det gafs verkligen en tid, då sådana rent defensiva ändamål med fästningar hufvudsakligen åsyftades, och i följd deraf hela fästnings-system till gränsernas försvar och fiendens utestängande uppgjordes; men i samma mån som krigskonsten, i senare tider, utvecklats till hvad den för närvarande är, hafva äfven åsigterna om fästningars användande som försvarsmedel undergått hufvudsakliga förändringar. Det gäller numera som en i krigskonsten erkänd sanning, att det kraftigaste försvar består just uti att kunna begagna alla tillfällen att mot den framträngande fiendtliga styrkan gå anfallsvis till väga, således ju mera man på förhand kan underlätta och bereda möjligheter för egen armé att i sinom tid öfvertaga denna rol, ju mera fri och obunden till sina rörelser den är vid försvarets utförande, desto kraftigare blir detta senare. Men ingenting gör en armé så ovig, som om den är nödsakad att ständigt släpa med sig de mångfaldiga förnödenheter, som den, särdeles för någon längre tid, behöfver för sin tillvaro och verksamhet, och ingenting binder den så till sina rörelser, som om de nederlagsorter, hvilka den i alla fall behöfver för de egentliga hufvudförrådena, sakna befästning, ty i detta fall måste armén alltid sjelf betäcka dem och är de facto i samma stund upplöst, som det lyckas fienden att åtkomma och tillintetgöra dessa oundgängliga vilkor för försvarets fortsättande. I hvarje land, som eger ett väl ordnad försvarssystem, har man derför varit betänkt på att utvälja och befästa en eller flera punkter, hvilka genom sitt läge företrädesvis vore egnade att i händelse af krig i eget land tjena som nederlag för den försvarande arméns förnödenheter. De fordringar, man har på en sådan punkt, äro, att den eger *lätta kommunikationer* med hela den landsträcka, för hvilken den är afsedd att tjena som krigsdepot, och att dess läge är sådant, att de emot fienden agerande trupperna, huru dessas rörelser än må blifva, i det längsta ega *förbindelsen med densamma öppen*, samt att den så litet som möjligt är för fienden *åtkomlig* och ändtligen i stånd af ett längre *sjelfförvar*. Genom bestämmandet af dessa egenskaper ledes man af sig sjelf ovilkorligen att, så vidt möjligt är, gifva en sådan hufvudkrigsdepot ett någorlunda centralt läge, hvarifrån således hela idén lånat namnet af *centralförvar* eller ett *förvar från centern*, framträdande i sin största enkelhet för föreställningen såsom en kärna, kring hvilken hela försvarssystemet är ordnad och ämnadt att röra sig. Man bör noga akta sig för att icke låta missleda sig af denna benämning till den slutsats, som skulle deruti endast innefattas meningen att inskränka försvaret ensamt till en centralpunkt, i hvilket fall ordet

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad
(Forts.)*

Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)

centralförsvar med allt skäl kunde anses innebära en högst olycklig betydelse, icke heller låta tanken ensamt fästa sig dervid, som skulle denna kärna eller centrum inverka på försvaret ensamt i den händelse, att den försvarande armén tillbakaträngdes deremot, då dess syfte tvärtom i första rummet är att befrämja och understödja dess rörelser framåt mot fienden alltifrån den stund denne senare beträdd landets gränser.

Det origtiga i uppfattningen af centralförsvaret ligger således med få ord deruti, att tanken, innan den blifvit fullt bekant med ämnet, så gerna vill taga riktningen från periferien till centrum eller från gränserna till den befästade centraldepoten och föreställa sig, att *der* först skulle vara meningen att utveckla de kraftigaste och dittills besparade resurserna för försvaret, då tvärtom man bör tänka sig från detta centrum eller kärna den kraft utgå, som alltifrån krigets början underhåller och lifvar egna truppmassor att motverka hvarje steg af fiendens framträngande i det inre af landet.

Således långt ifrån att meningen skulle vara att med denna kraft, koncentrerad och genom fiendens framträngande liksom sammanpressad mot centern, åstadkomma en sluteffekt till fiendens förstörande i krigets sista period, är den tvärtom ämnad att, så till sägandes, excentrisk verka emot hvarje hans företag allt från det ögonblick, han beträdd gränsen. Måhända ligger äfven i sjelfva ordet *centralförsvar* någon tvetydighet, som allt från början missledt begreppet, och kanske skulle benämningen *försvar från centern* innefatta en bättre ledning för den riktning, tanken bör följa för att uppfatta rätta meningen häraf. Och broschyren slutar med följande tankvärda ord: "Det hade kanske varit ett fel, att villosatserna om meningen med Karlsborgs anläggning ostörda fått så utbreda sig, att de nu citeras bland mängden som axiom i befästningsväg, och det vore redan mer än illa, om större delen af nationen, i sitt omdöme missledd häraf, med misstroende eller tvifvelsmål om ändamålsenligheten skulle åse en af landets viktigaste försvarsåtgärder, hvilken är ämnad att lifva och trygga dess förhoppningar om upprätthållandet af sitt sjelfbestånd." — Såsom jag nyss nämnde, är det 56 år, sedan detta publicerades, och ändock hafva dessa virriga föreställningar mer och mer fått utbreda och sprida sig. Och jag är fullt öfvertygad om, att ganska många finnas i denna kammare, som dela dessa föreställningar, och specielt i utskottet, då icke någon der har reserverat sig mot nedsättning. I sammanhang härmed vill jag framhålla, hurusom för några och 20 år sedan anslags något öfver 2 $\frac{1}{2}$ millioner kronor för att bygga en jernväg mellan Sköfde och Karlsborg. Då var det icke någon människa, som opponerade sig mot användningen af denna summa för *en väg*, som skulle föra till fästningen. Men vore det fråga om *hufvudmålet*, sjelfva fästningen, då skulle ett anslag på 2 $\frac{1}{2}$ millioner, som i det närmaste vore tillräckligt att fullborda fästningen, väcka det största motstånd.

Jag anser det vara äfven ur andra synpunkter af stor vikt, att större anslag beviljas, så att fästningen må kunna blifva färdig, ty så länge den är ofärdig, kommer man att motsätta sig anslag till nya fästningar. Vi hafva derpå ett talande exempel i utskottets ut-

låtande, der på sid. 55 säges: "Enär utskottet anser mindre lämpligt att påbörja anläggande af nya fästningar, innan de redan anlagda blifvit försatta i försvarbart skick." Ja, det resonemanter har nog sitt berättigande. Jag tror nemligen, att det är bättre att hafva *en* färdig och försvarbar fästning än *tre* ofärdiga och oförsvarbara. Af denna orsak anser jag det ligga en vikt uppå, att detta arbete bedrifves på annat sätt än hittills. Och jag tillägger, att det synes mig ligga något nedsättande för den nuvarands generationen deri, att vi efter mer än 80 års fred, och sedan vi i 75 år arbetat på denna fästning, ännu icke fått den i försvarbart skick. Jag kan icke annat än yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Förts.)*

Herr Nyström, Thomas: Herr chefen för landtförsvarsdepartementet har i Kongl. Maj:ts proposition så noga och tydligt framlagt de talande skälen för att så fort som möjligt, åtminstone i den mån propositionen innehåller, bevilja anslag till Karlsborgs fästning. Men utskottet har äfven i år prutat, dock något mindre än föregående år. Jag hade den äran att sitta i utgiftsafdelningen, då denna fråga behandlades, och jag framhöll der de skäl, som tala för högre anslag, hvarvid jag vann gehör från ett håll, der jag minst väntade, nemligen från en medlem i Andra Kammaren. Deremot stod jag ensam bland ledamöterna från denna kammare. Jag vill nu hemställa, huruvida icke förevarande fråga är så viktig, att man kan åt den egna samma fosterländska tanke som den, åt hvilken herr Moberg i går gaf uttryck: att det bör vara en Första Kammarens fråga att sätta vårt centralförsvar i stånd. Det är högst egendomligt, att det är kustförsvarets anhängare, som vållat en missuppfattning angående vårt lands inre försvar. Kustförsvarets anhängare säga nemligen, att afsigten med Karlsborg är, att man vid krigsutbrott skall samla hären dit, der invänta fienden och slå det stora slaget, som skall befria landet från honom. Nej, mine herrar, centralförsvarets idé inskränker sig icke till försvar af landets hjerta. Långt derifrån. Den afser, att, när kriget utbryter, vår armé efter dess mobilisering skall, så snart som kändom vunnits om den punkt, der fienden söker intränga i landet, föras dit så uppmarscherad som möjligt för att i samlad styrka uppsöka fienden. Så nära kusten, så långt från hjertat af landet som möjligt, skall man möta honom. Således, centralförsvarets idé afser icke, att man skall uraktlåta att försvara kusterna. Nej, vi skola fot för fot söka att mota fienden. Men en batalj har ingen i sin hand förut. Ingen vet, huru den skall sluta. Utfaller den lyckligt, är allt godt och väl, men utfaller den olyckligt, hafva vi icke annat att göra än att rigta blicken åt fienden äfvensom bakåt för att under reträtt kunna behålla kommunikationerna till landets inre. Centralfästningen blifver, om krigslyckan sviker, den källa, hvarifrån armén tillföres allt, som behöfves för att hålla densamma i fullt stridsdugligt skick. Utan en dylik fästning i landets inre kan icke vår armé under ogynnsamma krigshändelser tillförsäkras tillförsel af den ammunition m. m., den behöfver. Under krig blir efter få bataljer ammunitionen bortskjutet. Vapen och annau utrustning gå förlorade. Då måste allt detta ersättas

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

bakifrån, från den s. k. centraldepoten. Det låter godt och väl, att det är armén och flottan, som skola upptaga striden vid krigets början. Men då måste också ett harmoniskt arbete ega rum mellan armén och flottan. Det är flottan, som skall söka förhindra fienden att landstiga på kusten. Men huru stor är vår flotta för närvarande? Till dato hafva vi icke fått mer än en fjerdedel af de sjöugliga pansarfartyg, vi behöfva enligt sjöförsvarskomiténs beräkning, och endast en tredjedel af de minbåtar och torpedbåtar, vi behöfva. Följaktligen se vi, att vår flotta ännu icke uppfyller de fordringar, som i händelse af krig komma att ställas på densamma. Följden blifver naturligtvis, att flottan vid krigsutbrott hufvudsakligen kommer att användas till försvar af den punkt, der fara för landet mest hotar, d. v. s. vår hufvudstad, hvars fasta försvar åt sjösidan icke är i tillfredsställande skick, och som, hvad befästningar åt landsidan beträffar, saknar allt, som erfordras att skydda staden för fienden. Derfor kommer antagligen hvad vi ega af flotta att till väsentlig del användas till försvar af hufvudstaden samt de vatten, som närmast gränsa intill densamma och derifrån landstigning kan verkställas på ett afstånd från staden af två à tre dagsmarscher. Följaktligen kommer kusternas försvar i öfrigt att ännu en tid uteslutande taga landtarmén i anspråk. Skall man då låta denna armé uppträda under så ytterst ogynsamma förhållanden, att den med svårighet kan hafva sin rygg betryggad och sina flanker skyddade? Nej, det fordras, att vårt land, liksom alla andra, har eu god centralfästning för armén. Har icke vår flotta behof af en centraldepot för alla sina krigseffekter? Behöfver flottan en sådan mer än vår armé? Jag tror det icke. Se vi tillbaka på de senare krigen, särskildt på det orientaliska, hvad finna vi? Stälde ryssarne upp sin fältarmé utanför Sebastopol och väntade der, att de fientliga magterna skulle anfalla? Ingalunda. Den kom för sent för att hindra en landstigning från de fiendtliga flottorna. Hvad gjorde ryssarne då? Jo, de skickade denna armé att angripa fransmännen och engelsmännen vid Balaklava och Inkerman. Men der blef den slagen och måste retirera till Sebastopol. Se vi på alla detta århundrades krig, så — se vi någonsin, att kriget slutar vid gränsen? Nej, den ene eller andre af de stridande parterna har från början tillryckt sig initiativet och tvungit motståndaren till återtåg, och då har ett centralförsvar behöfts för att skydda den retirerande armén. Derfor hafva också nu alla europeiska kontinentalmagter ordnat sitt försvar på centralförsvarets idé, på samma gång de icke försummat att skydda gränserna.

Vårt centralförsvar härleder sig icke från Carl XIV Johans tid, icke från den komité, hvilken år 1819 tillsattes för ifrågavarande ändamål. Idén har långt äldre anor. Vi kunna gå tillbaka öfver 200 år till den konung, som vår störste häfdatecknare kallat "den störste krigaren på Sveriges tron". Det var han, som befästade Jönköping, när fienden hade tagit Kalmar och Elfsborg och derifrån inryckte i Småland och Vestergötland. "Gustaf Adolf", hvilken Napoleon I tagit till efterdöme och såsom krigare inrangerade jemsides med Alexander, Hannibal, Cæsar och Fredrik den store, grundlade redan vid Vetterns

strand en centralfästning. Och äfven under Gustaf Vasas tid ordnades ett centralförsvar vid Vadstena. Vi se således, att under 300 års tid centralförsvaret varit begagnadt såsom stöd för landets inre värnande.

Man säger, nu behöfva vi det icke längre. Detta stöder sig icke på någon krigshistorisk erfarenhet. Ty alla krig visa, huru ytterst nödvändigt är att tänka sig äfven en olycklig krigföring. Ingen har krigets öde i sin hand. Och den, som tänker först när det utbryter, den tänker illa. Derför får jag instämma med föregående talare och yrka på, att vi icke må försumma vårt inre försvar med dess stora betydelse.

Herr Pettersson, Fredrik Emil: Det är nog sant hvad en framstående ledamot af denna kammare förra riksdagen yttrade, då han på tal om Karlsborgs fästning förklarade, att det finnes ingen af de år efter år återkommande frågorna på fjerde hufvudtiteln, dervid så värtaliga yttranden förekomma, som just vid denna. Så har äfven i år varit fallet.

På samma gång jag får uttala min lifliga tillslutning till den uppfattning och de åsichter, som här blitvit framdragna, ber jag att få återföra frågan inom de gränser, den för närvarande närmast berör, och vill jag då påpeka, att anslaget till Karlsborg, som af utskottet i år föreslagits till 150,000 kronor, utgått med detta belopp både 1894 och 1895. Då anslaget för innevarande år nedsattes till 100,000 kronor, förebars såsom motiv derför, att stora belopp tagits i anspråk för förstärkning af vårt kustförsvar. Men gälde denna motivering då, måste den hafva sin betydelse i år, synnerligast som Karlsborg genom nu föreslagna belopp icke blifvit lidande mot föregående år. — Jag medgifver, att det af utskottet föreslagna anslaget är obetydligt, men man får tänka på, att utskottet har i år mer än någonsin koncentrerat sig på de stora och framskjutna frågorna inom hufvudtiteln. — Karlsborgs betydelse såsom stödjepunkt för försvaret är ju oomtvistad.

Men nekas kan icke, att med allt erkännande af denna dess betydelse Karlsborgs uppgift kan lättas genom de försvarsåtgärder, vi träffa på annat håll. Genom den förbättrade härordningen, genom de allt mer utvecklade kommunikationerna, hvilka möjliggöra härens snabbare förflyttning till den hotade punkten, och slutligen genom förstärkning af vår flotta och förbättring af våra sjöfästningar, tränger sig den tanken allt mer och mer fram, att det är vid Sveriges gräns, vi skola möta Sveriges fiende.

Jag ber att få tillstyrka utskottets förslag.

Herr Lundeborg: Jag tänker icke inlåta mig på Karlsborgs betydelse för försvaret. Jag blef uppkallad af en talare, som beklagade, att så litet intresse gjort sig gällande inom utskottet för Karlsborgs befästning.

Jag tror, att det var ett orätt ord. Det har icke varit bristande *insigt* — jag kan ju kanske få säga det också — om betydelsen — ty det känner statsutskottet — af Karlsborg, ej heller bristande in-

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.*
(Forts.)

Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)

tresse för Karlsborg, utan intresset för de stora frågorna, som har gjort, att utskottet från Första Kammaren har funnit det nödigt att släppa Kongl. Maj:ts förslag. Hade utskottet — jag talar fortfarande om Första Kammaren — i detta fall kunnat följa sin egen vilja och sin egen önskan, hade anslaget säkerligen blifvit mycket större än Kongl. Maj:t begärt, om det haft magt att lemna det. — Nej, det har varit andra skäl. Jag vet mycket väl, att dessa skäl icke hafva så stor betydelse för kammaren, men för statsutskottet måste de deremot hafva sin vikt. De hafva medverkat till och i sin mån befrämjat, att man fått så pass mycket på andra områden, som man nu fått. Och det torde ej heller vara otillbörligt att här nämna, att anslaget till Karlsborg var i första förslaget inom utskottet uppsatt till 100,000 kronor, men att under de vidare förhandlingarna om anslagen i sin helhet man verkligen fick upp detta anslag till 150,000 kronor. — Det vore därför enligt min tanke kanske icke så opportunt för de öfriga anslagens lyckliga framgång, om vi i denna punkt satte oss fast vid Kongl. Maj:ts förslag. Hvad nu af utskottet blifvit beviljadt är ju i alla fall 50,000 kronor mer än hvad anslaget varit under de sista åren. Och under sådana förhållanden — det ena med det andra sammanlagdt — vågar jag anhålla om bifall till utskottets förslag.

Friherre Klingspor: Jag är i hufvudsak förekommen af de två siste talarne, i hvilkas yttranden jag instämmer. Jag vill endast göra en ytterligare påpekning, och det är nemligen den, att i statsrådsprotokollet står det hänvisadt till, att man nöjde sig med 200,000 kronor, i stället för 300,000, "i den förhoppningen, att genom denna nedsättning möjliggöra beredandet af medel till sjöfästningarnas iständsättande". Då statsutskottet nu kommit så nära, att dess *enhälliga* förslag här endast skiljar sig med 50,000 kronor från Kongl. Maj:ts, men på nästa punkt deremot skilnaden är synnerligen stor mellan utskottets och dess reservanterns anslagsbelopp, så tror jag, att det är bättre, att kammaren, i stället för att här hålla på Kongl. Maj:ts förslag, koncentrerar all sin kraft på att der bevara den summa i sin helhet, som af Första Kammarens ledamöter af utskottet blifvit förordad.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag om anvisande af 150,000 kr.

Herr vice talmannen: Sedan statsutskottet och reservanterna från Andra Kammaren på anslagen till fjerde och femte hufvudtitlarna nedprutat, såsom jag förut i dag nämnt, ungefär $7\frac{1}{2}$ millioner kronor, så tycker jag, att icke hade det varit så mycket vågadt af ledamöterna från Första Kammaren att höja anslaget till Karlsborg med 50,000 kronor eller till hvad Kongl. Maj:t föreslagit. Den djerfheten tror jag, att de kunde hafva vedervågat.

Hvad beträffar invändningen från den ledamot af statsutskottet, som först yttrade sig, skall jag icke heller med honom ingå i någon kontrovers om Karlsborgs militära betydelse, utan blott hänvisa till

departementschefens yttrande i år, som jag nyss tagit mig friheten uppläsa. Jag tror, att det är temligen utredande i frågan.

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

Herr Wennerberg: De herrar, som hafva uppträdt till försvar för utskottet, hafva båda två erkänt, att de inse Karlsborgs fästnings betydenhet. Hade de icke gjort det, så hade de haft tillräckliga skäl att blifva klandrade, ty skälet för Karlsborgs betydenhet är icke endast i år af de sakkunnige framställt tillräckligt klart, utan under flera föregående år på samma sätt. Jag vet nog, att de klena skäl, som statsutskottet har använt, icke äro de riktiga. En person, tillhörande statsutskottet, ja, dess ordförande, nämde också, att det fans ett annat skäl än det synliga. Detta har besannats af den siste talaren också, och detta är för oss alla en mycket känd hemlighet: man måste nemligen köpslaga för att få fram *något*.

Jag sätter också värde på våra statsutskottsledamöters oändliga tålmod att på det sättet söka få fram nödiga anslag, som man kanske eljest haft rätt svårt att få igenom. Men med allt detta kvarstår dock, i synnerhet om jag ser på åtskilliga andra anslag som här förordats af vida mindre betydenhet, ja till och med, såsom det sista som förekommer på denna hufvudtitel, af tvetydig beskaffenhet, att de medel, som hafva kastats dit, kunde med lätthet hafva fylts med ett par tiotusental kronor för Karlsborg, som ingen, som har någon syn för hvad ett centralförsvar vill säga, kunnat annat än göra.

Man har talat om flottan, och att den först måste göras färdig. Men när blir den färdig? Man har talat om huru vi måste möta fienden på våra kuster. Ja, det är rätt, men utgången är oviss. Blir den olycklig, hvad är då att göra? Är flottan icke i ordning, eller är den i ordning och blir undertryckt af en större flotta — och allt detta anser jag troligt — då måste man ju draga sig från kusterna och söka ett centralförsvar, som tillika kan blifva en säker basis för vårt riksförsvar.

Under sådana förhållanden tror jag, att kammaren borde hysa aktning för sin egen insigt i denna viktiga sak, hvilken insigt flera föregående år har visat sig verksam genom antagande af Kongl. Maj:ts förslag, och sålunda icke i dag på så klena skäl, som blifvit anförda från motsidan, gå ifrån sin egen åsigt och ingå på utskottets.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde herr talmannen jemlikt derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt samt vidare derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning oförändrad; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Wennerberg* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och auslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 10 af sitt utlåtande n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan, så vidt den skiljer sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifaller denna framställning oförändrad.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—56;
Nej—33.

Punkten 11.

Mom. 1 a).

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 1 b).

*Anslag till
befästnings-
arbeten m. m.
vid Vazholms
och Oscar-
Fredriksborgs
fästning.*

Herr Brehmer: I denna punkt har utskottet föreslagit en ned-sättning å hvad Kongl. Maj:t begärt, i det utskottet i anslag för anskaffning af felande bestyckning för Oskar-Fredriksborgs fästningsområde endast vill anvisa för år 1897 500,000 kronor i stället för begärda en million kronor, och detta oaktadt generalfälttygmästaren, med hvilken departementschefen på det lifligaste instämt, påvisat, att den begärda millionen endast är tillräcklig att anskaffa det allra nödvändigaste af behofvet och *derför borde föreslås att utgå för 1897.* Enligt den fastställda bestyckningsplanen utgör nemligen den summa, som erfordras för att allt hvad som ännu felas i bestyckningen skulle kunna fyllas, 2,600,000 kronor, och häraf kan man, såsom generalfälttygmästaren säger, sluta till, i huru ytterst ringa mån nämnda fästning med sin nuvarande artilleriutrustning vore i stånd att fylla sin vigtiga uppgift.

Det skäl, som utskottet anført, är den gamla vanliga frasen, att "på det andra vigtiga anslagsbehof under denna hufvudtitel må kunna tillgodoses, har utskottet ansett" etc. Detta kan under vanliga förhållanden passa in, då det gäller att röra sig inom ramen af knappt afmätta och begränsade tillgångar, men i år gäller det ju att på ett förståndigt sätt använda betydliga besparingar, och då synes mig frasen vara illa placerad. Jag vet mycket väl, att denna kammares ledamöter i utskottet måste taga hänsyn till offervilligheten från den Andra Kam-marens ledamöter för att åstadkomma praktiska beslut genom samman-jemkning och tillmötesgående. Men om någon politik i detta hänseende skulle ligga under afprutningen, borde densamma varit mycket betyd-ligare, ty reservanterna från Andra Kammaren vilja endast bevilja

100,000 kronor. Skilnaden mellan de håda förslagen blir således 876,500 kronor.

Genast, då jag läste igenom denna punkt i betänkandet, spårade jag emellertid *en annan politik* för våra kammarledamöters åtgärd, och det är egentligen för att protestera emot densamma, som jag har begärt ordet i denna fråga. Denna afprutade halfva million skulle nemligen utgöra ett verksamt bidrag till de besparingar, som behöfva ske, för att *tilläggsbevillningen* i år skulle kunna helt och hållet bortfalla. Då jag deltagit i urtima Riksdagens beslut, känner jag mig, för min del, förhindrad att vara med om en sådan politik. Jag vill icke nu vidare röra i denna något ömtåliga fråga, för att icke rifva upp en diskussion om densamma, jag har endast velat med hvad jag sagt angifva den ståndpunkt, som jag intager till alla föreslagna nedsättningar i de af Kongl. Maj:t begärda anslagen.

*Anslag till
befästnings-
arbeten m. m.
vid Vaxholms
och Oscar-
Fredriksborgs
fästning.
(Forts.)*

Herr Crusebjörn: Jag skulle djupt beklaga, om denna utskottets framställning icke skulle vinna kammarens bifall. Af alla framställningar till det fasta försvarets förbättrande vid denna riksdag är det intet annat, som kan jemföras i vigt med detta. Hufvudstadens försvar måste ligga oss alla varmt om hjertat, och då detta hufvudstadens försvar måste hufvudsakligen ske med biträde af vår flotta, och denna flotta ovilkorligen behöfver ett säkert stöd i de sjöfästningar, som vi arbeta på i vår skärgård, så är det i öppen dag, huru viktigt detta anslag är. Jag skulle visserligen helst sett, att Kongl. Maj:ts förslag vunnit bifall, men det är ju helt naturligt, att med den hållning, som Andra Kammarens ledamöter i utskottet intagit, kan man icke sätta detta i fråga, utan får vara våra utskottsledamöter tacksam för, att de kommit med det förslag, hvarmed de kommit.

Jag får sålunda anhålla om bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet friherre Rappe: I denna kammare behöfver jag icke vidare utförligt yttra mig i denna fråga, då jag finner, att en öfvervägande majoritet är för dess lösning i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts förslag. Men då jag anser frågan vara af en utomordentlig vigt, vill jag säga några få ord. Jag vill påpeka, att nödvändigheten af anslaget ligger deri, att om det icke beviljas, kan icke en fiende förhindras att, efter ett helt kort motstånd, löpa in till Stockholm. Anslaget har nemligen till mål att utgöra den första etappen mot det målet, att tillstänga porten till Stockholm från sjösidan. Det är inloppet genom Oxdjupet, som dessa befästningar skulle afse, den saken är klar för alla.

Men det är äfven en annan omständighet, hvarpå jag vill fästa uppmärksamheten, nemligen att anslaget skall användas icke blott till kanoner, utan äfven till projektiler och ammunition för dessa kanoner. Skulle icke anslaget beviljas, har man icke ens ammunition och projektiler till den bestyckning, som finnes.

Här har förut framhållits så ifrigt behovet af att hjälpa den enskilda industrien, och denna sak synes böra betonas äfven i afseende på förevarande punkt. Skulle anslaget icke beviljas, så skulle förhål-

*Anslag till
befästnings-
arbeten m. m.
vid Vaxholms
och Oscar-
Fredriksborgs
fästning.
(Forts.)*

landet blifva, att under två på hvarandra följande år icke något understöd gäfves åt den industri, som har till mål att tillverka de grofva kanonerna äfvensom de projektiler och den ammunition, som fordras för dessa grofva pjäser, och detta vore i sanning olyckligt. Denna industri är nu på väg att taga allt kraftigare ansatser framåt, så att vi skulle kunna tillverka hela den grofva artillerimaterielen inom landet med projektiler och tillbehör. Det finnes ock arbetare, som börjat inläras till detta och som äro ganska skickliga. Förra året ifrågasattes liksom under en följd af år anslag till ifrågavarande ändamål, men det ströks. Skulle nu icke det ifrågasatta anslaget beviljas, finnas icke mer än de 52,000 kronor, som äro beviljade för fältartillerimateriel, som skulle kunna komma till gagn för denna industri.

Det är dessa två hufvudsakliga synpunkter, nemligen å ena sidan att de nödvändigaste åtgärderna för hufvudstadens skyddande från sjösidan skulle försummas, och å den andra att landets kanon- och projektilindustri samt dess arbetare skulle lemnas i sticket på samma gång som öfverflöd råder i statskassan, det är dessa två synpunkter, jag velat framhålla, och ur hvilka det vore så beklagligt, om det ifrågavarande anslaget icke beviljades. Det är därför jag också hoppas, att i denna kammare den åsigt, som uttalats af kammarens ledamöter i statsutskottet, skall blifva enhälligt bifallen.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i moment 1 b) hemställt.

• *Mom. 1 c) och d).*

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 2.

Utskottets hemställan bifölls.

*Ifrågasatt
anslag till
befästningar
å Gotland.*

Punkten 12.

Mom. a).

Herr Björnin: Herr greve och talman! Jag skall icke blifva mångordig. Det kan naturligen icke falla mig in att söka vinna kammarens bifall till min motion; det skulle säkerligen endast blifva ett nytt kapitel af de fromma önskningsarnas historia. Tvärtom skall jag endast bedja att för omvexlings skull få tacka det från många håll angripna statsutskottet för dess motivering. På samma gång utskottet säger sig icke kunna tillstyrka bifall till motionen, tillägger det nemligen: "*Ehuruväl det vill synas, som skulle de militära förråden i Visby böra förflyttas till någon plats, mindre blottställd för öfverraskande fara*". Det är dessa märkliga ord, för hvilka jag ber att särskildt få tacka och som jag prickar för och tager fasta på till ett annat år.

Såsom ställningen i militäriskt hänseende för närvarande är på Gotland, kan den betecknas i få ord såsom *ohållbar*. Det fordras nemligen endast att en fiendtlig kanonbåt ankrar på Visby redd och sänder i land en officer med förbud för vederbörande att mobilisera, för att Gotlands försvarskraft i ett enda slag skall vara förlamad, då alla förråd ligga inom kanonhåll från stranden med undantag af det fasta skanstygsförrådet, som, besynnerligt nog, är förlagdt till Slite på ostkusten af ön. Om därför en än aldrig så stark befästning anlägges t. ex. vid Färösund, kan den sålunda icke försvaras, då den icke kan erhålla några stridskrafter; ty sådana kunna ju icke erhållas, då mobilisering på ön ej kan ske och då, att döma af departementschefens anförande till statsrådsprotokollet, några trupper ej lära kunna förväntas från fastlandet. Af hvad jag nu sagt torde klarligen framgå, att det första som bör göras i fråga om Gotlands *fasta* försvar är förrådens undanflyttande till en befäst replipunkt inne på ön, t. ex. vid Tingstäde, der öns stridskrafter kunna mobiliseras och der de sedermera hafva ett säkert stöd under försvaret. Genom den motivering, som utskottet nu har gjort, är porten öppen för Kongl. Maj:t att återkomma ett annat år, och det återstår således för oss gotlänningar endast att vänta och vara tålmodige, i den förhoppning att, när Tingstäde-befästningarna en gång komma till utförande, det icke måtte vara för sent.

Det är naturligen för mig, herr grefve och talman, ett mycket rart tillfälle att inför en så inflytelserik församling, som Första Kam-maren, få påminna om ön Gotland, hvilken jag är satt till att försvara i händelse af krigsfara. Blotta omnämmandet på detta rum, att allt dernere icke är så väl bestäldt i försvarshänseende, är naturligen i hög grad egnadt till att lätta den tunga ansvarsbörd, som jag känner vara förenad med mitt embete. Jag skall därför endast i korthet inskränka mig till att granska ett par satser, som jag anser vara farliga villomeningar och som därför kunna göra skada, i fall de icke i tid bemötas.

Det har blifvit sagdt, såväl i pressen som inom Riksdagen, att Gotland icke *kan* försvaras, huru mycket penningar man än derpå nedlägger. Jag behöfver icke säga, att detta är ett hårdt tal för Gotland. Jag tror mig våga påstå, att det äfven är ett dumt tal, ty på samma sätt kan man ju drifva den satsen, att det icke tjenar något till att öka Sveriges *totala* försvarskraft, då vi ändå icke kunna bestå i kampen mot en stormagt. Jag anser, att frågan i stället bör lyda så: hvad kunna vi vinna, om vi skydda våra militära förråd på Gotland genom tidsenliga befästningar? Jo, i sådant fall — och *endast* i sådant fall — kunna vi hoppas, om krig utbryter, att få behålla ön vid fredsslutet. Det är nemligen föga antagligt, att en fiende vågar sig på en längre belägring af en fästning inne på ön, då han i allt fall kan begagna sig af hamnarne. Riskens vore för stor, då en sådan belägring, vid hvilken han icke kan begagna sin öfverlägsna sjömagt, måste blifva både långvarig och besvärlig. Och om de politiska förhållandena ändrade sig under den tid, han är sysselsatt dermed, och förbindelserna öfver sjön afbrötes, skulle ju de belägrande varda tillspillogifna. Åter igen, finnes det icke någon fast replipunkt inne på

*Ifrågasatt
anslag till
befästningar
å Golland.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
anslag till
befästningar
å Gotland.
(Forts.)*

ön, så kan genom ett öfverraskande anfall hela öns försvarsmagt i ett nu öfverrumplas och Gotland intagas utan svärds slag. Så är det nu. Och ändock kostar öns försvar årligen omkring 350,000 kronor. *Rin-gare effektivitet af ett anslag kan gerna icke tänkas.*

Den andra villomeningen, som jag ville bemöta, uttalades här under remissdebatten. Bäst vore, sades nemligen, om Gotland blefve neutraliseradt. Man borde därför vända sig till stormagterna för att få en sådan neutralisering till stånd. Jag är öfvertygad om att, i fall vår regering gjorde en dylik framställning, den icke skulle möta några oöfvervinneliga svårigheter från stormagternas sida. Men utan tvifvel skulle nästa fråga blifva den: hvem skall försvara Gotland, när Sverige icke vill göra det? Alldeles säkert är, att icke stormagterna skulle vilja öfverlemna detta försvar åt någon af sina kolleger, utan uppdraget skulle väl därför antagligen lemnas åt någon annan magt, t. ex. Danmark. Men jag hemställer, om någon kan tro, att detta sätt att försvara Gotland skulle blifva billigare för Sverige, än hvad det för närvarande är.

Men det är ju ett orimligt antagande, att icke svenske män skulle vilja försvara hvarje del af sitt område och sålunda äfven Gotland. Tvärtom, synes det mig, bör det vara en hederssak för oss att ordna försvaret af denna vackra och minnesrika ö, som vi en gång förlorat, men som vi återvunnit, tack vare en af våra störste statsmäns snille. Det är säkerligen icke alla dagar, vi kunna påräkna att en man af Axel Oxenstiernas rang leder våra rådslag.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande moment hemstält.

Mom. b).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 13 och 14.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

Punkten 15.

Mom. a).

Utskottets hemställan bifölls.

*Anslag till en
rikskyttefest.*

Mom. b).

Herr Billing: Om kammaren vill bifalla hvad statsutskottet här föreslagit, så tror jag mig å både egna och mina medreservanters vägnar kunna säga, att vi skola bära ett sådant utslag med mycket lugn. Men jag anser mig dock böra säga några ord för att angifva skälen till vår reservation. I korthet skulle de nog kunna uttryckas

så: ett bifall till denna motion skulle baseras på helt andra förutsättningar än de, som i allmänhet pläga vara bestämmande för bifall till motioner. Den som, särskildt såsom ordförande på andra utgiftsafdelningen i statsutskottet, har erfarit, huru man kan i vanliga fall få sitta och pruta och vända på hundra kronor här och hundra kronor der, kan icke annat än förvånas öfver en sådan frikostighet på enskild motionärs framställning, som här förekommer, då man tillstyrkt beviljande af 30,000 kronor till en riksskyttefest. En sådan frikostighet är verkligen mycket sällsynt.

Men man förvänar sig ännu mer häröfver, då man aktar på, huru denna fråga har utvecklats sig, innan statsutskottet har afgifvit sitt betänkande. Centralstyrelsen för rikets skarpskyttecorpser har ingått till Kongl. Maj:t med begäran om förhöjning i anslaget till dessa corpser, och har sedan i andra rummet ifrågaställt anslag till denna riksskyttefest; och det verkställande utskottet inom centralstyrelsen har sagt, att det begärde dessa 30,000 kronor endast under förutsättning, att öfriga anslag till skarpskyttecorpserna beviljades efter dess framställning. Kongl. Maj:t har pröfvat denna framställning, och Kongl. Maj:t har begärt Riksdagens bifall till att höja anslaget för skarpskyttecorpserna i allmänhet. Kongl. Maj:t har också pröfvat den gjorda framställningen om 30,000 kronor till en riksskyttefest, och Kongl. Maj:t har icke ansett sig böra framlägga förslag om anslag till en sådan fest. Huru gör nu utskottet? Jo, utskottet tillstyrker icke beviljande af medel till skarpskyttecorpserna i den form, som Kongl. Maj:t och centralstyrelsen i första rummet har begärt, utan utskottet tillstyrker på enskild framställning beviljandet af 30,000 kronor till den riksskyttefest, som centralstyrelsen har satt först i andra rummet, och som Kongl. Maj:t icke har förordat alls. Det är verkligen en mycket ovanlig framgång för en enskild motion, och hvad jag sade i statsutskottet, upprepar jag nu, nemligen att, om det beviljas, jag anhåller, att det må annoteras oss till godo, som vid andra tillfällen önska att få bifall äfven till enskilda motionärens framställningar.

Vidare ber jag att få fästa uppmärksamheten på en annan sak, nemligen att det skäl, som man annars bruka anföras mot enskilda motioner, eller att utredningen är otillräcklig, förelåg också här för oss i statsutskottet. I utskottet uppkom frågan: när nu denna riksskyttefest skall förläggas till den skandinaviska utställningen i Stockholm och blifva likasom en del af denna, hvad är då meningen med denna fest? Skall den blifva en skandinavisk fest, skola i täfningarna vid festen få deltaga äfven norrmän och danskar? På den frågan afgåfvo de, som förordade detta anslag, aldeles motsatta svar. Somliga sade: ja, naturligtvis skola både danskar och norrmän vara med derom, annars vilja vi icke vara med om anslaget. Men andra sade: nej, för all del, endast svenskar, annars vilja vi icke vara med om saken. Den enda ledning, man hade för bedömande af, huru denna fest skulle komma att ordnas, var namnet riksskyttefest, som man menade skulle angifva, att det endast skulle vara svenskar, som finge deltaga i festen. Jag har velat anföras detta såsom ett skäl för oss att reservera oss, men också velat för framtiden annotera, att, om nu

*Anslag till en riksskyttefest.
(Forts.)*

Anslag till en
riksskyttefest.
(Forts.)

detta anslag bifalles, jag hoppas, att både Första Kammaren och Andra Kammaren icke skola en annan gång och i ett annat ärende möta en motion med afslag därför att den icke är tillräckligt utredd.

Så slutligen ännu ett skäl, som för oss reservanter betydde något. Det var detta, att nu skola naturligen dessa 30,000 kronor också skrivas på utställningens konto — jag menar icke precis vid bokföringen, utan i opinionen. Jag fruktar, att den frikostighet, som nu här visas med afseende på denna fest, kanske icke visar sig lika stor, när ytterligare kraf komma på stora anslag till den skandinaviska utställningen. Det är nemligen för herrarne likaväl som för mig bekant, att Riksdagen har att motse framställningar om ytterligare anslag till denna utställning. Jag har af tidningarne sett, att till regeringen inkommit en framställning från vederbörande om beviljande af 56,000 kronor för att bereda handverkare och arbetare tillfälle att besöka denna utställning, och detta är icke det enda förnyade anslag, hvarpå kraf kommer att uppställas. Under sådant förhållande anser jag för min del, att det kanske kan vara något betänkligt, att till denna riksskyttefest, såsom ett bihang till utställningen, bevilja 30,000 kronor.

Om bifall lemnas till denna motion, hvilket jag icke skall misslycka eller sörja öfver, så lemnas detta bifall under högst ovanliga förhållanden, då hvar särskildt af de skäl, som jag nu anfört mot motionen, skulle i vanliga fall varit mer än tillräckligt att föranleda afslag å densamma. Här är verkligen mot denna motion en samling af nästan alla de skäl, som bruka anföras, det ena då och det andra då, mot enskilda motioner, men, som sagdt, vill kammaren bifalla motionen, så icke mig emot. Jag anser mig dock böra yrka afslag å utskottets förslag och bifall till reservationen.

Friherre von Otter: Då min värderade kamrat från utskottet yrkat afslag å utskottets förslag i denna punkt, så anser jag mig skyldig att här uppträda för att hemställa om bifall till förslaget. Det är ju alldeles gifvet, att om man icke ansåge, att man, genom att bereda dessa skyttar tillfälle att få komma hit till Stockholm vid denna riksskyttefest, skulle bidra till att höja intresset för hela skarpskytterörelsen, så skulle man icke förorda detta anslag; deri ligger hela anledningen, hvarför man gjort det.

Det ökade anslag åt sjelfva skarpskytteväsendet, som af Kongl. Maj:t begärts, syntes det icke förefinnas någon möjlighet att genomdrifva, men åt denna sak deremot ville man skänka sin uppmärksamhet och förorda densamma af det skäl, som jag andragit. Att centralstyrelsen skulle hellre sett, att den fått anslaget till skarpskytteväsendet ökad med ett belopp af 71,000 kronor, som den sedermera kunnat hafva utsigt att få årligen, än 30,000 kronor för en gång, detta är ju ganska naturligt. Men styrelsen får nu i allt fall icke den begärda ökningen i anslaget till skarpskytteväsendet, då det ej finnes någon sannolikhet för att den skulle kunna genomdrivas, men icke är väl detta något skäl för, att man, då denna skyttefest otvifvelaktigt kan verka främjande för skytterörelsen i landet, skulle

vägra medel dertill. Jag hemställer om bifall till utskottets förslag i denna punkt.

Anslag till en riksskyttefest.
(Forts.)

Herr Crusebjörn: Då jag varmt intresserar mig för det frivilliga skytteväsendets utveckling, kan jag ej underlåta att säga, att jag skulle hafva varit synnerligen tillfredsstäld om Kongl. Maj:ts framställning hade vunnit bifall, men då nu så ej är förhållandet, och då likväl utan all fråga det stora intresse, som ligger till grund för det frivilliga skytteväsendet, kommer att stegras genom det af utskottet föreslagna bidrag af 30,000 kronor till riksskyttefesten, så kan jag ej se annat, än att alla vänner af det frivilliga skytteväsendet böra biträda utskottet. Jag skulle hafva önskat, att reservanterna, då de ej ville bifalla de 30,000 kronorna, likväl hade hållit på Kongl. Maj:ts proposition, men när de icke så gjort, synes det mig vara välbetänkt, att nu bifalla utskottets framställning, särskildt då densamma vunnit erkännande i den andra kammaren. Jag ber således att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar *Björnin, Alin och Blomberg.*

Herr Nyström, Carl: Departementschefen har i sitt utlåtande kallat skjutskickligheten för soldaternas allra viktigaste utbildningsgren, Jag tror för min del, att detta är fullkomligt riktigt, och jag föreställer mig, att en krigsstyrka med goda vapen och utvecklad skjutskicklighet skall under alla förhållanden kunna åstadkomma något väsentligt för försvaret, äfven om mångt och mycket annat tryter. Våra stamförvandter i Afrika, boers, hafva under sin korta men ärorika historia tillräckligt visat detta eller den afgörande vigten af skjutskickligheten. När så är förhållandet, är det gifvet, att alla åtgärder som kunna uppmuntra och befrämja denna skjutskicklighet, äro värda att understödjas, och till dessa få vi väl äfven räkna detta anslag å 30,000 kronor. Komma så dertill de skäl, som här äro åberopade, att desse unge män måhända få vid besöket på utställningen göra erfarenheter, som äro gagneliga för deras borgerliga verksamhet, så synes mig tillräckligt sagdt för att motivera anslagets beviljande. När anslag beviljas från alla officiella håll till denna utställning, så har den derigenom förklarats vara en nationel angelägenhet och då måtte väl ett tillfälle att deltaga deri vara en förmån som tillkommer skyttarne. Anslaget innefattar då äfven från sist nämnda synpunkt en uppmuntran åt skytteväsendet i vårt land, och förtjenar såsom sådan att beviljas. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Tamm, Hugo: Hvarför jag antecknade mig såsom reservant, var delvis på de skäl, som af herr Billing blifvit anförda, men det var ett annat skäl, som för mig var mera bestämmande, nemligen det, att då jag anser, att sjelfva skytterörelsen är en sak, på hvilken man bör taga vara, jag hade föreställt mig, att det skulle varit fördelaktigt, att dessa 30,000 kronor hade lagts till de 90,000, och stödde jag mig härvid på centralstyrelsens beslut. Nu har jag emellertid

Anslag till en
riksskyttefest.
(Forts.)

sedermåra fått upplysning om, att det ej förhåller sig så, att centralstyrelsen har sagt, att den ställer sig likgiltig gentemot denna skyttefest, utan i den berättelse, som afgifvits öfver det frivilliga skarp-skytteväsendet under år 1895, uttalas af centralstyrelsens för de svenska frivilliga skytteföreningarne verkställande utskott, att det skulle ingifva en begäran till Kongl. Maj:t, om nådig proposition angående höjande af skytteanslaget till 160,000 kronor, men derefter förekomma orden "äfvendes beslöt representantmötet, att i särskild skrifvelse till Kongl. Maj:t göra hemställan om ett extra anslag af 30,000 kronor för ofvan omtalade riksskyttefest." Jag kan icke neka till, att under behandlingen i utskottet, då detta var obekant, det föreföll mig egenomligt, att man gaf till skytterörelsen, hvad den icke ville hafva, men att den ej fick, hvad den ville hafva. Jag stälde mig då på den ståndpunkten, att när utskottet ville tillstyrka tillsammans 120,000 kronor, det var mera öfverensstämmande med centralstyrelsens önskan, att göra detta så, som jag här ofvan nämt. Men när jag nu erhållit upplysning om centralstyrelsens önskan i afseende å det ifrågavarande anslaget, så afstår jag från hvarje yrkande i ämnet.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande moment hemställt samt vidare på afslag derå, och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Anmäldes och bordlades lagutskottets utlåtande n:o 53, i anledning af väckt motion angående ändring af 107 § utsökningslagen.

Upplästes ett inkommet läkarebetyg, så lydande:

Landshöfdingen och ledamoten af Riksdagens Första Kammare *Curry Treffenberg* är fortfarande såsom ej fullt återställd från sin sjukdom hindrad att lemna sina rum.

Stockholm den 26 mars 1896.

T. Hwass,
Legitimerad läkare.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag.

Herr Reuterswärd erhöi på begäran ordet och yttrade: Jag anhåller, att alla nu andra gången bordlagda ärenden måtte före-

komma till behandling vid det plenum, som inträffar torsdag efter påsk.

Denna hemställan bifölls.

På framställning af herr talmannen medgaf kammaren, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Kammaren åtskildes kl. 4,41 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Lördagen den 28 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.; och dess förhandlingar leddes af herr vice talmannen.

Justerades protokollet för den 21 i denna månad.

Anmälades och bordlades:

bevillningsutskottets betänkande n:o 19, angående allmänna bevilningen, och

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 7, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående tiden för regementsmötena.

Vid föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 186, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 11, i anledning af väckt motion angående förbud mot tillverkning af fosfortändstickor, beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 2.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran följande, under gårdagen bordlagda ärenden, nemligen: bevillningsutskottets betänkande n:o 17 och memorial n:o 18, lagutskottets utlåtande n:o 53 samt Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 6.

Herr *Behm* aflemnade en motion, n:o 53, med förslag till ändringar i 50, 70, 72, 98 och 109 §§ regeringsformen samt 32, 65, 68, 71 och 73 §§ riksdagsordningen.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

Herr *Unger* erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag tillåter mig hemställa, att de i dag andra gången bordlagda ärenden måtte uppföras å föredragningslistan till det plenum, som eger rum torsdagen den 9 nästkommande april.

Denna hemställan bifölls.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag.

Kammaren åtskildes kl. 2,45 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.